bpt

Ilustraţia copertei i Petf*« *Vulcănescu.*

massimo bontempeHlli
o sirena la paragigi

PROZA, II

TRADUCEFE DE
CONSTANTA TÂNASE*€U

1 *9* A *9*

EDITURA PENTRU LITERATURA

Massimo Bontempelli
GALLERIA DEGLI SCHI AVI
-A. Mondadori, Milano, 1934

GALERIA SCLAVILOR

FEREASTRA

Din cameră, bătrînul urlă :

— Nevastă !

Stă pe scaunul de la picioarele patului, gata îmbrăcat cu cămaşa de noapte; şi nu-i aduseseră **nici** paharul cu apă. E aproape întuneric însă, **şi** lui i-e tare frică, dacă nevasta întîrzie prea mult, că va fi nevoit să aprindă lumina. în cele din urmă, apare, o dată cu ultimele bombăneli ale bătrînidui. Tocmai la timp. **A** pus paharul pe noptieră, **bâ-** trînul s-a strecurat în aşternut; şi n-a **mai fost nevoie** să aprindă lumina, risipă inutilă, risipă **ne-** ^jermisă.

Camera se umple de întuneric. Se mai vede încă pata m^re şi albicioasă a patului, lustrul parchetului pe care alunecă şi se stinge ultima dîră **de** lumină. Şi silueta soţiei, care s-a oprit în mijlocul camerei asemenea unui obiect negru şi drept.

Atunci el, din pat, o îndeamnă :

— Repede, hai, ce mai aştepţi ?

— Mă duc, răspunde soţia.

Şi se duce să se aşeze în faţa ferestrei.

Soţia se uită cu mare atenţie, cînd la dreapta, cind la stînga, răscolind cu privirea întunericul străzii aceleia singuratice. Casa din faţă e enormă şi mută.

Bătrînul începe să-şi piardă răbdarea :

— Nimic ?

— Un moment, îi răspunde soţia, iată... trece un muncitor, dar a-nceput să nu se mai vadă nimic. O, un băiat s-a oprit chiar în colţul străzii, s-a întors cu faţa la perete, face pipi; altul, puţin mai mare, se apropie încet-încet pe la spate, îi dă un ghiont şi-apoi o ia la goană. Cel mic a scos un ţipăt, n-ai auzit ?

— Nu, mai departe.

— ...a început să plîngă. Sărăcuţul !

— Cîţi ani să aibă ?

— Şase ani.

— Atunci nu-i un băiat, ci-i un copil, proasto.

— Acum pleacă şi el, plînge în hohote. Cel care i-a dat ghiontul nici nu-1 cunoaşte măcar. S-ar putea ca toată viaţa lui. copilul ăsta, ori de cîte ori va încerca să facă pipi, să se simtă cuprins de teama nebună că-1

înghionteşte cineva pe la spate, dar fără să ştie cine. Peste douăzeci de ani va fi, să zicem, marinar...

— De ce tocmai marinar ?

— Ai răbdare. Naufragiază, se salvează singur pe-o plută. E noapte. In zori marea s-a calmat cu desăvîrşire, contemplă toată întinderea aceea nemărginită, e singur în mijlocul ei, pe plută. Şi face întocmai ce fac întotdeauna naufragiaţii în cazul ăsta, nu ? îşi scoate cămaşa şi aşteaptă să se lumineze ceva mai bine, şi vede atunci o navă ce trece în depărtare, şi-i face semne disperate cu cămaşa. în vremea asta, îi vine să facă pipi, începe, şi, dintr-o dată, chiar şi acolo, .se simte cuprins de teama aceea nebună de-a primi un ghiont pe la spate, Dumnezeu ştie de la cine.

— E salvat după aceea ?

Nevasta şovăie un moment, se apleacă să vadă mai bine, apoi, întoreîndu-se din nou către pat, răspunde în grabă :

■— Nu, moare **de** foame.

— **De ce ?**

•—• Fiindc-aşa... Uite, fiindc-acuma vine un automobil. Se opreşte în piaţă.., de-aici nu se vede bine. Da, coboară din el doi, un bărbat şi o femeie. Femeia se îndreaptă spre hotel, dar acuma nu se mai vede. El s-a oprit să plătească... 11 văd din spate. Sînt doi

amanţi. Doi amanţi care-au reuşit pentru prima dată să fie singuri, ca să petreacă împreună o noapte întreagă. Ea e nevasta unui prieten de-al lui. L-a iubit încă din copilărie, dar el nu şi-a dat niciodată seama de asta ; atunci ea a cedat dorinţei părinţilor şi s-a măritat cu altul ; fiindcă acest altul era mai bogat, în vreme ce ăsta e un artist. într-o seară, în timp ce ăsta era invitat la masă de cei doi... îl auzi cum se ceartă cu şoferul ?... în seara aceea bancherul...

— Care bancher ?

— Soţul, bineînţeles, e bancher. In seara aceea l-au chemat la telefon, şi el a trebuit să plece în mare grabă de-aeasă, i-a spus prietenului „mă întorc numaidecît, aşteaptă-mă aici“, şi a ieşit. Atunci nevastă-sa a început să plîngă, prietenul **a** încercat s-o consoleze, ea n-a mai putut rezista **ţi,** printre lacrimi, i-a mărturisit că-1 iubeşte. **As**tea s-au întîmplat însă acum o lună. Şi-n tot timpul ăsta, cei doi îndrăgostiţi au aşteptat ocazia să... oh, dar nu, nu, nu, nu !

— Ce s-a întîmplat ?

— Dumnezeule, s-a întors cu faţa, îl cunoaşh-m, e băcanul din colţ.

Bătrînul, din pat, începu să răcnească.

— Idioato, de ce mi-ai spus ? Ai stricat tot.

— Să zicem că riu-i băcanul ; aşadar, pictorul...

— Nu, nu, ai stricat tot, de ce mi-ai spus ? Acuma s-a terminat cu asta. Fii atentă, cască ochii cum trebuie, n-o mai face pe proasta. Uită-te ’

Vocea bătrînului, nemişcat în fundul patului, era poruncitoare şi mînioasă. Nevasta prinse să tremure, îşi reveni cu greu. începu să se uite din nou, concentrîndu-şi toată atenţia, cheltui ndu-şi toată imaginaţia. Dar era obosită. Nu izbutea să mai descopere nimic demn de-a fi semnalat soţului, descris şi sporit cu fantezia pînă la dimensiunile uneia din povestirile acelea înşelătoare care-1 amuzau înainte de-a adormi, îi ţineau loc de spectacol, în maniera cea mai economicoasă care se poate închipui. Era sleită, un cerc viclean începea să-i stringă încetul cu încetul ţeasta. Era gata să cerşească o clipă de repaos. Dar pisălogeala grosolană a bătrînului o rechemă la datorie. Se grăbi să-1 potolească :

— Mă uit, mă uit, numai o clipă... O pisică cenuşie a sărit din stradă pe rama ferestrei de la parter... acuma nu se mai vede... nimic. Ai puţină răbdare. Uite, fereastra de la etajul întîi se deschide, se vede o mină cu un lighean, aruncă apa, apă murdară, bineînţeles. Poate că ea... era o mină de femeie, sînt sigură că era servitoarea... şi-a spălat mîinile pătate de sînge, probabil că

şi-a ucis stăpina, şi acuma...

— Nu, răcneşte bătrînul, asta mi-ai mai povestit-o şi ieri seara.

Femeia, sfîrşită, îl imploră i

- — Lasă pe miine...

Bătrînul e implacabil :

— Nu. Ştii că altfel nu pot adormi. Ştii că domnii se duc seara la teatru. Hai, dă-i drumu. Iacă una, dar frumoasă. In seara asta nu eşti bună de nimic. Numai una. Hai !

în stradă s-a pornit un firicel de vînt.

Femeia îşi concentrează atenţia. Nu se mai uită pe stradă, fiindcă în întunericul acela rarefiat şi sărăcăcios simte cum i se sufocă orice urmă de imaginaţie. Stă ţeapănă în dreptunghiul ferestrei, asemenea unui obiect lung şi negru, pe jumătate întoarsă spre cameră, unde bătrînul, nemişcat, aşteaptă. I se pare că simte nerăbdarea bătrînului, c-o simte cu auzul, ca pe un sunet.

Şi adevărul e că începu să se-audă un sunet firav, îndepărtat, dar venea din stradă. Cu toate astea, nu se uită pe fereastră, ca să n-aibă vreo deziluzie.

Iar firicelul acela de sunet se oprea, apoi o lua iar de la început. Era aşa ca freamătul de teamă al cuiva care se zbate pe caldarîm, cînd ici, cînd colo, apoi se întrerupe, cu atenţia încordată. La un moment dat,

sunetul se frînse, mai rămăseseră doar două-trei scurte şi slabe înfiorări, metalice aproape, care se urmăreau, se ajungeau din urmă, se încăierau înainte de-a se opri, secerate de tăcere, după care reîncepeau, absolut identice. Creştea, aşa cum se învolburează apele curgătoare, dar într-un fel mai rigid ; se aduna apoi într-o clipă, şi, îndepărtîndu-se iarăşi, se stingea.

Femeia, aţîţată de oboseală, fără să facă o singură mişcare reîncepu să povestească :

— Ascultă. Auzi ? Pe stradă trece o cavalcadă. Au înfăşurat copitele cailor în cîrpe, ca să nu facă zgomot. Şi sînt atiţia ! Dar sînt nişte cai mici, nişte căluţi dintr-aceia cu care se joacă copiii, cai care-au prins însă viaţă. Şi fiecare căluţ are în spinare cîte-un cavaler, care şi el, nu de mult, era tot de tinichea. Şi e pentru prima dată c-au devenit adevăraţi, sînt încă plini de oarecare uimire, se opresc la fiecare pas de teamă c-o să-i audă cineva şi c-o să-i închidă în cutiile lor de carton. Sînt fericiţi însă. Vin de departe, s-au plimbat pe toate străzile oraşului : ascultă...

Zgomotele sacadate care veneau de pe stradă deveniseră mai puternice şi mai desluşite.

— La început au călărit răzleţiţi, acuma, aici sub fereastra noastră, e adunarea tuturor. Şi au dat şi-o lovitură grozavă :

căpitanul a răpit o prinţesă care dormea ; auzi ? alături de zgomotul pe care-1 fac picioarele cailor, s-a strecurat şi-un strigăt subţirel, dar căpitanul l-a înăbuşit numaidecît : era prinţesa care s-a trezit tocmai atunci. Acuma însă nu mai încearcă să strige, acuma-i mulţumită. Şi sînt fericiţi şi ceilalţi, căpitanul, cavalerii, caii; şi se simt uşori... oh, ascultă numai, se ridică, se lasă din nou cu picioarele pe pămînt, se ridică iarăşi, şi rămîn aşa, rămîn aşa. Şi-au pus aripi. S-au prefăcut în îngeri. Şi zboară sus, acuma s-au adunat cu toţii laolaltă şi-au alcătuit un nor ca de puf, iar în mijloc e prinţesa în braţele căpitanului : şi-o duc sus, tot mai sus, mai sus decît acoperişurile, norul se învîrte de trei ori deasupra oraşului, au pornit pe drumul care duce spre stele.

Femeia se întoarse către interiorul camerii, as- cultînd. Respiraţia bătrînului devenise egală, puţin greoaie.

Spectacolul se sfîrşise. Femeia simţi deodată cum se goleşte de la cap în jos, cum se goleşte toată, ca în fiece seară. Se întoarse să închidă fereastra. Aruncă o privire moartă în stradă, unde vîntul ridica de prin colţuri şi rostogolea şi ducea în goana mare cîteva bucăţi vechi de carton. Femeia închise fereastra. Respiraţia

bătrînului se îngroşase, se prefăcuse într-un sforăit adînc. Femeia traversă întunericul camerei, şi aşa, stinsă şi inertă, începu să se dezbrace, şi se culcă în tăcere, ca în fiecare .seară.

RUMA

Ruma stătea la fereastră, pieptănîndu-se, cînd începu Sfirşitul lumii, la ora şapte dimineaţa.

Auzind detunăturile acelea seci şi-apoi rostogolirile pietrelor, ce stîrneau ecouri prelungi, Ruma rămase încremenită, cu braţul şi bărbia în. aer, îngheţată de spaimă ; izbuti, cu mare greutate, să se întoarcă puţin şi să se uite în cameră, unde lumina soarelui sălta ici şi colo pe patul nefăcut încă şi pe pereţi.

O văzu pe Paolina sărind din pat, cu o mină încurcată încă printre cearşafuri, şi uitîndu-se cu mult interes la un vas de sticlă, pîntecos şi albastru, care se bălăbănea în vîrful unei coloane. Paolina are opt ani şi n-avea cum să ştie de ce se bălăbănea vasul şi de ce se cutremura casa.

Atunci Ruma strigă la ea :

— Proasto, e cutremur.

Scotea, strigînd, nişte note lungi, hăulind, ca şi cum fetiţa ar fi fost foarte departe. Paolina tot nu înţelegea nimic, numai că ochii începuseră să i se umple de spaimă. Mama şi fiica se uitau una la' alta, prima încremenită în cadrul ferestrei, fetiţa agăţată de barele patului, ca şi cum ar fi vrut s-o smulgă cineva de-acolo.

Ruma strigă din nou :

— Paolina, spune de trei ori „Doamne Isuse Cristoase, fie-ţi milă de mine", fiindcă ai să mori imediat ; spune de trei ori, repede 1

Paolina scoase însă un urlet :

— Nu vreau să mor.

Dinspre fereastră venea un bubuit îngrozitor, de neînţeles. Zvîrcolirea pămintului se preschimbă numaidecît într-o zguduitură uriaşă, vasul de sticlă căzu pe parchet şi se făcu ţîndări, cu un zgomot mai mare decît cel care intra pe fereastră. Şi numaidecît bubuiturile şi cutremurul încetară, ca şi cum lumea întreagă s-ar fi zguduit din ţîţîni numai pentru a putea arunca pe parchet vasul de sticlă, pîntecoş şi albastru.

Cînd parchetul deveni din nou stabil, Ruma plecă de la fereastră, alergă la uşă.

Paolina însă n-avu curajul să lase din mină barele de la pat. Urla :

— Mamă, ia-mă de-aici !

Ruma se chinuia să deschidă uşa, care se înţepenise. Repetă, fără să se întoarcă.

— E inutil, acuma murim cu toţii. Spune tare de trei ori : „Doamne Isuse Cristoase, ai milă de mine !“ De trei ori.

Uşa se deschise cu un scrîşnet. Ruma ieşi afară şi o zbughi pe scări în jos. Tot golul scării era plin de praf de moloz, în mijlocul căruia se agitau şi alţi oameni, de la etajele de sus. In piaţeta din faţa casei era omor de omenire ; toţi indivizii aceia strigaseră cît îi ţinuseră gura, iar acum suspinau sau gemeau. De pe cîmp, veni în goană mare şi Pietro, adică soţul Rumei, care în dimineaţa aceea plecase de-acasă foarte devreme.

Pietro era singurul om complet îmbrăcat; toţi ceilalţi, care veneau din apartamentele lor, erau numai în cămaşă sau în izmene. Pe jumătate idie- tizat, Pietro începu să se uite la toată mulţimea aceea de oameni, iar mulţimea aceea de oameni îşi suspendă suspinele ca să se uite la el.

In cele'din urmă, o zări pe nevastă-sa şi o întrebă, cuprins de-o spaimă subită :

— Şi Paolina ?

Ruma se porni ca o mitralieră :

— Te-ai fi putut duce s-o iei, în loc să te fîţîi de colo-colo.

Pietro . porni în goană spre casă, toţi

ceilalţi începură să strige : „Nu, nu“ ; el însă nu-i luă în seamă, intră în casă şi dispăru. In piaţetă se auziră din nou gemete ; un ins oarecare începu să vorbească şi porni să facă pe organizatorul. La un moment dat, lumina zilei scăzu, deveni roşiatică. Pietro apăru şi el, ţinîndu-şi fetiţa în braţe.

— Şi acuma, porunci unul dintre organizatori, nu mai are nimeni voie să intre în casă. Aşa se procedează întotdeauna în caz de cutremur.

Pe faţada casei apăruseră nişte crăpături lungi, care aveau forma fulgerelor de pe cer.

Piaţeta era foarte mare, mărginită, în fund, de un fel de zid scund, cu doi pilaştri mici cu cîte două capete. Ruma stătea jos, lingă unul din pilaştri. De altfel, toţi oamenii stăteau cu spatele rezemat de zid, la o oarecare depărtare de casă.. Pietro, ajungînd în mijlocul pieţei, puse fetiţa jos, iar ea alergă numaidecît la maică-sa.

Şeful organizatorilor îl chemă pe Pietro şi-i spuse :

— Dumneata, care eşti îmbrăcat, ar trebui să te duci în sat şi s-aduci citeva căruţe.

Pietro nu prea părea convins, porni însă, şi după scurtă vreme fu înghiţit de ceaţa aceea roşiatică.

Oamenii rămaseră cufundaţi într-o

pasivitate în afară de timp.

Din cînd în cînd, ajungea pînă la ei, din direcţii greu de precizat, cite-un fel de uruit. Şi atunci crăpăturile de pe faţadă se ramificau, la un moment dat păreau a fi cursul unui riu pe-o hartă. Una din uruiturile acelea aduse cu sine un suflu îngheţat, şi oamenii se înfiorară de frig. Ruma începu să tremure de-a binelea, apoi îi porunci fetiţei :

— Du-te sus şi adu-mi şalul cel mare.

Se iscă un murmur, din care se desprinse, clar, citeva monosilabe :

— Nu... Nu...

Dar Ruma, săltîndu-se puţin de la pămînt, se uită, autoritară, la toţi cei din jur :

— Aţi vrea poate ca o fiică să-şi lase mama să moară dc^g ?

între timp, Paolina plecase. Murmurul se stinse, deoarece Ruma era o femeie care ştia să se impună.

Paolina se întoarse cu şalul. Ceaţa devenea din ce în ce mai roşiatică şi mai opacă şi se lăsa tot mai jos, aşa ca cerul, noaptea, deasupra marilor metropole. Pămîntul se mai zvîrcoli, scurt, de cîteva ori, o bucată de cornişă căzu lingă temelia casei. Din ceaţă se desprinse la un moment dat Pietro. Rosti cu glasul unuia care se întoarce din mormînt.

— Nu. mai există drum. Cred că nu mai e nici sait. La cincizeci de metri de-aici e o

groapă adîncă, pe care n-am mai văzut-o pînă acum, plină de apă care bolboroseşte printre pietre.

Organizatorul încercă să explice :

— Epicentrul...

Dar nu mai ştia ce să spună. Căzu încă o bucată din cornişă, şi-n cădere rupse nişte fire electrice care mergeau paralel cu una din laturile casei. Firele se încurcară, atingîndu-se, pîrîind şi scoţînd seîntei.

Printre cei rcfugiaţi în piaţă se afla şi o femeie de o sută de ani. în clipa aceea, bătrîna se ridică în picioare şi toată lumea tăcu. Bătrîna era un fel de oracol, de multe ori prezisese lucruri cu mult înainte de-a se fi întîmplat.

Ridică o mînă în sus (aşa cum se cere unui profet) şi spuse :

— Atenţie la ce vă spun, ăsta nu-i cutremur, ăsta-i Sfîrşitul lumii.

Ceasurile reîncepură să treacă peste capetele şi pe lingă umerii bărbaţilor şi femeilor, dar nu mai erau făcute din timp, ci dintr-o substanţă imuabilă, încremenită, care, din cînd în cînd, se surpa in cîte-o bulboană de tăcere, şi fiecare bulboană mai înghiţea cîte-o frîntură de conştiinţă, ' mai sufla peste vreo luminiţă din memorie, căci numai conştiinţa şi memoria supravieţuiseră şi, neîndurătoare, această certitudine care

stăpînca minţile :

— Aşa e peste tot, în toată lumea, iar mîine nu va mai fi nimic.

Certitudine care ţîşnea din creierul fiecăruia dintre ei, se împrăştia apoi în aer sub formă de tăcere din ce în ce mai densă, mai tangibilă, mai îngheţată ; o tăcere nouă, care supunea lucrurile unui îngrozitor supliciu ; iar din cînd în cînd, firele electrice rupte aruncau prelungi seîntei violacee, fără pîrîituri însă, şi din cornişă cădea, fără zgomot, o altă bucată.

Cînd, în mod miraculos, tăcerea fu ruptă de un firişor de voce, vocea Paolinei, care întrebă pe neaşteptate :

— Cit e ceasul ?

întrebarea sună aşa de ciudat, că valul de uimire izbuti să redea sufletelor acelora muribunde puţină candoare şi puţină viaţă.

Cu toate astea, nu răspunse nimeni. Tăcerea nu mai era însă tot aşa de rigidă ca înainte ; începea să devină mai suplă, se pregătea să facă unele concesii. Sunete îndepărtate ajungeau iarăşi din cele patru zări.

Şi o altă voce se înălţă ; vocea profundă a Ru- mei, care spuse :

— Mi-e foame.

La auzul acestor cuvinte, simţiră toţi că **li-e** foame.

Foamea le dădu oarecare certitudine şi vaga conştiinţă a unui viitor posibil. Cel dintîi profită organizatorul, care începu, imediat, să dea dispoziţii.

— Uite, spunea, cum se procedează în caz **de** cutremur : fiindcă nu se poate găti nimic, fiecare aduce ceea ce poate, se pune totul laolaltă şi-apol se împarte.

Cineva întrebă :

— Cîţi sîntem ?

— I-am numărat mai înainte, sîntem unspre- zece, şi vreau să fiu cel dintîi care să dea exem- piui cel bun. Am cîteva ouă. Mă duc numaideeit sa ie iau, şi vi le-aduc. Trebuie să intrăm in casă pe rînd, să stăm înăuntru cît mai puţin, fiindcă din cînd în cînd casa se cutremură.

— Eu am puţină carne friptă, rămasă de-aseară, spuse o femeie.

— Foarte bine.

începuseră să se ia la întrecere, declarindu-şl ofertele. Pietro spuse :

— Am cumpărat un jambon chiar alaltăieri. Vi-1 aduc numaidecît.

—■ Nu, urlă Ruma. Şi după numai • clipă de şovăială explică : jambonul nu se poate mînca aşa, întreg. Trebuie să-l tai mai întîi în felii. E limpede ? Ai înţeles ?

Pietro nu înţelesese. Spuse :

-4- Bine.

Organizatorul intră primul, se întoarse în mare viteză cu ouăle şi le depuse pe un pietroi care se afla în mijlocul pieţei. Făcură întocmai şi ceilalţi, ■ pătrunzînd în casă şi întorcîndu-se, după care-şi depuneau ofranda. Mai liniştiţi, se îndepărtaseră de zid ; chiar şi Ruma, aşezată acum lîngă pietroi, orînduia alimentele care, purtate din mînă în mină, ajungeau pînă la ea.

Veni şi rîndul lui Pietro, ultimul.

— Jambonul e în bucătărie, spuse, pornind spre • casă.

— Sîntem unsprezece ! îi reaminti Ruma.

Bucătăria era la parter. Pietro intră, şi, ca să **vadă** mai bine, începu să taie jambonul chiar în fereastră. Ruma, de-afară, îl supraveghea. Număra în gînd : „Una, două..."‘ Simţea cum i se sfîşie pieptul, cuţitul acela al lui Pietro, aşa de bine ascuţit, părea că-i pătrunde în inimă : „...şapte, opt...“ Ajungînd la unsprezece, îşi făcu socoteala că Pietro are să se oprească. El însă, cu gîndul aiurea, continua. Ruma începu să-i facă semne disperate, semne de mare primejdie. între timp ochiul şi inima ei numărau înnebunite : ...„treisprezece, **pai-**sprezece, cincisprezece...“ Cei din jur aşteptau. Ruma se simţea cuprinsă pînă-n adîncul fiinţei ei de-o cumplită deznădejde.

Iar el, cu capul plecat, îşi continua cu mare atenţie lucrul. Ruma nu ce mai putu stăpîni. Se uită de jur împrejur. Văzu că toţi ceilalaţi îşi au privirea aţintită asupra lui Pietro. Avu o străfulgerare. Se ridică, începu să strige eu un glas neomenesc.

— Cutremur 1 cutremur ! Daţi-vă la o parte. **Se** dărîmă casa !

Intr-un vacarm îngrozitor, se dădură cu teţii înapoi, se lipiră de zid, trecură de zid, se împţăş- tiară pe cîmp.

Ruma alergă în casă : şuieră în urechile soţului i

— Ajunge, idiotule !

Ii smulse jambonul din mînă, alergă şi-1 puse în dulap, îl încuie cu cheia, se întoarse afară, se duse şi-i rechemă pe cei care fugiseră 1

— întoarceţi-vă, m-am înşelat.

• Se întoarseră, şi acuma mincau în mare grabă, privind cu groază spre cele patru părţi ale zării care se destrămau într-o întunecime de cenuşă.

Bătrîna spuse :

— Lumea mai are de trăit cinci minute.

Ruma începu să-şi facă repede semnul crucii cu mina dreaptă, în vreme ce în pumnul mîinii stingi strîngea cheia. Auzind pe cineva murmu-> rînd, se întoarse să vadă cine e : era Paolina, care stătea într-un colţ

şi şoptea : „Doamne Isuse Cris- toase, fie-ţi milă de mine !“

O SIRENA LA PARAGGI

In dimineaţa asta e cam frig, marea e cam cenuşie. Pe plaja de la Paraggi doamnele şi domnii sînt tot în costum de baie, dar în apă n-a intrat încă nimeni.

în larg trece un cutter de culoare albă ; a apărut de după capul Caiega şi-acum a luat-o spre stînga, aplecîndu-se tare pe-o parte. Deodată, o barcă cu motor, asurzitoare, ţîşneşte de lîngă debarcaderul de la Niasca, bate rapid apa cu coada-i boantă şi dispare intr-un delir de spumă, dincolo de Cas- tello.

Apa ajunge la mal istovită şi puţin întunecată.

In apă nu e nici un om. Pe faţa mării trece o înfiorare, iar domnii şi doamnele de pe plajă se scutură şi ei ca de-un fior. Excelenţa-sa îşi mîn- gîie barba, e în mijlocul unui grup ; se uită la cer, şi se plînge că la hotelul unde stă nu se găseşte peşte de trei zile.

— Nici în celelalte, excelenţă ; nu s-a mai

prins de cîteva zile nici un peşte, pescarii sînt disperaţi.

Soţia excelenţei-sale e tînără şi are gîtul lung şi subţire. Işi lasă puţin capul într-o parte şi spune cu un glas suav :

— Mi-a spus Daniele că ieri, lîngă stîncile acelea de colo — şi face un semn vag cu mina spre vîntul mării — în timp ce trecea pe-acolo într-o barcă cu pînze, a văzut, pentru o clipă, apărînd din valuri o sirenă, care s-a dat apoi imediat la fund. Cînd vin sirenele, peştii fug.

— O veche superstiţie, rosteşte din grupul din jur un profesor. Homer şi Vergiliu nu pomenesc nimic despre asta, dar într-o glosă inedită din *Odiseea,* pe care am descoperit-o într-un papirus din Oxirinco, se spune limpede că pescarii, cînd se întorc cu plasele goale, atribuie fuga peştilor apropierii cîte unei sirene.

Excelenţa-sa dădu din umeri. Un tinerel spuse :

— Sirenele, iată-le ! şi arătă spre doamnele din jur, dar nu-i mulţumi nici una. Soţia excelenţei- sale se uită peste cuprinsul mării cu ochi visători, gîndindu-se la Daniele, care văzuse sirena.

Cerul, între timp, devenea mai cenuşiu ca

marea.

Barca cu motor, care se mistuise dincolo de Castello reapăru din aceeaşi direcţie, dar cu o viteză mult mai scăzută. Mergea împotriva vîntului şi trecu pe lîngă cutter, care se îndepărta spre larg, după care-şi reluă, săltînd uşurel pe valuri, dru- mut către capul Caiega. Şi coada lui boanta batea în mod inegal faţa mării, care începea să se nelinişteascâ, motorul scotea nişte păcănituri scurte, în care se ghicea nerăbdarea şi care, sufocîndu-se în aerul acela plin de tristeţe, mureau.

Şi dintr-o dată, soţia excelenţei-sale sări în picioare cu un strigăt.

’ Palidă la faţă, îşi întindea braţul gol spre largul mării, rostind cu mare greutate :

— E-acolo, uite-o acolo...

Toţi cei de pe plajă se uitară la ea, apoi cătată spre larg.

La jumătatea drumului marin, oblic, care sa întindea de la capul Caiega la capul Castello, ieşea din apă un cap, şi stătea nemişcat.

Era un cap de femeie, şi privea.

Aerul, cenuşiu aproape, ca şi tremurul aceia mărunt al undelor din juiul ei, nu-ţi îngăduia să distingi cu uşurinţă trăsăturile

înotătoarei, singuratică şi temerară. Se vedea bine că ***e*** blondă. Şi că un nod, bine strîns, de păr, pe care şi-1 adunase într-o reţea, i se lăsa pe gît. Se uita de jur împrejur cu nişte ochi mari şi speriaţi şi nu **sa** mişca din loc.

— Sirena... murmură soţia excelenţei-sale.

— Aiurea. O înotătoare imprudentă ; trebuie să fi venit dinspre Portofino.

— O recunoaşte cineva ?

Inotătoarea. surprinsă acum, păru că aude un zgomot spre dreapta, şi se întoarse numaidecît în direcţia bărcii cu motor care se îndrepta încetişor spre ea. Scoase din apă un umăi- gol. Ochii ei mari se umplură de-o şi mai mare uimire.

Barca cu motor se apropia tot mai mult, părea să n-o fi zărit nimeni ; în clipa aceea ajunsese chiar lingă ea, domnii şi doamnele, în picioare pe plajă, strigau care mai de care ca s-o avertizeze.

Ea însă, mirată foarte, privi spre plajă, dar nu se mişcă din loc.

Puntea bărcii îi atinse gîtul, capul femeii-dispăru, nu-şi dădu nimeni seama dacă în momentul acela se dăduse ea singură la fund sau o lovise barca. Aceasta trecu şi-şi

continuă drumul. Sufletul domnilor şi al doamnelor se strînse de nelinişte, trecură secunde fără sfîrşit, minute pline de deznădejde.

Porniră imediat mai multe bărci, şi sub un cer din ce în ce mai întunecat, făcînd mereu sondaje în apa agitată, căutară îndelung, dar nu găsiră nimic. Se telefonă pe la toate .localităţile din vecinătate, dar nu lipsea de nicăieri nici o înotătoare. Tot restul zilei, vilegiaturiştii de la Paraggi nu vorbiră decît de strania apariţie despre care ex- celenţa-sa susţinea cu tărie că n-a fost decît un caz de „halucinaţie colectivă[41]. Soţia excelenţei- sale, şi aproape toate doamnele şi domnişoarele de pe plaja de la Paraggi avură în noaptea aceea nişte vise ciudate, pline de viziuni.

A doua zi dimineaţă, cînd se treziră, ploua ; toţi vilegiaturiştii rămăseseră în hotelurile, pensiunile şi vilele respective, jucînd bridge sau ping-pong.

La douăsprezece şi jumătate, cînd se aşează de masă, excelenţa-sa avu o surpriză plăcută. Ober- chclnerul se apropie de masă şi-i spuse :

—• Excelenţă, avem, în sfîrşit, peşte.

Şi imediat după el se prezentă şi chelnerul

cu un platou imens, pe care se răsfăţau cîteva minunate bucăţi de peşte frumos rumenite.

Oberchelnerul continuă :

— I?-au pescuit astă-noapte cu ostia, lîngă San Fruttuoso. Un peşte uriaş, după cit se pare. Jumătate ni l-au vîndut nouă, jumătate la „Splendid^

— Ce fel de peşte e ?

— Nici pescarii nu ştiu prea bine, trebuie să fl venit de-aiurea, adus aici întîmplător, tras da vreun curent.

— Adu-mi să-i văd capul, ordonă excelenţa-sa, după cap recunosc orice peşte, indiferent din ca mare provine.

— N-avca cap. Spun pescarii că l-au lovit cu ostia chiar în cap şi i l-au sfărîmat. Ni l-au adus tăiat în bucăţi.

Soţia excelenţei-sale nu mîncă peşte.

Toţi ceilalţi găsiră că-i delicios, cu o plăcută savoare exotică.

— O savoare miraculoasă, o defini Daniele, rare se afla cu două mese mai departe de aceea a ex-

/

eelenţei-sale.

A doua zi, cerul şi marea deveniră din neu minunate ; şi la masă, în toate hotelurile, pensiunile' şl vilele, se serviră cele mai gustoase mîncăruri din peşte.

FERICIRE DE

Mama sta la fereastra salonaşului, cu doi metri mai sus de caldarimul străzii. Toţi cei care trec pe stradă o cunosc şi o salută, de jos, plini de me-> lancolie. Ea răspunde mişcîndu-şi, amabilă şi obosită, capul cenuşiu, apoi începe să fixeze din nou căpătui străzii, dincolo de piaţă.

Parte din prăvălii se pregătesc să închidă **de** îndată ce va bate ora douăsprezece. Chiar şi de la uşile acelora ajung pînă la fereastra mamei zîmbete de simpatie. Mama are un aer obosit. In fiecare săptămînă un fir de păr alb în plus. In fiecare lună cîteva riduri în plus. Cu toate astea, **soarta** per e milostivă cu eă : nu e nevoită să-şi cîştige singură existenţa ; are un singur fiu, **de** cincisprezece ani, care-i foarte ascultător.

Poştaşul îi întinde din stradă, zîmbind, un

ziar şi două scrisori. Se uită distrată la ele şi le aruncă înăuntru, pe un scaun oarecare ; **se** întoarce **din** nou la fereastră.

Colonelul, care iese tocmai atunci din casa de-a- lături, îşi ridică ochii şi se opreşte să mai schimbe cîte-un cuvînt cu Mama.

— îl aşteptaţi pe Mario, nu-i aşa, doamnă ?

— Da, iese de la şcoală la douăsprezece fără cinci, iar la douăsprezece şi zece e-acasă.

— Mai sînt douăsprezece minute.

— Ştiu şi începe să mă îngrijoreze.

— Biata doamnă, spune colonelul, şi pleacă dînd din cap.

Toţi, ori de cîte ori trec prin cercul acela de tristeţe care izvorăşte din casa Mamei, rostesc pe acelaşi ton : „biata doamnă.[4]* Nu ştie nimeni de ce, dar Mamei îi face plăcere, iar pe ei nu-i supără cu nimic. Bate ora douăsprezece.

Una din servitoare vine să-i spună nu ştiu ce. Mama răspunde scurt „da, da“, fără să se întoarcă ; se simte cu adevărat jignită că Giulia a venit s-o tulbure chiar în clipele acelea de mare chin ; chinul pe care-1 îndură o mamă atunci cînd îşi aşteaptă fiul care-ar mai putea întîrzia puţin.

Mario nu întîrzie. E ora douăsprezece şi şapte, şi iată-1 apărînd de partea cealaltă a

pieţei. Nu e singur, vine cu încă doi colegi. Merg destul de repede ; şi, cu fiecare pas, siluetele lor devin mai mari. Mama se întunecă la faţă, văzîndu-1 aşa, însoţit de colegii săi. Toţi sînt foarte veseli, Mario rîdc. De ce-o fi rîzînd Mario ? Faţa Mamei se întunecă din ce în ce mai mult.

Mama il întîmpină pe Mario ca şi cum s-ar întoarce de peste mări şi ţări. Şi-l întreabă felurite lucruri. El ar vrea să-i spună absolut tot, dar sînt atitea lucruri de care nu-şi mai aduce aminte ! Iar Mamei atitea lucruri îi rămin nedesluşite şi-i inspiră atîta teamă ! Şi, deodată, îl întreabă :

— Do ce rîdeaţi pe cînd traversaţi piaţa ?

Mario se uită la ca cu ochi miraţi. Habar n-are. Adevărul e că nu-şi mai aminteşte. Mama ştie că e sincer. Rîdea însă, şi ea nu se afla lîngă el; şi nu va şti, nu va cunoaşte niciodată clipa aceasta din viaţa-fiului ei. Şi atîtea altele ca aceea. Şi pe zi ce trece, tot mai multe (au trecut cincisprezece ani ; prea mulţi, pentru un fiu). Dimineaţa Mario se duce la şcoală ; ce chin pentru ca.

— Te-a ascultat ?

— Da.

Ca să răspundă, Mario trebuie să se fi ridicat, să se fi aşezat din nou, şi ea n-a văzut nimic, a făcut toate astea singur, fără ajutorul ei, al mamei lui ; ce nedreptate ;

biata de ea !

Au mîncat unul în faţa celuilalt la masa cea albă, acuma stau unul în faţa celuilalt în cele două fotolii moi, lîngă fereastră. „Cît îl fac de fericit 1“ îşi spune'Mama. El răsfoieşte o carte, ea citeşte o revistă, iar din cînd în cînd se uită la el.

— Ce citeşţi ?

— *Comoara ele pe insulă,* dar acuma mă uit la ilustraţii.

— Dacă e vreuna care-ţi place, arată-mi-o şi mie.

După un timp, Mario o strigă (dar ea stătea gata) :

— Mamă, asta e foarte frumoasă.

E nava „Ispanola[11], văzută dintr-o parte, cu o plantaţie de trestie-de-zahăr în ultimul plan. Mama se uită şi oftează.

— De ce oftezi, mamă ? Ea nu răspunde. Un fiu nu poate înţelege.

Deodată, ca şi cum şi-ar fi adus chiar atunci aminte, Mama spune :

— Ai o scrisoare, Mario.

— Oh, de la cine ?

— Nu m-am uitat, am pus-o acolo... nu mă sili să mă scol, am să ţi-o dau mai tîrziu. După puţin însă, fiindu-i teamă că Mario se gîndeşte cu părere de rău la scrisoarea aceea, îşi calcă pe inimă şi adaugă : A, uite-o unde era, Mario, pe scaunul acela.

Mario citeşte scrisoarea, mama aşteaptă cu sufletul la gură. Pe urmă Mario îi întinde scrisoarea ; fără nici un fel de importanţă.

Din sfert în sfert de oră, casa se umple de noi suspine.

Mario abia aşteaptă clipa în care se va putea duce în camera lui ca să-şi facă lecţiile : la două şi jumătate, peste douăzeci de minute. Mario e foarte neliniştit. Se simte vinovat, dar nu ştie care-i pricina. Trăieşte într-o veşnică ruşine de sine însuşi. I se pare că viaţa lui e o continuă trădare faţă de maică-sa. E o senzaţie confuză, n-ar putea să explice de unde vine. Mai mult chiar, Mario ştie că e vorba de-o senzaţie falsă, cu toate astea nu se poate elibera. (Se uită pe furiş la ceasornic.) Sigur, există o seamă de lucruri în mintea lui pe care nu i le va spune mamei niciodată (în fiecare zi unul mai mult) ; sînt lucrurile acelea pe care ea, mama, le caută în mod sigur în el atunci cînd, pe neaşteptate. îl priveşte pînă-n fundul sufletului, fără să spună nimic. Şi cînd îl întreabă : „De ce zîmbeşti, Mario ?“, iar el habar n-avea că zîmbeşte. „Biata doamnă'[1], cum spun toţi vorbind despre mama. Şi el îşi dă seama că totul e din vina lui, a lui Mario ; e o impresie care face parte integrantă din viaţa lui, care-i flutură prin preajmă cînd umblă prin casă. Cînd e în afara casei, şi stă de vorbă şi rîde cu

colegii de şcoală, nu i se mai pare că-i un monstru. Dar în casă da, chiar şi în clipa aceea cînd se simte liber fiindcă e două şi jumătate, şi poate pleca de-acolo ca să-şi pregătească lecţiile pentru a doua zi. Mama il sărută pe frunte şi suspină.

Mario c acum dincolo. Mama, în camerele din partea asta a casei, rînduieşte toate suspinele cu care le-a înţesat, cu care le-a împodobit. E o casă frumoasă, dar oricine pătrunde acolo simte cum îl doboară tristeţea şi pleacă numaidecît.

După ce-a terminat să pună ordine printre suspine, Mama stă o clipă pe loc şi le cercetează. Unele erau împrăştiate pe perdele şi pe stofa mobilelor, ca uitate ; cine se aşeza într-unul din fotoliile acelea trebuia să le dea la o parte, pe ci te unul însă îl zdrobea şi—1 auzea cum geme în timp ce doamna îi oferea o ceaşcă de ceai. Altele stau rînduri-rînduri pe console, puţin în umbră. Pe cele mai preţioase le-a pus pe pian, şi se răsfrîng pe capacul strălucitor. Pianul acesta e unul din locurile unde se strîng laolaltă amărăciunile Mamei. Cu cîtţiva ani în urmă cînta la pian, ba chiar şi din gură ; azi însă, cui îi mai vine chef să cînte, cu un băiat care creşte, care are cincisprezece ani, va avea apoi şaisprezece, iar pe urmă douăzeci ?... Ce grozăvie ; biata doamnă ! Cu gîndul la lucrurile astea şi la

altele încă, s-a făcut cinci.

A pus să se pregătească gustarea, într-un colţişor din salonul cel mic ; se duce dincolo, să-1 cheme pe Mario.

Mario se scoală şi-o urmează. I se pare că-şi tîrîie picioarele, aşa cum merge în urma ei. Tocmai atunci Mario spune :

— Azi n-am chef de gustare, mamă.

Mama se întoarce, se sperie :

— Ce ai ? Eşti bolnav ?

— Nu, dar nu mi-e foame.

E-a împins' repede într-un fotoliu, l-a privit pînă-n fundul ochilor, i-a încercat fruntea cu buzele :

E fierbinte !

Ii ia pulsul :

— Să văd... Cam accelerat.

Sună cu energie, cere să i se aducă termometrul.

— Treizeci şi şapte cu cinci, eşti bolnav, Mari©, în pat numaidecît, şi-apoi chem doctorul.

Băiatul încearcă să se opună. Zadarnic. Mama se simte pătrunsă de-un suflet nou. Nici urmă de neliniştea aceea subită din primele clipe.

— Giulia ! Maria !

Toată casa e pe picior de război. L-a ţinut nemişcat pe Mario în fotoliu, i-a pus pe umeri un şal imens şi moale, i-a aşezat sub

cap vreo zece perne, iar sub picioare douăzeci; faţa lui Mario abia se mai zăreşte de sub ele, uimită şi pierdută. Giulia încălzeşte cearşafurile de pe patul lui Mario, cu toate că e luna martie. Mama-i spune să se scoale, Mario merge foarte bine şi singur, ea îl reţine însă, şi-l susţine de parcă ar fi fost rănit.

— Ţi-a încălzit şi pijamaua. Dezbracă-te !

Lui Mario i-e ruşine să se dezbrace în faţa Mamei, dar ea se supără, îi porunceşte :

— Imediat !

între timp, Maria i-a telefonat medicului. Mario e în pat, mama-i încălzeşte cuverturile, îi trage aşternutul pînă la gît.

— Şi-acuma nici o mişcare !

în cameră nu mai mişcă nimeni, se aşteaptă noi ordine. E o fortăreaţă ; iar la mijloc stă Mama, dreaptă şi inspirată. Intră doctorul, îşi face vizita, zîmbeşte.

Se întorc amîndoi in salonul cel mare, cel mai departe de camera bolnavului. Mama îl întreabă pe doctor din nou :

— Mie-mi puteţi spune totul, spuneţi-mi totul, vă implor.

— Nu-i nimic de spus, doamnă, o foarte uşoară intoxicaţie (în vremea asta Cliulia e in drum spre farmacie, pentru a duce reţetele date de doctor),- nu-i nici un motiv de îngrijorare.

— Mai treceţi pe la noi, domnule doctor, nu-i aşa ?

— Nu e nevoie.

— Oh, mai treceţi, totuşi, vă rog, treceţi în fiecare zi, în fiecare dimineaţă, e bine-aşa, nu ? pînă va fi complet vindecat. De cit timp e nevoie pentru asta ? şi se uită la el fix.

Doctorul zîmbeşte şi răspunde :

— Ce vreţi să vă spun ? Trei, să zicem patru zile, cel mult.

O umbră neaşteptată trece peste energia Mamei, îi întunecă faţa, plină de lumină pînă atunci. De- vine-apoi insinuantă :

— E mai bine să fim prudenţi, domnule doctor, să spunem o săptămînă.

Doctorul pleacă.

L-a condus pînă la uşă. Se întoarce. Respiră adine. Arde ca o flacără. Merge în vîrful picioarelor pînă-n pragul camerei lui Mario, vede că-i liniştit, gata să aţipească.

Umblă prin toată casa, împarte ordine, dă slujnicelor o mină de ajutor. Camera ei e lingă cea a lui Mario. La o parte cu mescioara aceea, masa c ea mare trebuie pusă aici, iar deasupra o faţă de masă albă, uite-aşa ; şi-apoi toate doctoriile, paharele, sticluţele, un reşou electric. Un aspect de infirmerie transformă şi dă viaţă camerei mamei lui Mario.

De partea cealaltă e salonul cel mic. Mama a făcut unele schimbări chiar şi acolo, a scos, a mutat, a reorganizat. A adus un fotoliu imens, întors spre uşă, unde va sta tot timpul cîte-o servitoare, «le gardă, zi şi noapte ; schimbă şi becul, pune unul albastru. N-a uitat nimic ? Mama intră în budoar, se schimbă, şi-a pus o bluză încheiată pînă sub bărbie, iar pe deasupra un şorţ mare şi alb ; o infirmieră impecabilă. Pune să se lege clopoţelul într-o cîrpă, ca să nu facă prea mult zgomot. Se uită peste tot. E mulţumită.

Mama a stat de veghe toată noaptea. în zori, după ce s-a asigurat că slujnica de serviciu e trează, se duce şi ea la culcare. Doarme un ceas, face-apoi o baie şi se schimbă. E proaspătă, odihnită, trandafirie. Se duce să-i ia temperatura lui Mario.

A pregătit un tabel ca la spital ; cu loc pentru oră, cu alt Joc pentru grade. Se uită la termometru cu mare atenţie : treizeci şi şapte cu patru. Se încruntă, se duce să scrie pe tabel. Ezită un moment ; şi scrie : 37,6.

Ziua se scurge conform planului. Doctorul a venit la ora hotărîtă, nu a mai adăugat absolut nimic. Cele două servitoare îşi fac serviciul cu punctualitate, emoţionate pînă la lacrimi. Mărie e un bolnav exemplar.

Doarme aproape tot timpul, cînd nu doarme, tace, şi ascultă, şi zîmbeşte. Iar mama are impresia că nu se gîndeşte la nimic ; e fericită.

— Ştii, i-a spus, doctorul spune că-n opt, zece zile ai să fii pe picioare.

Mario i-a surîs şi nu s-a revoltat de loc. La prînz a venit poşta.

— E o scrisoare pentru tine, Mario.

— Dă-mi-o. te rog.

— Nu, nu se poate.

— Atunci citeşte-mi-o.

— Nu, nu trebuie să te oboseşti, am să ţi le pun deoparte pentru cînd te vei însănătoşi.

După ce mănîncă, Mario aţipeşte, iar Mama, de pe scaunul de lîngă pat, îl păzeşte. Ziua următoare se scurge şi ea în acelaşi fel. Tabelul se umple de cifre. Mama notează pe tabel chiar şi orele la care-şi ia Mario doctoriile, deşi sînt mereu aceleaşi.

A treia zi, aproape de ora două, intră un moment colonelul să afle cum îi mai merge lui Mario. Ieşind, îi spune unei vecine :

— Nimic grav. Iar Doamna se simte minunat. Pare întinerită.

Ceva mai trîziu, Mario se trezeşte. Mama îi propune :

— Vrei să-ţi cînt ceva ?

— Da, mamă.

Lasă uşile deschise, se aşează la pian, începe să cînte, fredonează. Prin ferestrele larg deschise pătrunde o lumină plăcută, pe mobile şi pe scaune n-a mai rămas nici un suspin. Mama se apropie pentru o clipă de fereastră. Librarul de vizavi o salută, iar cînd intră în prăvălie îi spune neveste-si :

— Azi Doamna arată ca o fetişcană.

In dimineaţa celei de-a patra zi, doctorul îi spune mamei :

— Azi se poate scula din pat.

— Nu, nu, strigă mama numaidecît, asta-i o imprudenţă, e prea devreme, şi-şi ciuleşte urechile, de teamă să n-o fi auzit, de dincolo, Mario.

Mama a reuşit să mai cîştige două zile.

Mîine dimineaţă Mario se scoală din pat. S-a sfîrşit.

Ultima după-amiază. Aceeaşi oră ca în ziua aceea cînd Mario spusese : „Nu mi-e foame ![il]

Suspinele se întorc stoluri din toate ungherele să pună.stăpînire pe casa Mamei.

Mario doarme. Mama se mai aşază o dată lingă patul lui. Işi trage scaunul lingă pernă. Puţin mai aproape. Şi-şi lasă capul pe perna pe care doarme, atît de liniştit, capul fiului

ei, al lui Mario, care mîinc se va scula din pat, va începe să-şi citească scrisorile, să se ducă la şcoală, se va ridica din bancă singur atunci cînd îl va striga profesorul, va rîde cu colegii cînd va traversa piaţa şi, cu fiecare zi ce trece, se va apropia de şaisprezece ani, şi într-o zi va avea optsprezece, apoi douăzeci, din ce în ce mai mulţi ani, din ce în ce mai departe de ea, biata doamnă.

(’înd Mario se trezeşte, Mama se scoală, pune să sc mute masa cea albă din camera care se transformase într-o frumoasă infirmerie, iar din salonaş să se ia fotoliul de gardă de lingă prag; schimbă din nou becurile, închide pianul. Se apropie un moment de fereastră. Trece colonelul si-o salută dînd din cap. De vizavi, librarul o salută murmurând î „Biata doamnă !“ Mama are ochii plini de lacrimi.

UN REGE LA PLIMBARE

Unui rege — un rege modern însă, dintr-o ţară îndepărtată — care citea în fiecare duminică cî- teva pagini ca să se mai destindă puţin, treburile regatului fiind deosebit de obositoare, i se întîrn- plă ca într-o duminică să citească un roman, modern şi acesta. Regele citea, fără să dea prea multă importanţă celor parcurse, cînd deodată se opri, cu un interes deosebit, asupra unei fraze, deşi nu era dintre cele mai importante din carte : adevărul e că autorul nu şi-ar fi putut închipui niciodată augustele efecte ale acesteia.

Iată pagina în întregime. In care se descrie cu precizie şi simpatie sosirea lui Lucio del Flora, protagonistul, într-o gară :

„Lucio del Flora, după ce cumpărase la chioşcul de lemn din holul cel mare al gării toate ziarele de după-amiază şi le pusese în buzunarul drept al elegantului său pardesiu

noisette *cu căptuşeală de mătase, se uită la ceasul care-i strîngea cu o foarte fină curea de piele încheietura-mîinii stingi. Văzu că mai lipseau douăzeci de minute pînă la plecarea trenului. N-avea nici un motiv să se grăbească. Avusese grijă să încredinţeze valiza de piele, de culoare deschisă, întărită pe la colţuri, robustului hamal cu numărul 7, şi-şi cumpărase biletul de clasa întîi din timp. Mai făcu două-trei tururi prin hol, fumînd o ţigară uşor impregnată cu opium, şi gîndindu-se la Doamna care-l aştepta în oraşul acela îndepărtat, adevărat cuib al păcatului lor plin de rafinament şi al delirului. Se gîndi şi la bunica, cea care, cu şaisprezece ani in urmă, pe cînd avea paisprezece ani şi jumătate, îl însoţise pînă la gara tîrguşorului natal: prima plecare din viaţa lui. îşi scutură apoi scrumul ţigării şi amintirile din suflet, şi se îndreptă spre intrare. Extrase, cu două degete de la dreapta, cartonaşul verde şi dreptunghiular pe care-l pusese în răscroiala mănuşii stingi, lipit de palmă, şi i-l întinse controlorului cu chipiu galonat care, cu ţăcănitul acela sec al cleştelui său de oţel, i-l perforă şi i-l înapoie. Lucio del Flora îşi luă biletul şi intră. Gara...“*

Iată punctul la care regele, uimit, îşi întrerupse lectura. Am redat din dragoste pentru exactitate toată pagina, adevărul e

însă că regele nu făcuse prea mult caz de interesantele evenimente care alcătuiau viaţa lui Lucio del Flora. Ceea ce-i atrăsese atenţia regelui fuseseră ultimele rînduri, cînd Lucio îi întinde controlorului biletul.

Deoarece regelui, eitindu-Ie, îl trecu pe neaşteptate prin minte următoarele :

— Eu n-am avut niciodată bilet de tren. Am călătorit foarte mult, dar am intrat şi-am ieşit din staţie fără să întind nimănui vreun bilet.

Şi bunul rege dori dintr-o dată, în inima lui plină de nevinovăţie, să i se perforeze un bilet de tren într-o gară : să şi-l cumpere, să i-1 întindă controlorului, să-1 ia înapoi, să intre pe peron singur, aşa ţiim fac ceilalţi.

La început regele zîmbi de fantezia asta a lui ca de-un vis scurt şi nelămurit, şi-şi apropie din nou cartea de ochi ca să-şi continuie lectura.

Fraza aceea însă, tocmai aceea, ca şi cum le-ar fi dat la o parte pe toate celelalte şi-ar fi rămas singură, mai vie, mai mare, îi sări diabolic in faţa ochilor : „Extrase, cu două degete de la dreapta../[1]

Şi regele îşi dădu scama că între timp gîndul lui mai făcuse o bucată de drum. Deoarece în clipa aceea, lăsînd să-i cadă volumul pe genunchi şi ridicîndurşi ochii către peretele tapisat cu damasc din faţa

lui, îşi spunea : „Şi, la urma urmei, nu-i ceva imposibil".

Nu e nevoie să facem o expunere amănunţită a greutăţilor pe care le întîmpină cu adevărat, şi nici a felului în care lc-a învins. Făcu totul cu atîta abilitate, şi fu ajutat într-un mod atît de dibaci, că după trei zile, la prînz, plecase la plimbare, singur, prin oraş, cu patru sau cinci ore de libertate deplină, de viaţă cotidiană obişnuită, dar total necunoscută. Gulerul hainei ridicat, pălăria cu borurile lăsate, o uşoară modificare la bucla mustăţilor (pe care, de obicei, le purta în jos, iar acuma erau întoarse în sus) îi garantau anonimatul, şi regele — care era o persoană inteligentă, aşa după cum o demonstrează însăşi dorinţa aceasta a lui — se cufundă în anonimat şi obişnuit, cele două însuşiri elementare ale libertăţii practice.

Ieşi, printr-o portiţă tăiată în zidul care împrejmuia grădinile regale, într-o străduţă îngustă, scurtă şi solitară ; de-acolo se ajunge într-una din străzile cele mai largi şi mai frumoase ale capitalei.

Şi cădea lumina aceea crudă, specifică amiezilor citadine, pe zidurile caselor, pe obloanele magazinelor’ şi pe tramvaiele galbene : artificială, intempestivă şi iritantă. Pe străzile marilor oraşe (cu excepţia

Romei) aştepţi toată ziua lumina soarelui.

Regele se opri la colţul pe care-1 făcea strada cea scurtă cu strada cea mare, şi la început se simţi cam nesigur. Solul oraşului — capitala regatului său, capitala lui — nu i se păru îndeajuns de tare, ci oarecum tremurător şi nesigur ; îşi dădu totuşi foarte repede seama că şovăiala era în el, şi zimbi. Şi surprinzîndu-se surizînd, îşi recăpătă siguranţa ; se îngrozi după aceea la gîndul că trecătorii s-ar fi putut mira văzîndu-1 rîzînd singur.

Şi, pentru o clipă, regelui ii veni un chef nebun să se întoarcă acasă.

Trecu un grup de oameni ce strigau intr-un mod asurzitor. Ca să-i evite, regele mai făcu vreo cîţiva paşi, lipit aproape de zid. îşi aduse aminte de felul in care, odată, se dăduse jos din pat, după o boală mai lungă.

între timp însă, mai făcu vreo cîţiva paşi, înain- tînd, cu regularitate, de-a lungul zidului. Lumina acea falsă şi zgomotele acelea încâlcite îi dădeau o impresie de gol. încercă să se uite la oameni.

Unii se duceau intr-o direcţie, alţii veneau din- tr-alta, cite unul traversa strada cu nişte gesturi în care simţeai un fel de spaimă frinată ; şi se grăbeau cu toţii din cale-afară. Regele nu reuşea insă să se uite la ei pe rînd ; erau nişte frînturi de umanitate neprecizată încă. începu să se amuze, îşi dădu seafţîa că surîdc din nou ; învăţase însă, şi încă foarte repede, că unui om oarecare ii trebuia cu totul altceva ca să atragă atenţia celorlalţi asupra lui. în clipa aceea i se părea că lumina, amestecată cu zgomotele, alcătuieşte un tot compact care-I învăluia ca un nor pentru a-i proteja noua libertate, îl împingea înainte, facilitîn- du-i planul de-a merge înainte ca un om oarecare.

La un moment dat, nourul acela de

zgomote fu sfîşiat de un strigăt care-1 răni în mod deosebit;

mai mult încă, simţi o lovitură serioasă care-1 aruncă, brutal, cu cîţiva metri mai departe. Se întoarse brusc şi zări un automobil care ţîşnea tocmai de pe-o stradă laterală ; din automobil o voce urla la el :

— Nu vezi că vii sub maşină ? Şi mai adăugă încă altele.

— Scuzaţi, spuse regele, nu mă gîndisem la asta.

Datorită ajutorului aceluia robust, traversase între timp periculoasa stradă laterală ; işi reveni, şi iarăşi îi veni chef să se întoarcă acasă.

Ridicîndu-şi ochii, văzu o firmă scrisă cu litere mari : CAFENEA.

îşi spuse cu violenţă :

— Vreau să mă duc la cafenea.

După care işi ticlui un program :

— Am să stau puţin la cafenea, care-i un local public ; am să iau apoi o maşină publică (ştia că există şi de astea) şi-am să spun să mă ducă la gară.

Traversă strada — deoarece acuma învăţase că trebuie să aştepte momentul potrivit — cu destulă uşurinţă. Mai complicată era — complicaţie de ordin subiectiv şi moral — intrarea în acel local public. Regele, cum era şi natural, nu mai fusese niciodată într-o cafenea.

Ezită, aşadar, şi încă destul de mult, în faţa uşii de sticlă.

Care uşă era întredeschisă. De-acolo se zărea o zonă de întunecime. în timp ce regele, uluit încă, mai zăbovea, un domn gros şi cu aerul unui om practic, care cunoaşte bine viaţa, intră. Regele porni numaidecît în urma lui, hotărît să-l imite întru totul.

Dar, întunericul aproape total din sală îl opri din nou. Ochii lui erau încă plini de lumina aceea atroce a străzii ; nu era sigur dacă trebuie să închidă sau nu în urma lui uşa pe care omul cel practic o lăsase dată de perete ; se împiedică însă de piciorul unui scaun.

în vremea asta vedea desenîndu-se încetul cu încetul o pădure de mese de marmură, care veneau spre el. Un alt om i-o luă înainte, se apropie de pădure şi pătrunse înăuntru. Acuma regele putea să vadă aproape tot : găsi astfel, cu privirea, pe cel dinţii client care intrase de-o bună bucată de vreme in pădure şi care stătea acuma la o măsuţă din stînga, cu multă siguranţă, ca şi cum i-ar fi fost destinată anume. Iată-1 şi pe al doilea client luîndu-i-o înainte, dar care coti, fără vreo raţiune vizibilă, spre dreapta, aşezîndu-se apoi cu

aceeaşi egală nepăsare. Şi, pentru o clipă, pe rege îl încercă bănuiala că fiecare client îşi -avea locul lui bine stabilit. Şi oricine trecea pe lîngă el îl înghiontea. Văzu cîteva locuri libere. Regele simţi, aşa cum stătea nemişcat şi în picioare pe cîmp deschis, că se află în pericol, şi-şi luă inima-n

dinţi. Se aşeză numaidecît pe un scaun neocupat, Ia prima masă de lingă intrare. Şi constată că scaunul era foarte tare. De-acolo se uită iarăşi la cei doi oameni siguri de ei : stăteau pe un divan care mărginea întreg peretele sălii, dar nu avu curajul să-şi schimbe locul.

Ici şi colo, feluriţi bărbaţi şi femei.

Şi abia începuse» regele să-i cerceteze în voie, cînd, pe neaşteptate, cîmpul său vizual fu barat de un obstacol de proporţii uriaşe, care i se inter- pusese, în imediata apropiere a ochilor lui, alb înconjurat de negru. Se trase înapoi şi, parcurgînd cu privirea albul acela, întîlni o cravată mică, ajunse» apoi la o faţă plecată spre el. Faţa îl in[1] trebă :

— C'e serveşte domnul ?

(Cuvintele fuseseră rostite pe un ton politicos şi imperios totodată, cu totul inedit pentru urechile regelui.)

întrebarea îi paralizează toate facultăţile.

Era cu desăvîrşirc nepregătit pentru a face faţă unui asemenea asalt. Simţi nevoia stringentă de a da un răspuns. 11 căută cu disperare în jurul lui. Şi în faţa ochilor lui apărură, ici şi colo pe mesele de marmură, în pahare şi ceşti, felurite şi nedefinite lichide. C'e se» comandă de obicei într-o cafenea ? Chelnerul deveni arogant :

— Serviţi ceva ?

Regele rosti dezolat :

— Cafea...

Dispariţia plastronului alb îl uşură nespus **de** mult. Respiră adine. încercă să-şi găsească o poziţie niai comodă pe scaunul acela vitreg. Se uită din nou în jur. La o mică distanţă de el, un tânăr cu ochelari scria o scrisoare. Regelui îi veni **o** vagă poftă de scris, imediat, chiar pe măsuţa aceea de marmură, o scrisoare, indiferent cui ; dar renunţă numaidecît, înainte de-a fi precizat toate amănuntele acelei noi iniţiative. Simţise fixîn- du-se asupra lui o privire.

- Identifică numaidecît punctul de plecare, care era o făptură feminină, trei sau patru mese mai departe. Şi cum privirea lui i-o întîlni pe-a ei, aceasta îşi schimbă direcţia, în schimb, pe gura femeii apăru umbra unui surâs, şi rămase fixat acolo, ca oprit de-un mecanism. Gura era trandafirie, femeia era tînără : lingă ea mai era una, foarte bătrână, cu o pălărie foarte viu colorată, de sub care ieşeau cîteva şuviţe de păr galben. Bătrâna vorbea şi privea de jur împrejur cu un aer binevoitor şi ameninţător în acelaşi timp.

Cu cine seamănă bătrâna aceea ? se întrebă regele.

Şi-şi spuse numaidecît că seamănă nemaipomenit de mult cu o anumită doamnă de la curte pe care-o văzuse cu câteva zile

înainte, cu prilejul unei solemnităţi.

încercă să-şi alunge din gând asemenea observaţie ireverenţioasă, şi-şi întoarse ochii de la bă- trînă, dar nu-şi putu ascunde şi surîsul. Intre timp, privirea i se întoarse în mod cu totul întîmplător spre cea tînără. Şi ea se uita iarăşi la el şi, văzîn- du-1 că-i zîmbeştc, adăugă propriului ei surîs — care-i rămăsese tot timpul agăţat de buze — un uşor semn din cap.

Regele înţelese despre ce era vorba şi simţi că roşeşte ; şi, ca să evite orice complicaţie, işi pironi privirile asupra măsuţei. Şi băgă de seamă că i se adusese cafeaua.

Sorbi din ea. Era mizerabilă. Regele işi aminti că mai băuse una tot aşa de proastă, cu cîţiva ani înainte, cu ocazia unui prînz de gală la curtea Portugaliei.

Amintirea aceasta inoportună îl angajă in mod viclean într-o serie vertiginoasă de alte imagini privind viaţa lui regească, dar se scutură de ele.

— Atunci, işi spuse, totul e perfect inutil. Vina n-o poartă decît locul ăsta stupid. Trebuie să ies numaidecît de-aici.

înainte de-a pleca, vru să-şi bea toată cafeaua, din teama de a nu comite vreun act de nemaiauzită grosolănie sau prost gust în caz c-ar lăsa-o aşa. Problema plăţii prezenta

grave dificultăţi. Regele ştia cu siguranţă că trebuia să plătească. Cum însă ? Unde ? Cui ? Cit ? Clienţii ceilalţi continuau să discute fără nici o grabă, sau să fumeze, sau să citească ziarele, fără ca vreunul din ei să dea semne c-ar dori să plece. Regele nu vroia să-şi piardă acolo prea mult din puţinul lui timp de libertate. Chelnerul trecu de două ori, în mare grabă, purtînd triumfător o tavă. Era potrivit să-i ceară tocmai acestuia informaţia de care avea nevoie ? Cum să-l strige ? Tocmai atunci intră, fă- cînd o gălăgie nemaipomenită, un domn foarte tînăr, se aşează la masa de-alături, în coasta lui aproape.

Şi spuse :

— Frumoasă vreme, cred însti că mîine vîntul ® să-şi schimbe direcţia.

Regele se uită la el înmărmurit. Cuvintele acelea i se părură neobişnuit de stranii. Căută zadarnic un răspuns, propria-i tăcere îl umplu de nerăbdare, îl cuprinse teama de vreo imprevizibilă complicaţie. Celălalt însă nu-i cerea nici un fel de răspuns, continua :

— Anul trecut pe vremea asta nu era aşa de cald.

Regele era în culmea mirării văzînd insistenţa cu care revenea tînărul asupra acelui ciudat subiect : şi-i trecură prin cap felurite bănuieli, vagi şi tulburătoare. Se uită în jur. Şi, concomitent, urechea lui

percepu un zgomot ascuţit şi curios ; se stinse, apoi se repetă, mai puternic şi vădind nerăbdare. Regele observă că zgomotul îl făcea un individ care bătea cu linguriţa în tavă, şi că chelnerul se îndrepta spre el ţ atunci clientul îl întrebă :

— Cît face ?

Regele se adaptă imediat obiceiului casei, ca orice om care călătoreşte in ţări necunoscute. Şi în vreme ce vecinul continua să-i vorbească despre timp, bătu tare cu linguriţa în tavă şi-1 întrebă pe chelner,, care veni numaidecît :

— Cît face ?

Plăti, schiţă un neîncrezător gest de salut, se ridică, ieşi, surîzînd pînă şi chelnerului ; acesta însă nu răspunse, ci dimpotrivă, cu tava în mînă, ridicată cît mai sus, îşi luă o ţinută glacială. Regele nu ştia că se lasă de obicei un bacşiş, iar chelnerul nu ştia că acela e regele.

După ce făcu vreo cîţiva paşi pe stradă, ajuns în punctul cel mai aglomerat al trotuarului, regele se pregătea tocmai să se avînte în larg, cînd un om nemaipomenit de mobil şi de vioi, cu o tichie multicoloră pe cap, îi tăie drumul, spunîn- du-i pe un ton plin de cordialitate :

— Intraţi, domnule ! peste cinci minute începe al doilea spectacol !

Regele intră printr-o uşă împodobită cu mii de becuri strălucitoare şi, luat de valul unei mulţimi care se îndrepta spre un loc anume, se pomeni înghesuit în faţa unui ghişeu : şi, conformîndu-se indicaţiilor mai mult decît clare de deasupra ghişeul ui, cumpără un bilet, şi cîteva clipe după aceea

se pomeni şezînd într-un fotoliu din sala unui cinematograf.

54 „■

Spectacolul nu era prea amuzant. Femei îndurerate ce se sfîrşeau în amoruri nefericite pentru tineri în excelente fracuri şi ochi efeminaţi, bărbaţi ivindu-se din umbră şi conversînd enervaţi cu revolverul în mînă.

Publicul urmărea totul cu atenţie. între un act şi altul, se aprindea lumina, regele admira înflăcărarea poporului său cînd era vorba să cucerească vreun loc : de fiecare dată izbucneau ici şi colo hohote de ris, înghiţite imediat de întunericul care se lăsa după stingerea luminii. în timpul celui de-al treilea act, pe ecran apăru, legănîndu-se pe valurile tremurătoare sub o rază de lumină, o barcă, in care se afla diva, copleşită de durere, şi junele prim cu gene de odaliscă.

Aici regele, fără să mai ţină seama de nimic, se sculă şi, luîndu-se după un. şir de spectatori care plecau, se pomeni în stradă. Văzu, trecînd spre dreapta, un tramvai pe care stătea scris : *Gara centrală;* şi imediat apăru un alt tramvai, care mergea în sens contrar, dar şi pe acesta stătea scris : *Gara centrală.*

Atunci regele alungă tentaţia tramvaiului, asta şi pentru că intuia marile dificultăţi pe

care le-ar fi întâmpinat din pricina lipsei lui de 'experienţă. Văz.înd o maşină care staţiona chiar acolo, se urcă în ea, poruncind cu hotărîre t „La *gara centrală !"* Avea un excelent spirit de observaţie, **§i**

Mi " descoperi singur, pe parcurs, existenta şi raţiunea aparatului de taxat.

în holul cel mare al gării, umanitatea îi apăru iarăşi ca un şir nesf-îrşit de persoane al cărui capăt stătea plecat în faţa unui ghişeu.

Regele se aşează şi el la rînd, la fel ca toată lumea. Văzu însă venind o doamnă şi-i cedă nu- maidecît locul, spre marea mirare a acesteia. Mai veniră alţi doi, care se aşezară în spatele lui. Regele îşi avea planul lui bine stabilit : să cumpere un bilet pentru un oraş (al cărui nume stătea scris acolo sus, deasupra ghişeului) şi, cu biletul în mînă, să intre pe peron : după care s-ar fi întors înapoi, sub pretext că nu avusese timp să se urce în tren. Din cînd în cînd, coada mai înainta cu vreo cîţiva centimetri ; regele abia îşi dădea seama de faptul că avansa atît de greu. Căuta să prindă cîte ceva din ceea ce se vorbea în jurul lui, dar convorbirile n-aveau nici o legătură între ele şi erau lipsite de orice interes. îşi aminti de-o străveche poveste în care un rege, travestit, se amestecă printre supuşii săi ca să afle ce gîndesc despre el. înţelese că lucruri de felul acesta

se puteau întîmpla numai în vremurile de demult. Intre timp, venise un tînăr robust, care, stînd alături de cei aşezaţi la coadă, începuse să vorbească cu doamna din faţa regelui.

Şi tot vorbind el aşa, plin de indiferenţă, la un moment dat se strecură în rînd între doamnă şi rege. Acesta nu spuse nimic. Dar cei din spatele lui începură să protesteze şi, deoarece tînărul cel robust părea că nu bagă de seamă, se adresară, indignaţi, regelui :

— Dacă lăsaţi să vi se ia locul, spuseră în cele din urmă, n-are nici un rost să ne păgubiţi pe noi.

Şi trecură înaintea lui. Regele ajunsese acuma ultimul. Ora era înaintată, oamenii tropăiau, nervoşi ; coada înainta mai repede ; o voce din spatele ghişeului îi admonesta cu asprime pe cei care nu aveau bani potriviţi :

— Peste două minute închid !

Ultimii călători căpătaseră bilete în mare viteză. Şi în timp ce plătea şi penultimul, iar regele se pregătea să treacă în faţa ghişeului, sosi în goană o doamnă în vîrstă, gîfîind, şi trăgînd după ca o valiză arhiplină. Se prăvăli aproape pe spinarea regelui, care fu nevoit să se dea la o parte. Valiza căzu ; doamna se plecă s-o ridice, regele i-o luă înainte; şi în vreme ce stăteau amîndoi aşa, aplecaţi, se auzi un zgomot scc ; cînd cei doi

se ridicară, ghişeul era închis. Doamna smulse valiza arhiplină din mîinile regelui şi începu să se vaiete. Un hamal care trecea pe-aeolo le spuse :

— Luaţi un bilet de peron, cel de călătorie îl puteţi lua în tren.

Bătrîna se năpusti asupra maşinii automat»? pentru bilete de peron. Regele rămase o clipă nedumerit. Bătrîna, după ce-şi luă biletul, se întoarse spre el :

— Grăbeşte-te şi să intrăm împreună.

— Nu mă mai interesează, răspunse regele, mulţumesc.

Ieşi, se urcă într-o maşină care-1 duse pînă-n strada aceea singuratică de lingă zidul grădinilor regeşti, ajunse, după o seamă de precauţii, fixate dinainte, în apartamentele sale : şi nici eu singur n-aş şti să spun dac-a fost mulţumit sau dezamăgit de aventura sa de om obişnuit; dar nici nu reiese de undeva c-ar mai fi repetat-o vreodată.

VIAŢA ACTIVA

Massimo Bonlempelli : *VITA OPEROSA*
Din volumul : AVVENTURE
(1919—1921)
A. Mondadori, Milano, 1938

...Mediolani mira omnia :

copia* re- *rum, innumerae cullaeque domus, facunda virorum ingenia

Ausonius

CAPITOLUL ÎNTÎI

CIMP DESCHIS

1. CATEHISMUL

La şcoala de ofiţeri de rezervă, eu şi camarazii mei studiam nenumăratele şi războinicele materii pe nişte caiete care ni se transmiteau, asemeni dinastiilor, din curs de studiu în curs de studiu.

Şi deoarece cursurile durau două luni, succesiunea generaţiilor noastre se făcea cu rapiditate. Studenţii plecau : răminea însă, inepuizabil ca soarele şi ca gîndirea, Caietul. Pe mulţi dintre studenţi îi răpi de-acolo războiul ; caietele le distruse pacea, pentru că omul e un animal neprevăzător, şi probabil că nimeni nu s-a gîndit să păstreze, pentru un eventual război cu cure rapid, chintesenţelc acelea în manuscris ale disciplinelor lui Marte şi ale Bellonei.

Mi-aduc aminte că unul dintre caiete, care cuprindea o materie mai puţin omicidă, topografia, era alcătuită din întrebări şi răspunsuri, asemeni

[1] **...toate mă uimesc în Mediolanum : mulţimea locuitorilor. nenumăratele case-mpodobito. ialentele grăitoare ale bărbaţilor...: (Ital.)** catehismelor doctrinei creştine şi opusculelor propagandei socialiste ; această triplă coincidenţă ar putea depune mărturie că, în esenţa ei, omeniraa e în mod fundamental dialogică.

Capitolul privitor la orientarea în cîmp deschis se încheie cu aceste locuri comune :

î. — Cum se face pentru a se orienta în cîmp deschis ?

R. — Se întrebuinţează busola care e un instru- "ment etc., etc.

î. — Şi cînd nu ai busolă ?

R. — Se foloseşte ceasul, care se expune orizontal la soare, avînd grijă ca etc., etc.

I. — Dar în timpul nopţii ?

R. — Cu ajutorul stelelor, dintre care una se numeşte steaua polară, şi-o găseşti trăgînd « linie imaginară etc., etc.

î. — Şi dacă e ziuă şi nu ai ceas ?

R. — După soare.

L — Şi dacă e înnourat ?

R. — Ccrcetînd trunchiul arborilor : partea acoperită cu muşchi, deoarece e partea unde nu bate niciodată soarele, indică nordul : partea opusă, cum e şi firesc, e sudul.

Capitolul se termina în locul acesta, şi începea un alt subiect.

în locul acesta însă, simţeam un gol

neaşteptat. L-au simţit poate, ca şi mine, unii dintre cititori. Sper să fie puţini la număr ; îi avertizeaz că e un fenomen morbid, pe care ni-1 provoacă o nesănătoasă tendinţă spre nemărginire.

Trebuie să mărturisesc că am putut face, atunci, unele observaţii asupra reacţiilor pe care le aveau colegii mei cind ajungeau la acest punet final. Cea mai mare parte dintre ei nu încercau nici o impresie şi nu manifestau nici un fel de curiozitate specială, studiau noţiunile expuse fără dorinţa de-a mai afla şi altele. Cite unul, de-o inteligenţă vădit precisă, dedusese, din toate cunoştinţele primite, că războiul se poartă întotdeauna şi în mod exclusiv în locuri unde se găsesc cel puţin arbori. Foarte puţini observau că tratatul ereditar de topografie militară lăsa fără soluţie o problemă gravă : cum faci să te orientezi în cîmp deschis cînd ai pierdut busola, ţi-ai spart ceasul, soarele e acoperit de nouri şi nu sînt nici arbori.

Acei foarte* puţini sfîrşiau prin a trage concluzia că în acel caz fiecare face ce poate : care c, de fapt, singura învăţătură sigură şi fundamentală pentru toate disciplinile practice ale războiului şi păcii.

Cînd, două luni după armistiţiu, reintrai (cum spuneam pe atunci) în Italia, m-am pomenit în oraşul Milano, cîmp deschis pentru cele mai mari bătălii ale vieţii ; m-am pomenit în cîmpul deschis Milano fără busolă, fără ceas, fără soare, fără stele.

Am hoinărit, aşadar, prin oraş, aspirînd viaţa şi căutînd cu desperare un copac pentru a vedea în ce parte se află nordul.

Cit de mult îmi plăceau, în ziua aceea, barurile cu sticle atît de variat colorate 1 Culorile barurilor, oglinzile cafenelelor, cristalurile vitrinelor, femeile care se urcă în trăsură sau chiar în tramvai, atîtea bunuri pămînteşti la care soldatul se gîndeşte cu cea mai adîncă nostalgie.

Lichiorurile colorate, oglinzile, vitrinele şi femeile tulburară pînă la exaltare fantezia mea care, în timpul acelei îndelungi lipsuri a plăcerilor' lumeşti, recăzuse într-o desăvîrşită inocenţă.

Şi astfel, plimbîndu-mi privirea lacomă pc numeroasele exemplare ale fiecăreia din acele binefăcătoare specii, mi-o oprii la un moment dat, cu deosebită stăruinţă, asupra unei femei care nu se urca în tramvai, ci se îndrepta plină de graţie spre nu ştiu ce vis sau fascinantă realitate, dar dispăru imediat

şi făptura ei nu avu niciodată nume pentru mine ; era foarte frumoasă şi avea o blană scurtă şi groasă şi ciorapii lungi şi străvezii şi doi ochi de cărbune şi de lumină.

Şi cum se îndepărta, mă surprinsei murmurînd **o** frază de extatică admiraţie, în felul următor :

— La dracu, aici trebuie să afli secretul de-a cîştiga bani, nu glumă.

Şi deoarece femeia dispăruse, între timpj, cu totul din cîmpul meu vizual, Geniul sau Demonul meu păzitor, care e logic şi ironic din fire, mă întrebă :

— Care raport direct şi imediat presupui, aşadar, că l-ar fi pus zeii între frumuseţe şi bani ?

Dar, împotriva Demonului, am stăruit, din instinct, prin a susţine că raportul respectiv e real, dacă nu chiar fundamental şi etern. Poate că atunci cînd divina Afrodita s-a întrupat din mare şi-a apărut pe malul pămîntean îmbrăcată după ultima modă, cu puţină spumă, Tritonii şi muritorii îşi şopteau unii altora admirînd-o :

— Pe Zeus, aici trebuie să afli secretul de-a cîştiga mulţi talanţi.

3. FRIVOLITATE

Cerul era acoperit de nori, aşa cum se cuvine să fie într-un oraş cu o viaţă activă. Văzduhul întindea în jurul caselor un văl cenuşiu, aşa cum trebuie să facă în cîmpul deschis al bătăliilor vieţii.

Cerul era acoperit, şi văzduhul — un văl cenuşiu ; din cînd în cînd însă, străzile erau iluminate de lungi fulgere strălucitoare, fiindcă cerul era invadat de repezi şuvoaie de aur, ce se insinuau printre crestele acoperişurilor, zburau peste străzile oraşului cu rumoarea unui aeroplan proaspăt ieşit din fabrică. Iar şuvoaiele acelea de aur, lo- vindu-se în fiecare clipă de marginile acoperişurilor, se spărgeau şi cădeau pe trotuare, sub privirea trecătorilor, în lungi jerbe de-un roşu strălucitor.

Femeile nu se aplecau să culeagă aurul acela; îl culegeau bărbaţii pentru ele.

Şuvoaiele şi jerbele se îndepărtau, se stingeau, începeau apoi să strălucească din nou ici şi colo, în mod bizar.

La un moment dat, mi-am pus întrebarea de ce nu m-am aplecat şi eu ca şi ceilalţi. Era uşor. Oricine putea să se aplece şi să culeagă.

E uşor să te apleci, dar nu e uşor să te gîndeşti la asta. Anumiţi bărbaţi, cînd vine momentul să se aplece, continuă să contemple blana cea scurtă care se îndepărtează, şi nu au timp să culeagă aur pentru ea. Iată care-i diferenţa între unii şi alţii.

Nu-mi făcui reproşuri prea amare Totul era încă nou pentru mine, care nu aveam nici busolă, nici ceas, nici soare şi nici stele în acel plin cîmp deschis al vieţii celei noi. înainte de toate trebuie să te orientezi. Şi continuai să cercetez oraşul, în căutarea copacilor care să-mi indice nordul şi răsăritul. Era ceasul în care Milano se arată în toată splendoarea lui : cînd văzduhul ia hotărîrea să se întunece complet şi se aprind luminile străzilor şi ale caselor.

Ca să mă acord cu ora, m-am dus la cafenea.

Am intrat într-o cafenea cu faimă de local elegant.

Mi-aduc aminte — sînt mulţi ani de-atunci — că ori de cîte ori veneam pentru cîtva timp la Milano dintr-un oraş de provincie unde văzuseră lumina zilei Dante şi Machia’velli, obişnuiam să intru în cafeneaua aceea cu un fel de temător res-

pect. Mi se părea că toţi cei de faţă se întorc şi se uită la mine cu severitate, în timp ce eu intram şi mă grăbeam să ocup un loc. Mă aşteptam, de fiecare dată, ca, înainte de-a mă servi, chelnerul să mă întrebe :

— Domnul are legitimaţie ?

Chelnerul nu mi-a cerut-o niciodată ; cu siguranţă însă că toţi domnii şi doamnele acelea aveau o legitimaţie care le atesta calitatea de intelectuali citadini, ceea ce le acorda şi dreptul de-a frecventa localul, public, dar de elită, şi se ghicea numaidecît, privindu-i de departe cum discută, că vorbesc despre artă, şi în mod special despre teatru, şi că erau bărbaţii şi femeile cele mai inteligente din oraş.

Mai tîrziu — tot înainte de război însă — mă stabilisem şi eu la Milano, şi într-o bună zi, scotocind din întîmplare prin buzunarele pardesiul ui, mi-am găsit şi eu legitimaţia mea de intelectual milanez. Nu abuzai însă de ea ; nu mă mai dusei decît extrem de rar în acel local public, dar de elită, şi fără să-mi arăt vreodată legitimaţia.

Acolo m-am întors, aşadar, în ziua aceea în oare rătăceam în căutarea unui copac orientativ.

Erau multe persoane, şi-o culoare complet deosebită de cea de odinioară.

Nu ştiu dacă persoanele care se aflau acolo reprezentau încă floarea intelectualităţii citadine. Sigur e însă că nu toate grupurile discutau despre artă, teatru şi alte lucruri absolute.

Abia intrat, şi fără să-mi dau numaidecît seama de cauză, mi se înfăţişă o amintire de pe front: revăzui, ca într-o străfulgerare, aşternîndu-mi-se dinainte Valdirose, între Tarnova şi San Marco, o vale blîndă, învăluită într-o lumină tomnatică, tăiată cu violenţă de o reţea de sîrmă ghimpată care urca pe o coastă pieptişă.

Cu toate acestea, mă aflam într-o cafenea cu faimă de local elegant.

Uitîndu-mă prin perdeaua de fum şi sunetul viorilor, văzui în fundul sălii celei mici, în jurul unei măsuţe, un grup compus din patru gentilomi şi două doamne. Cele două doamne se uitau la cei patru gentilomi, şi cei patru gentilomi jucau : jucau *alia morra.*

Atunci îmi explicai şi amintirea care mă întîm- pinase chiar de la intrare. într-o vreme, chiar la observatorul din Core în Valdirose, un sergent de infanterie începuse să mă înveţe jocul numit *alia morra.*

Era un profesor plin de amabilitate, şi sub conducerea lui ajunsesem la un grad de mare admiraţie pentru acel joc atît de specific italian şi plin de nebănuite subtilităţi. Sergentul, un jucător excelent, vădea şi unele aptitudini în ceea ce priveşte tratarea ştiinţific metodică a jocului respectiv. îmi explicase, aşadar, că nu poţi ajunge la stăpînirea perfectă a jocului decît cucerind, în mod succesiv, cele trei grade :

primul grad constă în a învăţa să variezi la infinit ritmul propriilor aruncături în aşa fel, încît adversarul să nu le poată ghici niciodată ;

al doilea grad te învăţa să descoperi care e ritmul caracteristic al variaţiilor adversarului.

Cei profani pot avea impresia că obţinerea uniunii acestor două grade epuizează întru totul abilitatea unui jucător desăvîrşit. Dar lucrurile stau altfel. Un jucător, îmi explica magistrul, nu se poate prevala de asemenea titlu dacă nu ajunge la *al treilea grad,* care nu mai e, ca primele două, exclusiv cerebral, ci reclamă şi abilitatea tehnică a mîinii şi a degetelor : consistă, cu alte cuvinte, în a-ţi marca propriul punct cu o frîntură de secundă mâi tîrziu decît adversarul, dar aceea infinitezimală întîrziere trebuie să fie

suficientă pentru a modifica, dacă e necesar, propria-ţi aruncătură după aceea a adversarului.

Nu ştiu dacă cei patru gentilomi ajunseseră la gradul al treilea. Jucau, cîtc doi în fiecare tură, plini de calm şi fără să ridice prea mult vocea, aşa cum se cere unor gentilomi dintr-un local elegant. Doamnele urmăreau jocul cu un aer de paşnică plictiseală, cum se cade din partea unor doamne, şi mîncau c-o poftă de nedescris prăjituri, tartine cu şuncă şi alte lucruri gingaşe. Eu simţeam mai mult ca oricînd lipsa unei busole. După puţin, mă ridicai, trecui, încercînd oarecare sfială, prin faţa măsuţei lor şi intrai în cealaltă sală să văd cum se dansează fox-trot şi alte dansuri în acelaşi idiom. Dansatoarele făceau parte, toate, din cea mai avută societate-; toate extrem de tinere, de la paisprezece la optsprezece ani : aveau glezne dăltuite la perfecţie, umeri candizi sub pletele lăsate în voie, aşa cum se obişnuia la vîrsta lor, şi braţe catifelate. Divina inconştienţă a copilăriei.

Sala, sub ploaia de lumină, numai mişcări pline de farmec.

Contemplai, de lîngă fereastră, acea nouă societate născută din activitatea modernă şi din victorie ; cuprinsei apoi într-o ultimă

privire acele alese şi inocente făpturi, şi mă oprii o dată mai mult asupra gîndului aceluia de extatică contemplaţie :

— Pentru Dumnezeu, aici trebuie să afli secretul de-a cîştiga bani, nu glumă.

Aşa că ieşii în mare grabă să văd dacă nu reîncepuseră să cadă, pe străzi, jerbele şi cascadele de aur : mă hotărîsem să culeg cu amîndouâ manile şi să-mi umplu bine buzunarele înainte de-a mă întoarce în locurile unde Voinţa şi Puterea de-a trăi mi se prezentaseră sub o formă neaşteptată şi nemaipomenit de imperioasă.

5. NOUA ÎNCARNARE A VERBULUI

Afară însă, între timp, Voinţa de-a trăi aruncase peste tot mănunchiuri de lumină, care se lipiseră de uşile magazinelor, se agăţaseră de cornişele acoperişurilor; lumina se împrăştiase pe jos, şerpuia sub picioare,' prin aer, peste tot. Voinţa de-a trăi striga din roţile automobilelor şi din clopoţeii de la tramvaie. Era comentată de vînzătorii de ziare şi de crainicii din faţa uşilor cinematografelor.^Unul dintre aceştia asalta atît de violent pe trecători, încît l-am ocolit pe departe, deoarece n-aş fi avut curajul să-i spun nu.

Din cînd în cînd, mă opream, plin de extaz, în mijlocul urletelor mulţimii şi făceam mari eforturi ca să-mi înăbuş în piept strigătul meu de admiraţie pentru om.

Din toate micile flăcărui stăruitoare pe care resemnarea morţii le ţinuse aprinse timp de patru ani prin tranşee nenorocite, din flăcăruile acelea fulgerase, deci, în lumea care supravieţuise, toată lumina de pe trotuarele oraşului peste care călcam eu acuma ?

— Toţi oamenii aceştia, îmi spusei, au fost la război; toate femeile acestea au aşteptat în timpul războiului, lîngă un foc sărac, întoarcerea cuiva; acuma, şi ei şi ele celebrează, plini de entuziasm, saturnalele victoriei.

îngerul sau Demonul meu personal mă trase de mînecă.

— Nu te grăbi, îmi spuse, cu interpretările tale. Te afli aici ca să te orientezi, nu ca să faci istorie sau filozofie. Şi prima orientare e aceea de colo.

Şi-mi arătă nişte afişe care acopereau o vastă şi caducă schelărie pe scînduri, în spatele căreia îmi imaginai munca plină de avînt a reconstrucţiei în folosul societăţii celei noi.

Primul cuvînt de pe aproape toate afişele — cel mai mare şi mai vizibil — era acesta :

AZI. *■'

încetul cu încetul, continuînd să-mi plimb privirea pe afişele acelea, nu reuşii să disting alt cuvînt în afară de acesta :

AZI.

Restul se amesteca şi se ştergea în faţa ochilor mei.

Verbul e etern, dar incarnaţiile lui sînt caduce ca şi seîndurile schelăriei, se succed ca şi dinastiile monarhilor muritori. Lui Zeus i-a urmat Pro- meteu, iar lui Adonai i-au urmat Cristos şi Alah. Dar tuturor zeilor celor mai rezistenţi, lui Brahma, lui Alah şi lui Crist însuşi, le urmează acum, pe toate meridianele, noul zeu care se numeşte :

AZI.

AZI e numele Voinţei de-a trăi, care-a luat naştere din resemnarea morţii.

— Asta-i atunci motivul pentru care nota cea mai constantă şi mai izbitoare a lumii celei noi e ciorapul de mătase şi decolteul imens al fetelor şi al femeilor, de la paisprezece la patruzeci şi cinci de ani ? E, aşadar, voinţa fermă de a reface Italiei cei cinci sute de mii de soldaţi mîncaţi de viermi la Piave şi la Carso ?

Ajuns aci, Demonul mă opri încă o dată pe panta periculoasă' a interpretărilor istorice, şi mă opri lîngă două fete care se extaziau în faţa unei vitrine cu bijuterii. Erau lipite una de alta, ca o pereche de amanţi, şi se priveau adesea în ochi cu un surîs sălbatic. Cercetai coapsele celor două fete, şi nu izbutii să mi le închipui fremătînd decît pradă unor spasme lipsite de durere.

— Şi atunci ? întrebai. Voinţa asta de-a trăi nu-i cumva efortul muribundului de-a nu se sufoca ? Şi brusca generozitate a jucătorului ajuns la capătul puterilor care aruncă pe masa verde, suma cea mai'mare din tot cursul nopţii, dar suma aceea e ultima, după care, dacă pierde, nu-i va mai rămîne decît fuga sau moartea ?

Demonul murmură :

— Cînd nu ai busolă, nici ceas, nici soare şi nici stele, cercetezi trunchiurile arborilor.

— Iar dacă nu se găsesc nici arbori, continua!, face fiecare ce poate.

— întocmai.

Atunci, tăind de-a dfeptul, mă conduse de pe Corso în piaţa Belgioioso, de la lumina cea mai violentă în umbra cea mai deasă; şi de lîngă chipurile acelea atinse de fermentul nebuniei, mă împinse dinaintea

unei umbre religioase.

în faţa casei lui Alessandro Manzoni mă simţeam mult mai puţin sfios decît în prezenţa gentilomilor de la Cova sau a omului care făcea reclamă pentru filmul de la cinematograful de sub Portici-Settentrionali.

îi simţii de îndată prezenţa şi-1 întrebai cu respect :

— Dacă domnia-voastră; întrebai, dacă domnîa- voastră, care-a fost un sacerdot al Echilibrului Profund, dacă domnia-voastră ar trăi astăzi printre noi şi laolaltă cu domnia-voastră ar trăi astăzi printre noi Rafael şi Sfîntul Francisc, Machia- velli şi Giuseppe Verdi, spuneţi-mi, vă rog, cum aţi face ca să includeţi in cadrul vieţii acesteia *Schimbarea la faţă, Cîntecul Creaturilor, Discursurile asupra Decadelor, Logodnicii, Trubadurul* sau *Falstaff ?*

Cu un fel de ironică bîlbîială, sacerdotul rosti :

— Capitolul opt: „Aşa se întîmplă adesea în
lume... vreau să spun, aşa se întîmplă în secolul al XVIII-lea.“ j

— Am înţeles, răspunsei, domnia-voastră, ca de obicei, nu vrea să se compromită.

Eu, în schimb, m-am compromis întotdeauna. N-am cunoscut niciodată darul prudenţei. Spie dauna şi spre suferinţa mea. Mă îndepărtai, problema în legătură cu Rafael şi cu tovarăşii săi rămînînd nesoluţionată. Un oblon, căzînd cu mare zgomot metalic ca să închidă un magazin, îmi strigă :

— Atîta pagubă !

Chiar şi pe străzile pe care mergeam acuma cu un fel de aprinsă şi nemărturisită mînie, chiar şi pe străzile acelea de umbră şi de tăcere ajungea din cînd în cînd ecoul omagiilor pe care i le aiu- cea poporul zeului Astăzi. Jurai să i le aduc şi eu pe ale mele. Jurai să mă aplec ori de cîte ori vor trece pe străzile oraşului activ şuvoaiele de aur. Ca să te apleci, n-ai nevoie nici de busolă, nici de ceas, nici de soare, nici de stele, nici de arbori. în templul zeului Astăzi nu există puncte cardinale. N-ai nevoie să te orientezi. E de ajuns concluzia celor mai inteligenţi dintre tovarăşii mei de la şcoala de Artilerie : „Fiecare va face ceea ce va putea.“ *Schimbarea la faţă şi Discursurile asupra Decadelor* să se gîndească singure la cazurile lor. Acuma eu trăgeam după mine, furios, Demonul, îl scosei la lumină, îl

dusei să mănînce într-un restaurant splendid.

— Mîine, îi spusei, începem să cîştigăm bani.

— Mîine nu, îmi răspunse, fiindcă mîine e vineri. O să începem lunea viitoare.

CAPITOLUL AL DOILEA

STATUIA LUI BARTOLO

1. SFATUL LUI CAVOUR

, Sînt în piaţa Cavour, fără ocupaţie şî nedumerit. Lipsa mea de ocupaţie e fiica soarelui, ca Circe. Azi e soare. A ţîşnit deodată în plină zi cenuşie în timp ce mă pregăteam să aştern pe hîrtie, pentru urmaşi, nici eu nu mai ştiu ce gînduri de-ale mele sau născociri; lumina aceea neaşteptată mi-a revelat durata posterităţii şi, în consecinţă, minima urgenţă a operei mele.

Ajungînd însă în piaţa Cavour, lipsei mele ele ocupaţie i se adaugă şi nedumerirea. De o parte se silesc să înfrunzească grădinile, de cealaltă, dincolo de solidele portaluri, vuieşte strada Alessan- dro Manzoni. La stînga voi găsi cîţiva arbori, apa, şi 0 seamă de păsărele ca pe timbrele din colecţii ; azi e soare, aşa că va fi un adevărat du-te- vino ; vor fi şi copii cu guvernantele respective.

— Guvernante, sigur că da, ba chiar şi

valeţi, rosteşte Demonul, vei putea studia progresele demobilizării.

La stînga însă, viaţa : celor două vieţi : Viaţa intensă şi Viaţa activă. Demonul continuă :

— Viaţa Intensă, viaţa celor ce nu fac nimic, şi Viaţa Activă, viaţa celor care se fac că au mult de lucru.

Mă revolt văzînd scepticismul Demonului. Războiul s-a terminat, sînt două luni de-atunci, şi e soare, la Milano, în luna ianuarie. Trebuie să profiţi de aceste două excelente ocazii, ca să fii optimist.

— Mă revolt, iubite Demon ; pînă astăzi am fost mult prea ascultător, m-ai dus cu vorba ca şi cum aş fi fost un cîine (dacă mă pot sluji de o străveche figură de stil a cărei origine n-am ştiut-o niciodată), dar de azi încolo, viaţă îmi va fi o continuă revoltă împotriva instinctelor tale, sofistice şi sterile. Să pornim spre cele două, spre miile acelea de vieţi : chiar şi Camillo Benso, conte di Cavour, ne face semn să pornim în direcţia aceea.

2. HERCULE ŞI SCUFIŢA ROŞIE

E cu neputinţă să-ţi imaginezi cu oarecare probabilitate care ar fi fost cursul vieţii noastre dacă, într-un anumit moment din

trecut, am fi înfăptuit un lucru diferit de cel pe care l-am înfăptuit. Ori de cîte ori un om, chiar în cursul celei mai fără de ţintă hoinăreli, o ia spre stinge în loc s-o ia spre dreapta, poate produce o incalculabilă schimbare în propriul său destin, şi va ignora veşnic, spre marea-i durere, importanţa acestei schimbări. De aici se trage slaba eficacitate a povestioarelor morale. Li se povesteşte copiilor că Hercule, fiul Alcmenei, alegînd, o dată ajuns în faţa cunoscutei incertitudini, calea cea grea şi obositoare, a atins, din cauza aceasta, după ce-a biruit cele mai bine de douăsprezece munci, măreaţa sinecură de semi-zeu. Nu putem însă spune,: cu deplină siguranţă, unde ar fi ajuns Hercule dacă ar fi ales calea cea uşoară şi plăcută. Poate c-ar fi ajuns tot semi-zeu, chiar şi fără cele douăsprezece munci; poate c-ar fi ajuns şi mai mult decit atîta, ar fi devenit de-a dreptul zeu ; şi nu numai în India şi în Siria, unde, ca zeu, trebuie să-ţi schimbi numele şi să te cheme Rama şi Baal, ci i-ar fi urmat direct lui Zeus, în locul lui Cristos, în toată lumea occidentală ; cine ştie ?

Toate fabulele, din toate timpurile, sînt la fel ' de puţin convingătoare. Scufiţa Roşie, fiindc-a pornit pe drumul cel mai lung din pădure, a fost, pînă la urmă, mîncată de lup. Cit se poate de adevărat. Dacă ar fi pornit însă pe calea cea mai scurtă, putem afirma

noi oare că nu i s-ar fi în- tîmplat ceva şi mai rău ? Să fie, de pildă, necinstită de-un ticălos, şi să alunece, din pricina asta, pe panta desfrîului, care e, după cum fiecare ştie, mai rău decît tnoartea ?

Trebuie să se aibă în vedere şi faptul că vieţile oamenilor celebri, ca să poată deveni exemplu moral, sînt supuse adesea unor readaptări care le modifică în mod considerabil însemnătatea. La fel trebuie să se fi întîmplat şi cu viaţa lui Hercule, care era omul cel mai cunoscut al timpului său. Povestea cu răscrucea vieţii e pomenită pentru prima dată în Prodicus Sofistul, care a trăit în secolul al cincilea înainte de Cristos, adică cu circa una mie două sute de ani după Hercule. Dar mai există o versiune în legătură cu aceasta, într-un text pdţin cunoscut şi anterior celui datorat lui Prodicus, versiune uitată după aceea, întunecată de cea nouă, poate deoarece prima pare un pic cinică. Iată legenda puţin cunoscută : Hercule, încă de copil, o auzise de multe ori pe Alcmena spunînd că virtutea e minunată şi viciul îngrozitor. Ajungînd la Răspîntie, şi văzînd un drum urît şi prost mirositor, porni numaidecît pe el, convins c-a intrat pe calea viciului. Cînd îşi dădu seama de greşeală, nu mai avu timp să se întoarcă înapoi ; ceea ce, de altfel, li s-a întîmplat şi li se întîmplă mereu chiar şi oamenilor

obişnuiţi, care, începîndu-şi, datorită împrejurărilor sau unei timidităţi naturale, cariera de persoane cumsecade, se căiesc de-atîta ori după aceea, aflîndu-se astfel încurcaţi în viaţa cea onestă şi nemaiputînd scăpa de ea, resemnîndu-se la virtute pentru tot restul vieţii lor.

Nu e nevoie să vă aduc la cunoştinţă că această din urmă divagaţie e opera Diavolului, cu care am hotărît s-o rup în toate privinţele. Eu m-am mulţumit să mă opresc un moment pentru a contempla severele portice pe sub care sînt obligat să trec ca să mă pot aventura spre centrul viu al oraşului. Cine poate şti vreodată pe cine aş fi în- ttnit, şi ce curs ar fi luat faptele mele, dacă aş fi intrat în Grădini ? Pornind pe strada Alessandro Manzoni, m-am întîlnit cu un locotenent de mitraliori.

3. IMPROVIZAŢIE

L-am cunoscut cu un an în urmă, nu mai ştiu unde, sigur însă că dincolo de Brenta şi dincoace de Piave. E tot în uniformă, în timp ce eu nu mai sînt; cu toate acestea, la început, el mă recunoaşte pe mine, dar eu pe el nu. Nu-1 las însă să bage de seamă şi răspund cu entuziasm avîntatei lui îmbrăţişări.

— Nu m-au demobilizat încă, mă încredinţează, dar sînt liber şi am început să lucrez.

între timp, îmi reamintesc, nu de numele lui, ci de el, şi fac caz de asta.

— Dacă-mi aduc bine aminte, erai inginer, abia-ţi luaseşi diploma.

— Exact.

— Şi aveai de gînd să intri la calea ferată.

— Ai o memorie excelentă. Dar nici gînd de cale ferată. Crezi că te plătesc cum trebuie ? Fac publicitate.

De cînd m-am întors am întîlnit mai bine de zece inşi, cu studii şi profesiuni dintre cele mai diferite, care mi-au spus : „Fac publicitate !" N, am o idee prea limpede despre ceea ce fac şi nu mi-am îngăduit niciodată să cer lămuriri precise.

— Şi tu, întrebă prietenul, ce faci ? Te ocupi* tot cu scrisul ?

— Eu ?... Nu ştiu încă.,, poate c-am să încep să fac şi eu publicitate.

Răspunsul pe el nu-1 miră de loc, mă miră însă pe mine, care nu m-aşteptam de loc la aşa ceva. Locotenentul (nu-mi venise încă în minte numele lui, aşteptam prilejul să-1 fac pe el să-1 rostească, fără să am aerul însă), locotenentul aprobă :

— Bravo. De ce nu vii atunci cu noi ?

— Unde?-

— La B.A.I.A.

/

A fost o vreme cînd îi frecventam pe literaţi. Uneori se întîmpla ca unul dintre aceştia să rostească, în timpul conversaţiei, fraze de felul acesta :

— E ceva, ştii, ca în episodul cu Aladin din romanul meu *Suprema Salvezza.*

Sau :

— N-ai decît să te gîndeşti la finalul actului al doilea din *Libagioni.*

îi frecventam pe numiţii literaţi, dar nu citisem *Suprema Salvezza* şi nici nu văzusem *Libagioni.* Autorii însă citau aceste opere cu o atît de ' candidă şi de nestrămutată convingere, incit nu îndrăzneam să cer amănunte în privinţa lor.

Asta se întîmpla înainte de război. Asta s-a în- tîmplat şi cînd, după război, într-o zi din luna ianuarie a anului 1918, un locotenent dintr-o unitate de mitraliere pronunţă pe neaşteptate numele B.A.I.A., de care nu ştiam absolut nimic.

Am spus doar : Ah !, după care el continuă, mulţumit :

— Nu ştii poate că o conduce fratele meu.

— Nu eram prea sigur de asta.

— Da, da. O să punem la cale o întîlnire. De altfel, pe fratele meu îl cunoşti.

— N-am impresia.

Cum ? Mi-a spus că v-aţi cunoscut, nu ştiu bine unde, într-un oraş din Italia Centrală, cu mulţi ani în urmă...

— Poate... Cum îl cheamă ?

— Luigi.

— Nu, numele de familie.

— Cum vrei să-l cheme ? Gattoni, ca şi pe mine.

— Bineînţeles. Da, acuma mi-aduc aminte. Avocatul Gattoni.

— El e. Ascultă, aşteaptă-mă acolo în Galerii. Mă reped la birou să-1 întreb cînd te poate primi, şi mă întorc să-ţi spun. Dacă poate imediat, cu atît mai bine.

Fiindcă era luni, vînzătorii de ziare anunţau cu glas tare apariţia *Gazetei Sportului,* la auzul căreia noul tineret alerga care mai de care.

în vreme ce aşteptam în Galerii, am citit cu mare grijă toate titlurile cărţilor expuSe în vitrinele librăriilor Treves, Baldini şi Castoldi cu ocazia aceasta m-am pus în mare viteză, dar te- , meinic, la ţurent' cu spiritul şi forma literaturii noastre contemporane. Şi mă dusei cu gîndul la vremurile în care, şase sau şapte ani în urmă, îl cunoscusem pe avocatul Luigi Gattoni, judecător de tribunal într-un oraş de provincie. îmi aminteam foarte bine de el, ca de un om placid : dublă barbă cenuşie â la

Palmerston, din mijlocul căreia se ivea, rasă, bărbia; pasionat jucător de cărţi; un judecător cumsecade ; un ins oarecare ; Gattoni. Nu înţelegeam nimic din neaşteptata aventură care-l lega acum pe judecătorul acela oarecare, uitat atît amar de vreme, cu propria-mi persoană, prin mijlocirea binevoitoare a unui mi- tralior cunoscut între Piave şi Brenta, pe fondul misterios al acelei B.A.I.A.

Aceste patru litere mi se prezentară puţin mai tîrziu, mereu mai misterioase, negre pe o placă albă emailată, deasupra uşii unui mezanin oarecare de pe o stradă activă şi zgomotoasă. Mitralio- rul mi-o luă înainte într-o anticameră întunecoasă şi-mi spuse :

— Aşteaptă aici.

în timp ce aşteptam, Demonul începu să mă dăscălească :

— Ai grijă să nu te compromiţi.

— Nu mă plictisirii răspunsei.

După o jumătate de oră, mitraliorul reapăru :

— lîai!

Surîdea cu ochii şi cu gura, strălucirea albă a surîsului lui împrăştia norii supărători care se adunaseră în spiritul meu în aceea jumătate de oră.

Mă introduse într-un birou amplu şi scund, luminat cu electricitate, deşi ne aflam în

primele ceasuri ale după-amiezii.

Căutam, plin de tulburare, barba ă la Palmers- ton a unei persoane oarecare ; în loc de asta, îmi ieşi în întîmpinare un personaj important, împodobit de o elegantă şi reţinută obezitate, şi ras complet : o faţă pătrată, o bărbie pătrată : chiar şi capul îi era pătrat, deoarece totala-i calviţie scotea la iveală forma turtită a craniului.

— Eu sînt, îmi spuse cu amabilitate, am impresia că nu m-aţi fi recunoscut ? Dumneavoastră, în schimb, aţi rămas acelaşi. Luaţi loc. îmi permiteţi ?

înainte de-a mă dumiri ce ţucru ar fi trebuit să-i permită, formase un număr la telefon şi dăduse, cu puţine cuvinte, o întîlnire misterioasă.

în timpul acesta, Demonul mă trase de mînecă şi-mi arătă două lucruri interesante. Primul din aceste două era atitudinea plină de un măgulitor şi radios respect cu care stătea locotenentul — în picioare, rezemat de-o bibliotecă de nuc — dinaintea fratelui său. Al doilea era un bust de marmură, pe un înalt piedestal cilindric, care ocupa colţul cel mai îndepărtat al camerei : un bust sever, cu togă, al cărui model însă nu-1 recunoscui.

— Ştii cine-i acela de-acolo ? rosti personajul. E Bartolo, Bartolo de Sassoferrato, acel nemuritor jurisconsult, adnotatorul cunoscutului *Corpus juris.* L-am

comandat eu însumi, şi l-am pus aici, în amintirea propriului meu trecut. Mie nu mi-e ruşine c-am fost magistrat. O ştie toată lumea, o spun tuturor. Sînt un om simplii şi sincer

Răstimp de cîteva minute, după cuvintele acelea pilduitoare, încăperea se umplu de-o respectuoasă tăcere.

— Să revenim însă la domnia-voastră. Cu ce vă ocupaţi ?

Răspunzîndu-i, simţii că roşesc :

— Scriu...

Se arătă indulgent; se mulţumi să coboare vocea cu o jumătate de ton ca să-mi spună :

— Mi-aduc aminte, sigur că mi-aduc, că aveaţi veleităţi literare...

— Mai bine zis, continuai eu recăpătîndu-mi încrederea, scriam.

— Da, da : se înţelege. Timpuri noi. Nici dumneavoastră însă, ca şi mine de altfel, ca toţi oamenii cinstiţi, nu vă ruşinaţi de trecutul dumneavoastră. Şi veţi reuşi şi dumneavoastră. O presimt. Pot să vă asigur de asta. Aveţi vreun proiect ?

Reîncepui să improvizez :

— Puneam la punct unele invenţii...

— Nu-i momentul, mă întrerupse. Inventatorul are de întîmpinat prea multe pericole : pericole în ceea ce priveşte punerea în practică a invenţiilor, pericole în ceea ce priveşte lipsa de înţelegere a

celorlalţi... Şi chiar şi în cel mai fericit dintre cazuri, o invenţie merge încet. Iar astăzi se cere rapiditate. Astăzi nu e nevoie să inventezi, e necesar să produci. Chiar şi din punct de vedere individual, luaţi aminte la ceea ce vă spun, e mai bine să produci decît să inventezi, mai bine să vinzi decît să produci, şi mai bine să mijloceşti vînzarea decît să vinzi. Şi iată-ne astfel în inima societăţii B.A.I.A. ; B.A.I.A. e creierul publicităţii. Aveţi idei ?

— Uneori.

— Vindeţi-le. Vă înlesnesc vînzarea lor. Să vă explic acum despre ce e vorba. Domnul A., să presupunem, deschide un magazin de oglinjoare pentru bărbierit, domnul B, inventează un aperitiv, domnul C. pune bazele unui teatru de varietăţi, sau creează o cravată care se leagă într-un mod aparte, «au Dumnezeu mai ştie ce. Şi vor ca lumea să afle lucrurile astea. Trebuie să se ducă la un grafician, ca să-i dea ceva idei; la un poet, ca să-i dea subiect pentru o poezie care să fie inserată în cele patru pagini ale cotidienelor, şi aşa mai departe. Numai că domnilor A.B.C. etc. Ie lipsesc ideile, le lipsesc subiectele. Nu sînt în stare nici măcar să găsească un titlu potrivit pentru întreprinderea lor. Se adresează unuia sau altuia, absolut la întîmplare. Şi nu numai atît : chiar şi după ce-au găsit, indiferent unde, tot ceea ce le

trebuie, îşi vor da seama că n-au la îndemînă de- cit o publicitate neorganică, dezordonată, superficială, care nu răspunde intereselor lorşi, luaţi seama, interesele acestea cei' ca toată atenţia, toate simţurile trecătorului aş spune, a tuturor trecătorilor să se concentreze şi să se convingă de faptul că lichiorul, oglinjoara, spectacolul sau cravata aceea îi sînt absolut indispensabile, lui, trecătorului, întocmai ca şi pîinea de toate zilele.

Revăzui şi resimţii, într-o clipă, tot vălmăşagul de lumini şi de strigăte care mă învăluise în timpul primei mele plimbări prin oraşul cel nou ; în timpul acesta, personajul continua :

— Domnul A. vine la B.A.I.A. şi-şi expune cazul. B.A.I.A. îi dă titlul, un moto, o marcă, ideile pentru afişe, subiectele pentru versuri, cele mai amănunţite indicaţii pentru publicitatea cea mai eficace. Idei. Luaţi seama, aici nu se desenează, aici nu se scrie : idei, numai idei, pentru toată lumea. Şi vin o mulţime, ştiţi ? I-am citat pe domnii A., B., C., dar ajung pînă la Z, şi-apoi o iau de la capăt. Şi domnii A., B., C., A.l, B.l, C.l etc. plătesc, plătesc, plătesc ideile, şi-apoi pleacă. B.A.I.A. e oficina cea mare, prăvălie, magazin universal, bazar, caravans craiul ideilor pentru tot alfabetul oamenilor care inventă, produc, vînd, sau cred că inventă, produc şi vînd : a

tuturor oamenilor care-au înţeles ce înseamnă viaţa cea nouă, a tuturor oamenilor care sînt pe cale de-a construi marele nostru viitor, a oamenilor, domnule, Italiei lui Vittorio Veneto.

Observai că, tot perorînd astfel, se ridicase în picioare şi stătea drept, cu mîna înfiptă de nădejde în răscroitura jiletcii. Rămase aşa o clipă, uitîndu-se ţintă la mine, imobil ca statuia lui Bar- tolo care-i ţinea loc de fundal.

5. LINA ŞI „LOTUS"-UL

în minuscula încăpere care-mi fu atribuită, primii vizita a două doamne : una bătrînă şi una tînără.

Luară loc. Tînăra surise : ca să nu mint, îşi deschise gura într-un surîs şi-apoi îşi păstră surîsul acela acolo, fix şi neschimbat, tot timpul cît vc-rbi bătrîna.

Primele cuvinte ale bătrînei sunară astfel :

— Aceasta e fiică-mea, eu sînt mama ei. Tatăl ei, soţul meu, nu mai e.

— Foarte bine.

— Da, aveţi toată dreptatea să spuneţi foarte bine. Fiindcă soţul meu, tatăl ei, era un om lipsit de principii morale ; pe cînd trăia, mă bătea în fiecare zi, iar pe ea a încercat de mai multe ori s-o violeze, pe

vremea cînd era încă minoră.

— Dumnezeule !

— Să nu mai vorbim de asta, căci pînă la urmă a fost un adevărat noroc pentru mine, fiindcă n-am mai fost nevoită să-mi bat capul cu educaţia ei morală. Sigur că da. După incidentele acelea fata a rămas, chiar şi după ce-a devenit majoră, cu o repulsie de neînvins faţă de bărbaţi, aşa că nu mi-am dat nici un fel de osteneală ca s-o menţin, mă înţelegeţi cred, pe calea cea bună.

— Totul e cît se poate de simplu.

— Bineînţeles ; în acelaşi timp însă, urmarea e că fata, care are acuma douăzeci şi patru de ani, trebuie să lucreze ca să-şi cîştige existenţa. I-am cerut sfatul domnului Gianni : ştiu că nu-1 cunoaşteţi, dar n-are importanţă. Domnul Gianni spune foarte bine ; spune : „Ce vrei ? Cu ciudăţenia asta a Linei — o cheamă Lina — nu e cazul s-o sileşti să se facă nici cîntăreaţă, nici actriţă, nici altceva de felul ăsta.“ „Fără să pui la socoteală, spun eu, că, pentru a deveni cîntăreaţă n-are voce, iar pentru a se face actriţă e peltică din naştere.*[1] „Asta n-ar conta cine ştie ce“, răspunde el. în concluzie, ceea ce' conta era numai faptul că trebuia să alegem o profesiune cu totul, ca să zicem aşa, imaculată.

— Şi pe bună dreptate.'

— Ascultaţi acuma la ce s-a gîndit domnul

Gianni ; spune : Ascultă-mă pe mine, care-am trăit atîta vreme la Paris şi-am avut un birou pentru pariuri la cursele de cai, ascultă-mă pe mine : în Italia nu se ştie nici azi ce va să zică să trăieşti. Dac-ar fi fost cu cinci sau şase ani în urmă, ţi-aş fi spus : dă-mi-o pe Lina şi ţi-o duc la Paris. Acuma însă Parisul e departe, foarte departe. Şi e momentul să facem şi noi ceva, aici în Italia Ca să fiu drept, uită-te în jurul dumitale, şi-ai să vezi c-am început să trăim şi noi. Dar la nimereală, ca nişte provinciali. Să luăm, de pildă, co-caina : toată lumea vorbeşte de cocaină ; sînt şi oameni care iau, cîteva cocote, unii dramaturgi,- vreo midinetă ; dar aşa, fără nici un criteriu, mulţi se scârbesc numaidecît, fiindcă în Italia nu există un adevărat geniu pentru lucrurile astea, nu există organizare. Şi-apoi oamenii nu cunosc decît cocaina, de celelalte nici n-au auzit măcar. Deci : cu un foarte mic capital, care se poate găsi, Lina poate deschide un soi de bar, cu o firmă frumoasă care să sune cam în genul ăsta : „Specialităţile adevăratului Orient“, sau pe-aproape. Luaţi seama, domnule, că repet întocmai cuvintele domnului Gianni, un om cu experienţă. Un mic bar şi destul de retras de altfel: prima încăpere aşa ca în toate barurile, cu tot ceea ce se obişnuieşte în asemenea localuri, în plus cu băuturi, fructe şi dulciuri orientale ; apoi, două sau trei

cămăruţe rezervate pentru acei *habitues* siguri, unde se vor servi specialităţile cele mai secrete ale adevăratului orient. Lina, care e o fată frumoasă, îmbrăcată în nişte haine pe jumătate orientale, umblînd de colo-colo, dirijînd şi ţinînd socotelile. Cit se poate de simplu.

— Genial.

— Aşa, genial, întocmai cum a spus domnul Gianni. Care mi-a mai spus : „E nevoie de publicitate, de reclamă ; o reclamă uriaşă, dar discretă ; despre ceea ce e mai important nu trebuie să se amintească nimic. Dumneata, spune, du-te la B.A.I.A. şi cere-le să-ţi dea cîteva idei pentru reclamă. Restul va veni de la sine.“ Uite, domnule, am aici lista cîtorva specialităţi orientale, fiindcă altfel nu le-aş fi putut ţine minte. Dumneata, cu meseria dumitale, trebuie să cunoşti bine lucrurile astea.

îmi întinse o hîrtie, pe care citii :

— „Haşiş, dawameş, opium, eter, cocaină[1]" şi alte nume mai puţin cunoscute.

(— Nu mai lipseşte, îmi şopti Demonul, dccît un pic de coprofagie.)

Răspunsei cu toată gravitatea :

— Am înţeles, doamnă. Fiindcă-mi cereţi un lucru cu totul ieşit din comun, îngăduiţi-mi cîteva zile. Treceţi exact peste o săptămînă, la aceeaşi oră.

O salutai. Frumoasa Lina făcu o plecăciune de şcolăriţă şi surîsul i se şterse de pe buze ; era ca şi cum şi-ar fi scos placa dentară şi şi-ar fi pus-o în poşetă. Plecară.

Pornii să studiez planul de publicitate pentru „Specialităţile adevăratului Orient". Luai hotărî- rea să mă obişnuiesc puţin cu materia, şi studiai pe bază de texte modul cum se extrage haşişul din *canapa indiana,* mă informai asupra ingredientelor care preschimbă verdele haşiş în cel mai palid dawameş, nu neglijai să consult referirile clasice şi literare asupra acestor lucruri de la Herodot şi Plinius la Baudelaire; făcui şi o cursă, îndrumat de călătoriile lui Marco Polo, în legenda Bătrînului din Munţi şi a Haşişinilor sau Asasinilor săi, mă interesai asupra celor trei grade ale beţiei şi a variatelor posibilităţi ale acestora. Cu o identică minuţie mă ocupai şi de opium, atît sub aspect poetic prin citirea *Confesiunilor* lui De Quincev, cît şi sub cel ştiinţific, cercetînd într-o farmacopee diferenţa între opiumul japonez mai parfumat şi cel european mai tare, trecînd prin, opiumul indian, care se înfăşoară în staniol sub formă de seminţe mici de culoare brun-roşcată. Crezui, pentru o clipă, că mă voi inspira, pentru reclama respectivă, din ciudata informaţie precum că japonezii recoltează opiumul în a doua noapte de lună plină din

iunie, după ce-au făcut incizia cu douăzeci şi patru de ore mai înainte, la căderea serii. Mi-amintii însă la timp că publicitatea trebuia să dea dovadă de prudenţă şi discreţie. Mă întorsei atunci la Homer; mă gîndii la băutura aceea excitantă pe care i-o dăduse Elenei o egipteancă, la lotusul care-i făcea pe tovarăşii lui Ulise să nu se mai gîndească la ţărmul natal şi la întoarcere. Aşa că barul Linei trebuia să poarte homericul nume de „Lotus". Era nevoie de-o publicitate indirectă şi sugestivă care să pregătească sufletul publicului să viziteze „Lotusul[44], fără să se mai recurgă la ieftina vulgaritate a afişelor sau a ziarelor, chiar şi fără să-l numeşti. Capul mi-era plin de idei simple şl pline de eficacitate. Aşa că în dimineaţa celei de-a şaptea zile, mă prezentai în spaţiosul birou al avocatului Gat- toni, patronul -meu ; îi expusei pe scurt dorinţele bătrînei (în timp ce el mă însoţea cu un straniu şi profund bombănit), apoi îi întinsei, foaia pe care consemnasem rezultatele cercetărilor mele.

Avocatul luă cu oarecare neîncredere documentul, conceput după cum urmează :

PROIECT PENTRU RECLAMA (AMPLA, DAR DISCRETĂ) A BARULUI „LOTUS"

1. *Să se facă în localul Universităţii Populare, de către un doct elenist, lectura şi*

comentariul cărţii a IX-lea din Odiseea, unde se vorbeşte de lotus.
2. *Să se comande unui comediograf din Roma compunerea unei comedii în care personajul comic să fie un pasionat consumator de haşiş.*
3. Să se *comande unui prozator milanez un roman în care să fie descrisă viaţa dintr-un bar de tipul celui pentru care facem reclamă.*

NOTA : *Aceste acţiuni trebuie să aibă loc în mod simultan şi să preceadă cu puţin deschiderea localului „Lotus".*

Avocatul Gattoni citi, cu un murmur plin de nelinişte, proiectul meu ; îl aruncă apoi pe masă spu- nînd :

— Sînteţi nebun.

6. FORŢE MAJORE

I

— Sînteţi nebun, repetă, şi-am să vă explic şi de ce. în primul rînd, cînd ţi se prezintă oameni de felul acesta îi trimiţi la plimbare, sau, cel puţin, cel puţin... în fine, trebuie să ştii cu cea mai mare precizie dacă ai de-a face cu nişte oameni serioşi, înainte de-a te compromite.

(— Ţi-am spus-o întotdeauna ! mormăi Demonul.)

— în al doilea rînd, lăsînd la o parte oportunitatea, planul acesta-i absurd : mă

face să-mi dau seama că n-aţi intrat în spiritul societăţii noastre, B.A.I.A., în spiritul vremii, în spiritul Italiei celei noi. Pe lîngă faptul că e un plan irealizabil, gîndiţi-vă şi la timpul pe care l-ar cere, nu vă daţi seama cît de tare miroase a literatură ? A şcoală şi a literatură, a profesoraşi şi a scriitori de mina a şaptea. Numai unui fost profesor putea să-i treacă prin cap să se gîndească la Homer, la Lotus şi la Universitate, fie chiar şi populară. Şi numai un scriitor putea să se gîndească la comedii şi la romane. Nimic, nimic. Cînd doamna va reveni, o veţi trimite la plimbare cu o scuză.' Şi-acum să mai facem o încercare. Atenţie, deci : există cineva, o persoană serioasă, luaţi seama, fost colonel în armată, torpilat chiar de la începutul campaniei noastre în Isonzo, care a inventat o tapiţerie luminoasă de pus în apartamente în locul obişnuitului tapet de hîrtie. Tapiţeria aceasta, spune el, e impregnată cu o substanţă chimică fosforescentă, care nu se vede absolut de loc în timpul zilei ; dar e compusă în aşa fel, că, spre seară, pe măsură ce lumina zilei scade, din tapet se răspîndeşte treptat-treptat lumină. Aşa că încăperea continuă să fie tot luminată, şi cu aceeaşi intensitate. Nu mai e nevoie de nici un fel de iluminaţie. E adevărat ? Nu-i adevărat ? Pe noi nu ne interesează. Dumneata trebuie să găseşti o idee prin care

să aducem invenţia la cunoştinţa publicului. Dar o idee care să poată fi pusă în practică numaidecît, simplă, rapidă, convingătoare şi, pentru numele lui Dumnezeu, fără romane şi fără universităţi. Ai înţeles ?

— Perfect.

Pornii spre biroul cel mic, ca să mă pot giudi la tapiţeria luminoasă şi ca să aştept venirea celor două doamne : bătrîna şi tînără. Găsii însă un bilet de la bătrînă, care se scuza că nu poate veni : *„Cu toată nenorocirea noastră,* scria, *sîntem persoane cu educaţie, şi, avînd întîlnire cu dumnea-voastră, trebuie să vă anunţ că nu pot veni din cauză de forţă majoră, găsindu-mă în momentul de faţă în închisoare, împreună cu domnul Gianni şi cu Lina, în urma unui incident. Pe curînd.“* Habar n-aveam ce-ar fi trebuit să imaginez pentru tapiţeria autofogenă a ex-colonelului. Minuscula mea mescioară era aşezată în golul unei ferestre; de dincolo de geamuri, strada mă distrăgea şi-mi excita în acelaşi timp imaginaţia. Printre căruţaşii care urlau şi' negustorii ambulanţi de la răscruce, descoperii dintr-o dată coşul, plin de garoafe palide şi de mimoze, al unei florărese ; şi de la florile acelea urca pînă la mine, prin geamuri şi ceaţă, o undă de neînţeleasă melancolie. Numai că melancolia nu intră în spiritul

timpurilor celor noi. La mezaninul casei de vizavi vedeam două dactilografe cu capetele aplecate pe maşina de scris. Mă gîndji la Lina, care se afla la închisoare. Aş fi vrut să fiu şi eu la închisoare, ca să nu mai fiu nevoit să mă gîndesc la tapiţeriile luminoase ale colonelului torpilat. în închisoare cu Lina; Lina, cu surîsul ei demontabil şi cu defectul ei de pronunţie încă de pe cînd era fetiţă şi cu repulsia ei pentru bărbaţi. Şi eu am unele defecte, iremediabile, încă din copilărie, şi cîteva repulsii de neînvins. Ce dracu să inventez pentru invenţia colonelului ? Celor care s-ar fi îmbătat cu opium şi cu haşiş în barul Linei li s-ar-fi părut luminoase chiar şi închisorile cele mai întunecate, fără să aibă nevoie de tapete fosforescente. Cine dracu l-o fi pus pe colonel să invente asemenea lucruri ? Dacă nu l-ar fi torpilat, la ora asta ar fi fost mort, sau ar fi fost general, cine ştie ? întocmai ca şi Hercule, dacă ar fi pornit pe drumul cel plăcut. Ca şi mine, dacă în ziua aceea m-aş fi dus la Grădini.

— Ai tot timpul să încerci, spuse Demonul.

— Ştii bine că astăzi e cu totul altceva decît atunci, decît ieri, decît acum o oră, obiectai. .

— Nimeni însă nu te împiedică să încerci, şi chiar numaidecît.

— Şi comendatorul Gattoni, ex-magistrat şi patronul meu ?

— Habar n-are ce să facă cu tine, şi-ar fi fericit să te piardă

— Ştiu. Dar, ca procedeu, e puţin civilizat. Ar trebui să-i scriu cel puţin un bilet.

— Scrie. Ai în faţa ta un modei excelent. Cu cîteva mici retuşări, ni se potriveşte destul de bine şi nouă : *„Cu toată calitatea noastră de oameni de litere, sîntem - persoane cu educaţie, şi, avînd un angajament, trebue să vă anunţ că nu pot exercita această profesiune în continuare, din cauză de forţă majoră. Pe curînd."*

CAPITOLUL AL TREILEA

RECHINUL

1.. CINCI SPECTATORI IN TREI FOTOLII

în epoca locuinţelor palustre, mai precis, un an înainte de izbucnirea războiului european, cunoscusem la Florenţa o fată.

Venise de la Valdarno ca să-mi aducă o tradu- cere din Rimbaud şi voia să afle ce părere am despre această lucrare. Cred că asemenea evenimente nu mai au loc în epoca de faţă. începuse să citească : *„In anotimpul acela, piscina cu cele cinci galerii era un loc de plictiseală. Părea un spălător sinistru.*în vreme ce citea, eu o priveam. Cînd termină, nu-mi dădusem încă seama dacă domnişoara era frumoasă sau urîtă ; înclinam să cred că-i

frumoasă. Nu-mi dădusem seama nici chiar dacă traducerea era urîtă sau frumoasă ; înclinam să cred că-i urîtă. Apoi fata plecă, lă- sîndu-mi manuscrisul.

Despre manuscris nu mai întîlnim nici cea mai mică urmă sau amintire în povestirile şi legendele timpurilor care vor urma. Pe fată am regăsit-o după şase ani, la Milano.

într-o seară, coborîsem într-un anumit local subteran şi şedeam acolo între cîteva şiruri de oameni, care şedeau şi ei, şi beau, fumau şi citeau ziarele. Pe una din laturile barului se afla o scenă, iar pe scenă, o trupă de actori care se căznea să joace o comedie ultramodernă. în fotoliul de lingă mine era o fată, fata aceea din Valdarno, domnişoara Giovanna.

între ea şi mine, Demonul meu, invizibil şi tăcut. De cealaltă parte a Giovannei stătea o prietenă de-a ei, de asemenea tăcută, şi atît de nesărată, că putea fi socotită chiar şi ea invizibilă, într-un punct neprecizat, dar în cuprinsul cercului alcătuit de cele patru prezenţe ale noastre, era de faţă şi a cincea, adică Destinul, care adunase laolaltă într-un mod atît de neprevăzut, pentru scopurile sale ascunse, acele entităţi diverse.

La sfîrşitul primului act, domnişoara Giovanna mă recunoscu. Şi în vreme ce prietena ei citea c-o înverşunată atenţie

programul spectacolului, şi Demonul, placid, dormea, Destinul ţesu între mine şi traducătoarea valdernesă un dialog scurt, dar dens de viitor. Dădui dovadă de-un gust execrabil amintindu-i de acea preistorică traducere din *Un anotimp în infern.* Ea avu bunul gust de-a începe să rîdă.

— Nu mai traduc, adăugă redevenind serioasă, acuma stau la Milano şi studiez canto.

Ştiu că aţunci cînd o femeie afirmă că „studiază canto“, şi cînd un bărbat declară că „mă ocup de afaceri", nu e tocmai potrivit să ceri amănunte mai precise, dacă doamna sau bărbatul nu ţi le servesc în mod spontan. Aşa că nu întrebai nimic, începu al doilea act al comediei, iar după cîtva timp, în mod fatal, se termină. Gio- vanna reîncepu conversaţia exact de-acolo de unde o întrerupsese, anulînd astfel, într-o singură clipă, toată acţiunea care se desfăşurase, în prezenţa noastră, cu atîta trudă pe scenă.

— Ştiam că sînteţi la Milano, am vorbit despre dumneavoastră chiar ieri... oh, nu-mi aduc aminte cu cine, dar n-are importanţă.

De ce, vorbind cu mine, întrebuinţa pluralul ? Există o castă întreagă de femei care au renunţat la „dumneavoastră", şi, cu acestea, la primul din gradele unei posibile scări de intimitate. E un fenomen care indică tendinţa către rapiditate, ca atîtea alte

fenomene de-ale timpului nostru.
— Şi mi-a spus, cred, că vă ocupaţi de afaceri.
— Eu ? Da. E adevărat.
— Ce fel de afaceri ?
— Dumnezeule ! Cu cîteva zile în urmă mă ocăpam cu publicitatea. în momentul de faţă am unele idei...
— Faceţi foarte bine.

Asentimentul ei fu o mare mîngîiere pentru mine. Era de altfel mai elegantă decît atunci cînd venise la Florenţa de la Valdamo. Atunci începu actul al treilea al comediei.

Spre sfîrşitul piesei, îmi făcu o invitaţie :
— Veniţi mîine să luaţi ceaiul la mine ? Promit că nu voi cînta. Şi-o să vă prezint doi buni prieteni. Di Maico şi Valacarda : îi cunoaşteţi ?
— Nu.
— V-ar putea fi de folos. Unul e profesor de merceologie.
— Ce e asta ?
— Nu ştiu. Un lucru foarte important. Aşa cum era altădată un profesor de filozofie. Celălalt e un rechin.
— Minunat. N-am văzut pînă acuma nici măcar unul.
— Veniţi atunci, şi împrieteniţi-vă cu rechinul.

în drum spre casă, mă gîndeam la acea

nemaipomenită Giovanna care, în urmă cu şase ani, îl traducea pe Rimbaud la Valdarno şi mi-1 aducea mie la Florenţa, iar acuma studia canto la Milano şi-mi oferea la ceai un rechin. Ceea ce e ultramodern. O femeie ca ea nu poate fi găsită în comediile lui Goldoni. Nici chiar în *Satyriconul* lui Petronius. Şi nici măcar mai tîrziu, în Romantism sau în al Doilea Imperiu. Au apărut după Karl Marx şi Max Stirner.

Nu reuşisem nici de data aceasta să-mi dau seama dacă era mai curînd frumoasă sau mai ?u- rînd urîtă. Lucru oare nu avu, de altfel, nici o importanţă în viaţa mea, cum nu are nici în desfăşurarea povestirii acesteia.

2. O VIZITA DE AFACERI

Stătea la pian, dar, cum mă văzu Intrînd, se întoarse şi părăsi claviatura, exclamînd :

— Bravo, v-aţi ţinut promisiunea, mi-o ţin şi eu pe-a mea.

Apoi făcu prezentările.

îmi ilustră numele cu cuvintele „un vechi prieten, aproape compatriot[11], la care nu făcui nici un fel “Ide opoziţie. Numele celorlalţi doi rămăseseră fără comentarii.

— Domnul e di Maico ; iar domnul, Valacarda.

— Încîntat...

•— ...încîntat.
— Încîntat...
— ...încîntat...
— Şi fiţi încredinţat că e purul adevăr, adăugă imediat cel pe care-1 chema Valacarda. Există pu-, ritani care afirmă : „fraza este o curată ipocrizie". Nu. Eşti totdeauna încîntat să cunoşti un om nou. E o speranţă care renaşte peste un pumn de cenuşă în perpetuă creştere. Fiecare om nou pe care-1 cunoaştem e încă o posibilitate' care ni se oferă de-a justifica acel credit nelimitat pe care-1 acordăm tot timpul dragostei pentru umanitate.
— Valacarda, explică domnişoara, o cam ia de obicei razna şi-i place să despice întotdeauna firu-n patru, ceea ce nu se împacă de loc cu profesiunea luî.

Adevărul e că Valacarda ne plăcuse — şi mie şi Demonului. De statură acceptabilă, mustăţi mici şi negre, avea înfăţişarea unui om cu spirit larg şi plin de subtilitate. Simţeam în el un frate, şi tocmai acolo unde încercasem teama aceea ascunsă că ne vom afla între străini. în celălalt, nu.

Celălalt, di Maico, tăcea. Recunoscui în el, din prima clipă, formula estetică şi morală a rechinu- lui-tip, aşa cum fusese surprins şi popularizat de caricaturişti : înalt şi masiv,

cu faţa rasă şi gră- suţa, îmbrăcăminte şi gesturi de-o severitate plină de pompă ; un inel gros la degetul mijlociu, ochelari cu ramă de aur ; îşi purta capul puţin dat pe spate, în dublul scop : de a-şi pune în valoare po- meniţii ochelari şi de a scruta umanitatea prin cele două barbacanc ale genelor lui întredeschise.

în vreme ce mă uitam la el, aşa cum te uiţi la un tablou agăţat pe perete, el, ca şi cum ar fi vrut să recompună dinainte-mi imaginea populară a rechinului clasic, scoase o cutie elegantă de piele, iar din cutie, o havană pîntecoasă : o aprinse şi începu să fumeze cu elocvenţă.

Di Maico observase că mă uitam la el, şi în- cercă să-mi cîştige simpatia întrebîndu-mă :

— Aţi văzut ultima operă a lui Puccini ?

— Eu ? exclamai pălind ; eu n-am văzut-o nici măcar pe prima.

Imediat ce-auzii ieşindu-mi din gură asemenea răspuns nepotrivit, mă uitai spre gazda noastră, fata aceea binevoitoare care mă sfătuise să mă împrietenesc cu rechinul.

Gazda însă stătea pe taburet şi nu ne dădea nici o atenţie.

Cu spatele către pian, cu braţele deschise, spri- jinindu-se cu palmele de extremităţile claviaturii, se balansa pe cele două picioare ale taburetului şi, cu privirea aţintită într-o

insesizabilă depărtare, îşi încreţea fruntea cu o vagă solicitudine ; în cele din urmă, Valacarda o întrebă :

— La ce vă gîndiţi ?

— Mă gîndesc, răspunse voalîndu-şi vocea, că luna asta n-am primit untul de pe cartelă.

O blîndă mireasmă de lăptărie elveţiană, de bucătărie olandeză şi de frigare biblică se răspîndi prin salonul semimonden la rostirea acelui cuvînt domestic. Şi aspirarăm toţi patru în tăcere, răstimp de cîteva clipe, mirosul ogoarelor bătute de soare, a vetrei strămoşilor noştri, a motanului care se întinde alene lîngă foc. Auzeam, dincolo de gardul de mărăcini, clopoţelul unui ied poznaş. Se lăsă apoi un nor care învălui molatic colţul acela de lume şi ne aduse încet-încet prin văzduh la un al treilea etaj de pe strada Monte Napolcone, depu- nîndu-ne în faţa a patru ceşti de ceai. Aburul ceaiului se ridică pînă sus, unindu-se cu fumul de la havana rechinului. Mă ridicai să mă uit la o gravură.

— Vă place ? mă întrebă Giovanna.

— Nu ştiu, nu mă pricep la pictură.

— Să nu spuneţi „nu mă pricep la pictură“, mă dojeni Valacarda. Faceţi-vă rost de cinci sau şase fraze şi-o să vă pricepeţi. Veţi începe prin a le folosi oarecum la întîmplare : apoi cele cinci sau şase fraze vor genera în mod spontan altele, şi vă veţi afla astfel în

posesia unui lexic. Iar cînd veţi stăpîni un lexic critic, vă vor veni în mod necesar şi idei critice.

— O specie de improvizaţie aplicată la critică ? Deocmadată însă gravura respectivă nu-mi spune nimic.

— Gravura respectivă e alcătuită din linii negre ; în cazul acesta dai dovadă de-un mare rafinament afirmînd : „cit simţ al culorii se află aici înăuntru !“

— Cît simţ al culorii se află aici înăuntru, aici înăuntru, aici înăuuuntru... solfegie eleva de la canto pe un motiv rossinian.

Rechinul îşi scoase havana din gură, fixă o clipă, de departe, gravura, apoi rosti :

— E un porc cu doi purceluşi.

— Atenţie, continuă Valacarda, fiindcă de fiecare dată e nevoie de-o nouă provizie de substantive şi de adjective. înainte de război erau la modă cuvinte ca „sensibilitate", „dinamic", „muzical" ; acuma însă, pietrele de boltă ale vocabularului critic sînt „construit", „dens", „arhitectură". Un vocabular de felul acesta poate dura de la trei la cinci ani. Acelaşi lucru e valabil şi pentru conţinut. Pînă nu de mult slujea destul de mult „bucuria de-a trăi“. Astăzi...

— Dumneavoastră, îl întrerupse cîntăreaţa, sîn- teţi mulţumit că trăiţi ?

Ne uitarăm la ea toţi trei în speranţ^ de-a afla căruia dintre noi i se adresa întrebarea.

Dar ea nu se uita la nimeni Urmărindu-i privirea, băgarăm de seamă că se oprise asupra unei mici console de alamă, fixată în perete, dintr-acelea care servesc de suport pentru pipe. Nu se vedea însă nici o pipă. Oricum însă, nu părea probabil ca fata să i se adreseze unei mici console de alamă cu „dumneavcas- tră“, şi nici să-i pună o întrebarea de felul acesta. Nici unul dintre noi nu răspunse pe dată. Cel dinţii care se mărturisi fu rechinul.

— Eu aş fi mulţumit să trăiesc, rosti, dar sufăr de neurastenie

— Un doctor, spuse fata, a recomandat unui prieten de-al meu neurastenic să se plimbe cu avionul.

Valacarda se opuse :

— Avionul, ca divertisment, e unul dintre cele mai insipide lucruri pe care le poate recomanda retorica modernă. Am fost şi eu cu avionul. Dacă nu ţi-e frică, ai senzaţia unei desăvîrşite idioţenii.

— Şi dacă ţi-e frică ?

— Dacă ţi-e frică nu te sui în avion.

Hotărît lucru, acest Valacarda e un personaj remarcabil. Profeor de merceologie 1 Ce e merceolo- gia ? între timp, eu începeam să mă întreb cu oarecare uimire de ce oare Destinul, după ce-mi trimisese o dată, cu şase ani în urmă, o traducătoare la Florenţa, şi-apoi, depunîndu-mă, cu o seară

înainte, într-un teatru, alături de-aceeaşi — înnoită însă cu totul — de ce oare lucrase Destinul atîta ca să producă acea întâlnire eterogenă în jurul a patru ceşti goale cu peisaj de pian cu coadă ?

„Să nu ne mai gîndim la lucrurile astea, îmi revenii eu lăuntric, mă aflu aici pentru afaceri/[1]

Chiar şi atunci cînd, puţin mai tîrziu, mi se năzări, aşa dintr-o dată, să mă întreb ce legătură poate exista între Giovanna şi cel puţin unul din cele două personaje pe care mi le prezentase, sfîr- şii prin a mă mustra o dată în plus :

„Ce importanţă are ? Nu mă aflu aici ca să fac psihologie, nici din raţiuni mondene măcar. Mă aflu aici din raţiuni serioase. Trebuie să mă împrietenesc cu rechinul.**

3. TRĂSNETUL

în vreme ce căutam modalitatea de-a pune în practică acest proiect plin de înţelepciune, Giovanna se ridică deodată în picioare şi ne anunţă :

— Mă duc să-mi pun pălăria.

Se duse şi se întoarse după foarte puţină vreme, cu pălăria şi blana, înainte ca eu să fi găsit o frază potrivită pentru a mă apropia, a intra în vorbă şi a pune mîna pe voluminosul di Maico.

Ieşirăm.

— Facem o plimbare ? ne propuse cînd ajunserăm sub portal; cine-i amator de plimbare ?

— Eu nu, răspunsei. Lui Nietzsche îi plăcea să se plimbe, şi-a murit nebun.

— Hai la „Savini“ s-auzim puţină muzică, propuse Valacarda.

— Eu simt nevoia să mă plimb, declară di Maico.

— Atunci, hotărî femeia, noi doi ne ducem Ia plimbare, iar voi doi duceţi-vă la cafenea. Poate-o să venim şi noi acolo ; dacă n-o să venim, ne întâlnim iarăşi aici, în seara aste. Libertate deplină.

Şi spunînd acestea, plecă, mai înainte să fi putut răspunde vreunul ceva. Oh, femeile ! mă sfătuise să mă împrietenesc cu rechinul, iar acuma îl luase cu ea şi mă lăsase singur cu celălalt. Din fericire, celălalt îmi era simpatic. Şi poate că şi eu lui.

Simpatia noastră se dezvoltă în linişte pînă ce ajunserăm şi intrarăm pe Corso.

Pe Corso ne oprirăm în faţa unei frumoase vitrine vieneze. Valacarda îmi arătă o păpuşă cu păr de mătase, şi rosti :

— Seamănă cu prietena noastră.

— Adevărat, răspunsei. Şi după o pauză scurtă, în timp ce porneam din nou, cuprins de curiozitate frivolă, insinuai : Prietena noastră şi-a luat rechinul cu ea...

Valacarda se opri iarăşi brusc, mă privi şi-mi spuse cu blîndeţe :

— V-aţi înşelat, domnule : rechinul sînt eu.

Eu mă sprijinii de zidul unei case, să nu mă prăbuşesc.

4. ZOOLOGIE

Rămăsei cîtva timp Uluit din pricina greşelii comise şi a gafei care-i urmase, în timp ce ne făceam loc printre ghionţii mulţimii, iar el vorbea.

El vorbea, iar eu îmi repetam : „celălalt, aşadar, cel cu burtă şi havană, era merceologul ! Iar înţeleptul acesta rafinat şi iscoditor... N-am să mai deschid în viaţa mea o revistă umoristică[1]*.

Valacarda vorbea, eu însă eram tot pierdut. Aşa că nici nu ştiu cum ne-am aşezat la măsuţa unui minuscul bar cristalin ; comandai două cockteiluri. Abia în clipa aceea reîncepui să aud cuvintele seducătorului meu tovarăş, care vorbea cu o simplitate uşor voalată de melancolie.

— Şi ce decurge din toate astea ? continuă Valacarda.

Să decurgă din ce ? Să-1 lăsăm să vorbească.

— Ce decurge din toate acestea ? în ceea ce mă priveşte, un dispreţ temător care-mi dăunează, dispreţ care ne învăluie...

— E un lucru care nici "n-ar trebui să vă intereseze, reluai căpătându-mi, în sfîrşit, prezenţa de spirit; sînteţi un om de spirit şi mă înţelegeţi. Neîncrederea pe care-o inspiră aşa-numitul rechin, în afară de cazurile de pură invidie, se datoreşte faptului că acţiunile acestuia sînt un adevărat pericol pentru viaţa socială, tfiiar în momentul în care aceasta e gata să atingă acel echilibru uman spre care tinde de secole, şi în timp ce...

M-am întrerupt auzind un puternic hohot de rîs lîngă mine'. M-am întors. N-am văzut însă pe nimeni care să aibă aerul c-ar fi rîs. Abia atunci am înţeles că fusese Demonul, de care uitasem, între timp, rechinul-filozof se încurcase într-unul din răspunsurile lui complicate :

— Care pericol ? Astăzi se luptă două mari energii : ceea ce se numeşte burghezia şi proletariatul, ceea ce se numeşte energia înnoitoare şi energia conservatoare. Luptă care-a rămas pentru multă vreme fragmentată în lupte parţiale şi multiforme de guerilă, dar care acuma s-a simplificat şi a luat proporţie. E o bătălie uriaşă între două armate, care antrenează întreaga societate. Din fiecare fenomen istoric care se produce sau se reproduce în lume, fiecare dintre cele două armate caută să-şi facă un instrument de luptă. Aşa s-a întîmplat în timpul

războiului. Aşa se întîmplă acum, în timp de pace. Acelaşi lucru se va întîm- pla şi cu edificiile noastre. Noi, rechinii, mari şi mici, calmi sau plini de draci, ştiţi ce sîntem pe cale să acumulăm ? Enorme rezerve de forţe: bani, muncă, grupări întregi de oameni : ceea ce se cheamă în mod obişnuit forţe ; şi într-o bună zi, cît de devreme sau de tîrziu nu ştiu, într-o bună zi, ori vor pune stăpînire pe ele masele conservatoare pentru a încerca o ultimă lovitură, sau, clacă acestea vor fi învinse, le vor lua ceilalţi, imediat după victorie.

— Nu sînteţi, aşadar, expresia culminantă a burgheziei ?

— Nu, nu, nu. Sîntem (nu noi, ca persoane, se-nţelege de la sine, ci energia pe care-o acumulăm) sîntem un fel de rezervă neutră. S-ar putea întîmpla ca nouă rechinilor să ne fie destinat — aşa cum ne-a mai fost — de-a face să dureze războiul pînă la victorie, să salvăm în momentul de faţă burghezia sau cel puţin să-i prelungim existenţa ; pe de altă parte, ne-ar putea fi destinat să facem în aşa fel, îneît să moară de anevrism sau de aflux ; e o dilemă din care nu se poate ieşi prea uşor. Dar, sînt sigur de asta, nici burghezul, în primul caz, nici noul învingător din al doilea, nu vor ridica drept recunoştinţă vreun monument în memoria rechinului, aşa cum

ridică naţiunile în memoria soldatului care le-a salvat. Nu ştim cine-şi va împărţi prada noastră, dar destinul nostru inevitabil e acela de-a fi pradă.

— Pradă bogată, rostii.

— Da, bogată ; ăsta-i motivul pentru care voi, scriitorii, şi acoliţii voştri, graficienii, aţi avut oarecare dreptate să vă reprezentaţi rechinul (sau aşa-zisul rechin, cum spuneţi dumneavoastră, din politeţe) ca o persoană corpolentă şi greoaie. Dar, după cum bine vedeţi, e o simplă alegorie.

— Iar colegii dumneavoastră, gîndesc şi ei tot aşa ?

— Nici gînd de-aşa ceva. Nu poţi găsi nici măcar unul din cincizeci care să spună „noi, rechi- nii“ ; cel care vorbeşte în felul acesta o face pentru a simula dezinvoltura şi ca să-şi apere pro- pria-i persoană. Curios e faptul că nici eu singur n-am înţeles dacă-şi închipuie că sînt nemuritori şi construiesc eternitate, sau dacă-şi dau seama că trăiesc de azi pe mîine, asemeni rîndunelei atunci cînd zboară cu ciocul deschis la ceasul asfinţitului.

— Şi asfinţitul e o alegorie ?

— S-ar putea. De altfel, chiar dacă există un.d, aşa ca mine, care să înţeleagă acest fenomen, credeţi că-i foloseşte la ceva ? Fiecare din noi e purtat de propriul lui spirit, a spus Lucreţiu. Lucre- ţiu spune *voluptas.* E

acelaşi lucru. Dumneavoastră scrieţi, şi veţi scrie mereu...

L-am lăsat să continue.

— ...chiar şi atunci cînd, întocmai ca şi astăzi, vă veţi convinge de cîtă josnicie şi prost-gust e impulsionată arta dumneavoastră. Veţi scrie chiar şi cînd veţi şti că lucrurile care v-au cerut cea mai mare cantitate de muncă vor trebui să rămînă închise într-un sertar.

— Dar scriu pentru posteritate, rostii, încercînd să-l fac să creadă că glumesc.

— Chiar şi rechinul lucrează de fapt pentru un viitor; n-are nici o importanţă dacă viitorul ăsta al lui începe mîine sau la noapte, în loc de-a începe peste un secol. Adevărul e că dumneavoastră nu lucraţi pentru posteritate, ci pentru dumneavoastră ; iar rechinul lucrează tot pentru sine ; pentru propria lui *voluptas,* care nu-i de dispreţuit chiar întotdeauna. Toate astea vi se par, bineînţeles, stranii. Spuneţi că sînt un om cult, deoarece am citit douăzeci sau treizeci de cărţi şi fiindcă discut despre o seamă de lucruri în loc să mă reped ca un taur, cu coamele cine ştie cărei prejudecăţi învechite. Şi chiar şi asta vi se pare ciudat. Fiindcă dumneavoastră sînteţi un scriitor, şi scriitorii, ca să fie citiţi, au nevoie de reprezentări precise : demonul, îngerul, rechinul gras şi lacom, soldatul slab şi plin de avînt.

Mai cu seamă astăzi, cînd toată lumea se grăbeşte ; se grăbeşte să înţeleagă imediat, şi fără pic de efort, cu ce fel de personaj are de-a face. Dumneavoastră, scriitorii, trebuie să fiţi ori sentimentali, ori cinici, altfel publicul îşi pierde busola. Aşa cum trebuie să fii cînd vorbeşti ţăranilor despre politică : ori vorbeşti în calitate de creştin, ori în calitate de revoluţionar. Ceea ce v-am spus eu nu vă va servi niciodată ca material pentru operele dumfleavoastră. N-aţi putea prezenta cititorilor un personaj ca mine ; aş apare de neînţeles şi monstruos ; mult mai monstruos decît dacă rechinul ar fi fost bunul nostru prieten di Maico, prieten care, la ora asta, mai mult şi mai puţin înţelept decît noi, ia masa cu buna noastră prietenă Giovanna în vreun restaurant la modă. Dacă le-am urma şi noi exemplul ?

— Cu plăcere.

Plătii cele două cocktailuri, şi filozoful, ridicîn- du-se, îmi făgădui :

— Vă voi face cunoştinţă, sau vă voi arăta, In caz că ţineţi, cîţiva colegi de-ai mei.

5. APOCALIPS

, într-adevăr, la restaurant întîlni — mi-1 prezentă drept asociat şi-l invită la masa noastră — un bărbat mai mult blond şi destul de prost făcut, cu două mustăţi groase de focă şi

o haină de culoarea tutunului care-i atîrna pe trup. Rîdea şi vorbea tot timpul : povestea adică felurite întîm- plări obscene şi-apoi rîdea el singur în gura mare de ceea ce spunea, şi-n timp ce rîdea, lovea cu furculiţa în farfurie. Şi acesta era asociatul lui Valacarda. Cum era cu putinţă ? Oh, nelipsita *voluptos !*

Noul nostru tovarăş începu să povestească ceea i se întîmplase în cursul unei călătorii cu două femei de serviciu de la un hotel. Valacarda însă, observînd că mă uitam la o altă masă, mă întrebă :

— Vă place bruna aceea ?

— Da ; are un aer aristocratic; frumuseţe imperială şi delicată în acelaşi timp, şi o ţinută demnă de Olimp. Aş îndrăzni să afirm că e o doamnă.

— Aţi ghicit, e o doamnă, doamna celui cu care ia masa. Mai înainte făcea parte dintr-o trupă de saltimbanci de la Trianon, şi-l întreţinea pe el. Acuma el a reuşit să iasă la suprafaţă, şi a luat-o de nevastă. Mai există în lume şi recunoştinţă, ca şi alte virtuţi de altfel.

Prietenul nostru de culoarea tutunului se întoarse ca să-i privească. Văzu astfel intrînd un tinerel plin de sine şi-1 salută de departe cu o voce puternică. Se aplecă apoi spre mine, anun- ţîndu-mă :

—■ Capse pentru şrapnele.

— Şi cel din partea dreaptă, întrebai, arătînd spre cel mai elegant bărbat din sală. Ce fabrică ? Raniţe ? Fulmicoton ?

Se uitară amîndoi într-acolo şi izbucniră într-un hohot de rîs lipsit de orice respect.

— De data asta v-aţi înşelat, spuse Valacarda, acela-i un pictor.

. — Pictor ?

— Da ; trăieşte pe spinarea individului aceluia de lîngă el : preşuri şi reclamă pentru împrumuturi. L-a convins să-i înfiinţeze o revistă ilustrată. Ăştia sînt paraziţii rechinului.

Mă trecu un fior.

Lumea aceea strălucea toată şi mi se părea că debordează de-o nobilă veselie. Avui, pentru o clipă, iluzia că iau parte la furinalii, sărbători pe care romanii, spirite largi, le dădeau în cinstea hoţilor.

îmi revenii, şi, împins de-un vechi obicei, întrebai :

— Cum se numeşte revista ilustrată ?

— Să lăsăm porcăriile, mă povăţui omul de culoarea tutunului. Uită-te mai bine la blonda aceea de-acolo. într-o dimineaţă, în anticamera biroului meu, am...

Nu mai auzii urmarea. Nu le mai auzeam cuvintele. Mintea mi se întunecase cu totul. •

Mă aflam, aşadar, în centrul acelui de-al

treilea Babilon, asupra căruia Valacarda profetizase că va cădea curînd de tot nu ştiu ce ploaie de foc divină sau socială. Nu mă mai gîndeam însă la profeţiile lui. Imaginile din jur puseseră stăpî- nire pe mine. Aerul care mă înconjura deveni lichid şi verde asemeni fundului unui ocean, ocean străbătut de nişte imense animale de pradă carc-şi deschideau boturile diavoleşti, îşi ascuţeau dinţii de stîncile subacvatice şi, ca la un semn, veneau toate pieziş, leviatani ameninţători, din abisul'îngheţat în sus, spre vîlvătaia uriaşă a unui îndepărtat incendiu care-i atrăgea ca un magnet; iar procesiunea nu avea sfîrşit, mereu mai mari şi mai negri, cu strîmbătura unui mormăit care nu se auzea, bătînd cu cozile în lichidul Cel mut, tot mai sus, către suprafaţă. în cele din urmă, un chelner traversă cu eleganţă mulţimea de monştri şi se aplecă asupra mesei noastre pre- zentîndu-ne nota.

». COMPENSAŢII

Valacarda găsi în notă o greşeală şi-o corectă, împărţi apoi totul la trei, fiecare dintre noi îşi plăti partea, şi amicul cel jovial ne părăsi. Noi ne îndreptarăm spre strada Monte Napoleone, dar o dată ajunşi în faţa casei Giovannei, Valacarda se opri :

’ Nu urc, mi-e somn şi mîine trebuie să

plec dis-de-dimineaţă ; da, am să lipsesc din oraş cîtva timp. O să-1 găsiţi pe di Maico, şi poate că şi pe alţii. Mă veţi scuza faţă de domnişoara. Mul-
, ţumesc.

Sus, veni să-mi deschidă domnişoara în persoană. Di Maico nu era. Nu era nimeni.

— Nu m-am purtat bine ? strigă imediat. V-am lăsat cu rechinul. Ce-aţi făcut ?

I-am ascuns cît am putut mai bine greşeala. aceea de la început. Şi i-am răspuns :

Ne-am despărţit chiar acum, în faţa ca[s]ei; am luat masa împreună.

— Şi n-aţi pus la cale nici o afacere ?

— Ca să fiu sincer, nu... Pentru cel dinţii rechin pe care-I întîlnesc, era aşa de rafinat, de subtil... şi-apoi mi-a spus de vreo două-trei ori „dumneavoastră care scrieţi şi veţi continua să scrieţi[1]*. Nu-1 puteam dezamăgi.

Prietena îşi ridică ochii spre cer.

— „Ce fel de om de acţiune sînteţi, Dumnezeule ! Şi cînd mă gîndesc că-i spusesem că vreţi să vă apucaţi de afaceri, şi c-ar trebui să vă ajute...

— îi spuseseţi ?...

— Nu veţi fi niciodată bun de nimic.

(— Nu vei fi niciodată bun de nimic, îngînă Demonul, dar cu mai puţină forţă.)

— Şi ce frumos a precedat ca să scape de dumneavoastră !

Era, într-adevăr, amărîtă.

(— Stai liniştit, să nu facem atîta caz de noi, ii şoptii Demonului, care nu-şi mai găsea locuL)

Giovanna îşi urmărea un anumit gînd al ei. Clătină apoi din cap şi se uită la mine. Şi încheie cu un glas consolator :

— Veţi găsi ceva mai bun, puţină răbdare. Aţi eîştigat, dacă nu altceva, o invitaţie la masă.

N-am vrut s^o dezamăgesc. Era o fată bună, ca toate fetele acelea care, după ce-au tradus Rim- baud la Valdarno, vin la Milano să studieze canto. Acuma tăcea, şi pentru cîtva timp între noi tăcu totul. Mă fulgeră gîndul că biata fată îşi imagina că-mi datora cine ştie ce plăcută compensaţie pentru plăpînda reuşită a zilei mele.

Aici însă e vorba despre afaceri, despre lucruri serioase ; nu trebuie să ne ocupăm de frivolităţi.

CAPITOLUL AL PATRULEA

PENTRU BELLOVESO

1. PRELUDIU MINUNAT'

Platforma tramvaiului e glanda pineală a lumii moderne. Aflîndu-mă într-o zi pe

platforma unui tramvai din Milano, un individ cu barba cenuşie şi cu o pălărie verde ă la calabrese mă străpunse cu doi ochi aproape albi, de om posedat de diavol, şi-apoi îmi spuse :

— Iertaţi-mă, domnule...

Nu mi-aş fi închipuit niciodată că ochii aceia ar putea pronunţa o frază atît de politicoasă. Rămăsei însă la prima impresie, vecină oarecum cu spaima.

— Iertaţi-mă, domnule ; nu ştiţi cumva unde e strada Belloveso ?

— Nu, nu ştiu, răspunsei cît mai politicos cu putinţă. Ştiţi, adăugai împins de nu ştiu ce nevoie de-a mă justifica, nu sînt din Milano.

— Ah !

Numai că acest „ah“ nu fu un „ah“ dintr-acelea grase, aşezate, liniştitoare, care semnifică, în dialogurile obişnuite dintre oameni, un sfîrşit satisfă- cător şi te lasă cu sufletul împăcat : fu un „ah“ sec, îmbibat de sarcasm. Romancierii n-au descoperit încă modalitatea de-a face distincţie între ele scriindu-le, şi pun „ah“ pur şi simplu, în amin- două pomenitele cazuri, ba chiar şi în infinitele lor intermediare şi colaterale : ceea ce înseamnă o lipsă, şi nu de mică importanţă, în arta noastră.

Simţeam înlăuntrul meu o surdă şi prudentă nemulţumire, în timp ce tramvaiul îşi continua zgomotoasă-i cursă pe străzile

drepte şi curbe ale oraşului activ.

într-adevăr, omul reluă :

— Şi dac-aţi fi fost din Milano ?

— Dac-aş fi fost din Milano, răspunsei numai- decît, ar fi oarecum probabil, dar nu sigur, c-aş şti unde se află strada Belloveso.

Claritatea răspunsului dat mă mulţumi şi mă linişti : crezui, pentru o clipă, c-am scăpat de neaşteptatul personaj, pentru că se întorsese spre cel mai apropiat dintre călători, un om obişnuit cu pălărie tare şi ac la cravată. Cu aceiaşi ochi şi cu aceeaşi voce îl întrebă şi pe el:

— Iertaţi-mă, domnule, sînteţi din Milano ?

— Da, răspunse amabil domnul cu pălărie tare, sînt chiar din Milano.

— Şi dumneavoastră, care sînteţi chiar din Milano, mi-aţi putea spune unde e strada Belloveso ?

— Nu, nici măcar de nume n-am auzit vreodată.

— Dar dacă i-aţi fi auzit numele, continuă, neîndurător, nemulţumitul personaj, mi-aţi fi putut spune de ce se cheamă strada Belloveso.?

Omul obişnuit se ridică :

■— Ce-aţi spus ?

— Dacă ştiţi, domnule din Milano, dacă ştiţi cine-a fost Belloveso ?

Celălalt îl privi un moment, se uită apoi la

mine, după aceea la călătorii din jur, aruncă o privire ceva mai lungă spre strada care alerga sub oehii noştri ; şi deodată, cum tramvaiul încetinea, cobori^ în mare viteză şi, fără să se mai uite în urmă, dispăru în cea dinţii stradă transversală.

Tramvaiul se opri în cele din urmă de-a binelea. Amabilul energumen se întoarse spre mine :

— Dumneavoastră, domnule, care cel puţin nu sînteţi din Milano, vă rog : coborîţi cu mine.

Nu ştiu ce forţă mă îndemnă să-i dau ascultare.

La un colţ, dădurăm de-un agent de stradă, care moţăia cu capul plecat. Prietenul îl trezi :

— Domnule agent, ai putea să-mi spui unde-i strada Belloveso ?

Agentul, trezit din toropeală, mormăi :

— Pellevese, Pellevese... *nun saccio* [*].

— Ai putea să te uiţi în ghid.

Atunci bietul napolitan surghiunit la Milano scoase cu un gest blajin un fel de carnet şi începu să-1 răsfoiască :

— Cum aţi spus ? Pellurese ?

— Nu : Bel-lo-ve-so : cu b.

Funcţionarul public silabisi cu scrupuloasă rîvnă cîteva nume din indicele său âlfabetic :

---

* Nu ştiu.

— Bec-ca-ria ; Bel-fio-re ; Bel-gio-io-so. . ăsta e, Belgioioso ?
— Nu : Bel-lo-ve-so.
— Bel-lez-za ; Bel-li-ni ; Bel-lot-ti... nu-i... Be- na-co... nu : excelenţă, nu există nici un Bellevese.

Îl lăsarăm, căci era complet epuizat. Mă ţineam destul de greu, dar mînat de-un interes nemaipomenit, de neobosita mea călăuză. Îl văzui precipi- tîndu-se asupra unei trăsuri goale care venea hur- ducîndu-se alene spre noi. O oprirăm, puserăm mina pe ea, ne instalarăm pe banchetă. Şi abia cînd ne simţirăm siguri pe poziţie, prietenul meu porunci cu un aer degajat :
— Du-ne pe strada Belloveso.

Atunci, spre suprema mea mirare, se întîmplă acest nemaipomenit lucru : birjarul nu scoase nici un cuvînt, nici nu se întoarse spre noi măcar ; plesni cu biciul prin aer, şopti ceva calului, şi porni : şi o dată cu el pornirăm toţi.

2. CĂLĂTORIE FATALA

Şi trăsura străbătu resemnată şi fatidică sti'ăzi aglomerate, pieţe ilustre şi răscruci periculoase^ prin mulţimea tumultoasă de unde oraşul Milano îşi extrage eternul îndemn spre muncă şi beţie, spre Viaţă Intensă şi Viaţă Activă. Tovarăşul meu se

închisese într-o demnă tăcere ; îşi trăsese pe frunte borul verde al pălăriei lui calabreze şi-şi contempla, pierdut, vîrfurile pătrate ale ghetelor. Ii respectai tăcerea şi contemplaţia. Eram atent la fazele drumului nostru şi la peisajul urban prin care treceam. Dar pieţele şi străzile deveneau tot mai puţin aglomerate şi mai puţin ilustre. Aspectul prăvăliilor şi al caselor trecea cu mare repeziciune de la metropolă laţ suburbie. Intram în necunoscut. Atinsesem autohtonul. Ori de cîte ori trăsura, împinsă de nu ştiu ce raţiuni ascunse, în loc să meargă pe şoseaua principală se abătea în- tr-unele laterale, aproape la fiecare din schimbările acestea de direcţie, culoarea zidurilor şi a pavajului devenea tot mai ştearsă şi mai bolnavă. Şirul zidurilor cenuşii prezentau numai rare întreruperi a vreunei frizerii donchijoteşti sau a vreunei prăvălioare murdare înviorată de adaosul unui bar romantic.

După baruri urmară brusc cîrciumile, în timp ce trăsura se hurduca şi mai mult, cu o tot mai hohotitoare nostalgie a îndepărtatelor pavaje.

Ea îşi continua drumu-i fatal, iar sufletul meu începuse să se învăluie într-o uşoară melancolie : dar iată că, după o nesigură cursă printre străzi fantomatice, de-o culoare ambiguă şi umbre crepusculare, şi după două sau trei cotituri dintre cele mai neaşteptate,

iată că, după- puţin, băgai de seamă că lumina devenea mai limpede, că băcăniile dispăruseră şi că reapăruseră romanticile baruri cu foarte îngălatele lor prăvălioare ; simţii apropierea unor -adieri cunoscute, pe linia mobilă a orizontului se iviră tot mai multe magazine, apoi vitrine uriaşe. Auzeam din nou, ici şi colo, larmă omenească : şi, încetul cu încetul, regăsind surîsul străzilor şi al pieţelor cunoscute, prinsei din nou curaj, iar după ce trecurăm de ultimele răspîntii, îmi dădui seama că ne-am întors aproape de inima acelui imens organism, ale cărui îndepărtate membre le vizitasem, în mare viteză, cu puţin înainte.

La punctul acesta, fără vreo anume poruncă emisă de sus, şi nici datorită-altor raţiuni vizibile, calul încremeni cu capul plecat, trăsura se opri, şi noi toţi, cu ea şi din ea, rămăserăm pe loc.

Abia în clipa aceea puse capăt amicul meu contemplaţiei, şi, de la vîrfurile pătrate ale ghetelor, îşi înălţă privirea către cei doi nasturi argintii care împodobeau partea posterioară a vizitiului. Tăceam cu toţii. Apoi vizitiul se întoarse şi se plecă solemn spre noi, întrebîndu-ne plin de nevinovăţie :

— Cred că n-am înţeles bine : ce strad-aţi spus ?

— Strada Belloveso.

— Acuma am înţeles : numai că la Milano

nu există asemenea stradă.

Nemaipomenitul meu tovarăş se întoarse spre mine şi-mi spuse :

— Ştiam că nu e.

— Şi atunci, îndrăznii, de ce-o căutaţi ?

— Fiindcă nu e.

Toţi, calul, birjarul, trăsura, personajul şi cu mine rămăseserăm mufi şi nemişcaţi ; numai prestigiosul mecanism al aparatului de taxat continuă să funcţioneze şi scoase, o dată cu zvîcnetul lui, un zgomot subţiratic. îmi întorsei privirea de la el.

— De unde sînteţi, domnule ?

Am întotdeauna, gata pregătite, diverse oraşe natale,' potrivit cu diferitele necesităţi ale vieţii. Avui excelenta inspiraţie de-a răspunde :

— Din Roma.

— Ştiţi, domnule, cine-au fost Romus şi Remus ?

Revăzui în minte într-o clipă şcoala copilăriei mele şi rostii :

■—■ Romus şi Remus, domnule, au fost întemeietorii Romei, capitala Italiei. y

— Şi cc-aţi spune dumneavoastră, domnule, de un roman care n-ar şti să spună cine-au fost Romus şi Remus ?

— Aş spune, domnule, că e surdo-mut.

— Surdo-mut : fiţi binecuvîntat, acum şi totdeauna, pentru asemenea cuvînt.

Milanezii... — şi arătă cu mina întinsă spre spatele birjarului, coada calului, pavaj, casa din faţa noastră, mulţimea trecătorilor — milanezii sînt toţi nişte surdo-muţi. Nu ştiu cine-a fost Belloveso. Belloveso a fost Romus şi Remus al oraşului Milano. Galul Belloveso, domnule, care era nepotul unui rege de-al bituri- gilor, a trecut Alpii, cu aproape şase sute de ani înainte de Cristos, şi oprindu-se aici, întemeie Milano, capitala morală a Italiei. Şi la Milano nimeni, nimeni, nimeni nu ştie lucrul acesta. La. Milano nu există o singură stradă, o piaţă, un bulevard, o străduţă, un bastion, un monument, o fundătură,' un portic, o cafenea, o şcoală, un bordel, care să fie închinat lui Belloveso. Să ne dăm jos, domnule. Trăsura o plătesc eu sau o plătiţi dumneavoastră ?

— Plătiţi-o dumneavoastră, i-am propus.

— Bine.

Plăti, şi coborî, iar eu în urma lui ; în timp ce mă pregăteam să-mi iau rămas bun de la el, văzui că dispăruse, dispăruse ca prin farmec, chiar sub ochii mei, fie că unduirea mulţimii îl ascunsese dintr-o dată, fie că, aşa cum mi se păru mai probabil, evaporîndu-se în văzduh, se ridicase definitiv sau în mod provizoriu la cer.

3. STRADA BELLOVESO

El dispăruse ; dar eu, ajungînd din cîţiva paşi acolo unde văzusem întotdeauna că e piaţa Domului, descoperii acum că nu mai văd Domul, nici frivolul postament de bronz al monumentului lui Vittorio Emanuele şi nici, în jurul acestuia, hora aceea de tramvaie cu troleiele lor rigide îndreptate spre cer ; şi nici nu se mai întindea, dincolo de ele, panorama porticelor de la miazănoapte şi nici fundalul pieziş al Palatului Regal : toată întinderea era ocupată numai de nişte bordeie scunde, şi se auzea pretutindeni zornăit de fiare, căci printre bordeie se învîrteau de colo-colo o seamă de războinici uriaşi şi mustăcioşi, rîzînd grosolan. Şi-mi trebui cîtva timp şi oarecare efort din partea fanteziei mele înainte de-a izbuti să retrans- form, dinaintea ochilor mei, primitiva tabără a galilor lui Belloveso în inima civilizată şi limbută a capitalei morale.

Obsesia aceasta mă urmări mai multe zile. Sub chipul fiecărui contabil milanez vedeam strălucind cîte-un superb biturig, fiecare dactilografă mi se părea o preoteasă grăbindu-se să aprindă flacăra unui rug omenesc ; văzui chiar, în plin Corso, ivindu-se şi înălţîndu-se deodată enorme fantoşe din nuiele, cît turnurile de înalte, eubagii umplîndu-le de oameni vii şi dîndu-le foc în cinstea lui Hesus, sîngerosul zeu înarmat cu securi. Şi dinăuntru, în înţepătorul miros al

flăcării, un druid le vorbea milanezilor despre reîncarnarea sufletelor într-o altă formă muritoare. Văzui sub ochii mei chiar coloana lui San Babila, umflîn- du-se şi acoperindu-se cu o scoarţă aspră, ramifi- cîndu-se şi transformîndu-se în stejar ; războinici care se ocupau cu vînătoarea numeau stejarul acela Teutates şi-i aduceau jertfe de cîini arşi de vii.

Nu reuşeam să mă sustrag sugestiei aceleia bolnăvicioase. Deşi îmi dădeam perfect seama de originea gîndului, îmi spuneam că trecătorul cel ce-
nuşiu care mi se înfăţişase la un moment dat pe platforma tramvaiului fusese o reîncarnare a Bă- trînului Diavol care-şi pusese nişte enorme ghete cu botul pătrat ca să-şi ascundă copitele. „Sau şi mai simplu, îmi spusei, fusese spiritul lui Belloveso care nu-şi găseşte liniştea, acolo în lumea celor care au viaţă veşnică, gîndindu-se la nerecu- noştinţa de neconceput a douăzeci şi cinci de secole de posteritate.[1']

Trebuia, pentru a-mi recăpăta libertatea, să împac spiritul lui Belloveso. Dar cum ?

Poate că într-o vreme, pe oînd eram cufundat în studiul clasicilor, m-aş fi gândit să fac din Belloveso personajul unei furtunoase şi pedante tragedii. Mai tîrziu, cînd schimbătoarea soartă mă atinsese cu

hibridele pene ale jurnalismului — stranie himeră biformă ţinând şi de artă şi de viaţa practică — aş fi încercat să împac spiritul lui Belloveso şi al meu printr-o serie de articole în care aş fi agitat ideea unui monument : toţi sculptorii şi vânătorii de Comitete ar fi fost de partea mea.

Acestea se petreceau însă în zilele in care, străfulgerat de înfăţişarea unor noi vremuri, luasem hotărârea să mă pun la unison cu acestea şi să mă ocup de afaceri. Şi iată că din obsesia mea germina ideea unei vaste şi minunate afaceri.

Lui Belloveso nu-i putem oferi un monument inutil sau o tragedie caducă.

Numele lui Belloveso, primul animator al Oraşului Activ, trebuie readus în memoria oamenilor botezîndu-se cu el o stradă din însuşi oraşul acesta. El în persoană, în acea zi şi în acea fatală trăsură, mi-a sugerat asemenea lucru.

Dar care stradă ? El, fondatorul vechiului şi grosolanului nucleu al oraşului, trebuie să aibă strada cea mai modernă şi mai desăvîrşită ; şi cît mai deosebită de străzile acelea prost finisate : o stradă definitivă.

Trebuia construită anume. Şi trebuia să fie cu atît mai mare şi mai nouă faţă de cele existente, cu cît locuinţele existente sînt mai mari, mai stabile şi mai solemne faţă de

bordeiele biturigilor de acum două mii cinci sute de ani. Ultimul cuvînt al artei moderne. Ceva nevăzut încă pe meleagurile noastre. O stradă mărginită în întregime, da, în întregime, de zgîrie-nori, de imenşi zgirie-nori, de zgîrie-nori din beton armat: strada Belloveso.

4. IN LINII FOARTE MARI

La lucru, creatorule, animatorule, organizato- rule ; asta înseamnă speculaţie, în sensul cel mai adînc şi mai bun al cuvîntului. La lucru deci, spe- culatorule.

Programul privind realizarea acestei idei era simplu : un proiect edilitar, un deviz estimativ în vederea constituirii unui capital, un plan pentru a lansa şi populariza iniţiativa.

Lansarea ar fi fost un lucru foarte uşor : era de ajuns înfiinţarea unei reviste de artă, dedicată în mod special modernizării arhitecturii. După care s-ar fi iniţiat numaidecît o viguroasă campanie, de natură estetică, privind casele cu mai multe etaje : fabricile de ciment şi de ascensoare vor acoperi din plin cheltuielile revistei..

Mişcarea generală începută, va fi expusă imediat, în înseşi paginile revistei, ideea

străzii celei noi; dar propunerea votivă a acesteia în memoria conducătorului gal (adevărat şi intim mobil al proiectului meu) va apare în ultima clipă, un rafinament de cultură adăugat ideii originare, un ornament aproape.

Lipsa de locuinţe, care constituia încă de pe atunci o problemă aproape insolubilă a vieţii urbane, ar fi favorizat într-un mod de necrezut proiectul meu.

Aşa că, după lansarea planului, ar fi venit numaidecît şi restul ; iar desenele şi devizele vor fi realizate de persoane competente.

Mai înainte însă de-a cere sfatul persoanelor competente şi de a-mi expune ideile faţă de oricine, aşternui şi eu pe hîrtie un plan în linii generale, atîta cît ar fi fost necesar ca să-mi impun ideea, atît de simplă, capitaliştilor, care, pentru a o realiza, ar fi trebuit să se constituiască într-o societate. Căci oamenii aceştia au nevoie de cifre. Aşa că vor exista şi cifre. Vor fi de ajuns şi nişte ,cifre aproximative, pentru moment, atîta cît e nevoie pentru a le dovedi că c vorba de o afacere. Fiecare clădire, calculai, va avea două sute douăzeci de metri înălţime şi o suprafaţă de o sută cincizeci : strada va avea treizeci şi şase de zgîrie- nori, cîte optsprezece de fiecare parte, întrucît numărul 9 şi multiplii lui mi-au fost întotdeauna favorabili. Aşadar, o stradă cu

mici intervale între un bloc şi altul, lungă de circa trei kilometri. Şi cu desăvîrşire dreaptă. Treizeci şi şase de blocuri, cu cîte cincizeci de etaje fiecare.

Să presupunem că fiecare bloc costă două sau trei milioane : o cheltuială globală de circa o sută de milioane ; aceasta constituie pasivul.

Şi activul : treizeci şi şase de blocuri, cu cîte cincizeci de etaje fiecare, însumează în total o mie şi opt sute de etaje. Să socotiri) că fiecare etaj va cuprinde şase apartamente : în total zece mii şi opt sute de apartamente. Dacă fiecare dintre acestea aduce, de exemplu, zece mii de lire anual, asta înseamnă o sută opt milioane cîştig anual : şi pentru că în lucrările de felul acesta trebuie să fim prevăzători. în loc de o sută opt să spunem numai o sută de milioane venit anual. E ca şi cum ai spune că în primul an, numai în primul an, douăsprezece repezi luni din această atît de trecătoare viaţă, va acoperi capitalul iniţial. Şi imediat după aceea, societatea. societatea mea, va avea un venit anual de **o** sută de milioane.

Una din cifrele acestea va fi, fără îndoială, inexactă, poate că voi fi greşit la vreo înmulţire, asta n-are nici o importanţă, totul se va corecta, se va mări, dacă e nevoie, numărul etajelor. Imperturbabila persoană

competentă va furniza cifrele precise, eu eram pătruns cu totul de căldura construcţiei mele ideale. Pînă şi spiritul lui Belloveso aveam impresia că începe, în faţa acestor simple cifre, să se calmeze.

Să nu se uite că pentru a se face o sută de milioane e nevoie de zece persoane care să pună la bătaie câte zece milioane fiecare, sau cinci persoane care să pună la bătaie cîţe douăzeci : aici nu există nici o îndoială c-aş fi greşit cumva operaţia aritmetică. Şi iată strada Belloveso.

Transpusei planul acesta într-un îngrijit memoriu. Nu mă putui opri să nu adaug şi o anumită consideraţie care mi se ivise în minte chiar în clipa în care începusem să transcriu planul. Consideraţia următoare : cînd, cu douăzeci şi cinci de secole în urmă, ca urmare a invaziei kymuri- lor în Aquitania regele biturig Ambigate îl trimise peste Alpi pe Belloveso (iar acesta îşi făcuse tabără acolo unde avea să se ridice oraşul Milano), în acelaşi timp fratele lui (investit şi acesta cu un nume la fel de îndrăzneţ, Sigoveso) trecu Rinul şi se stabili în Ercinia, o regiune din Germania. Ce au întemeiat taberele acestuia, nu ştiu ; mi se pare însă probabil că din acestea să se fi tras, ca şi Milano din ale lui Belloveso, oraşul german Baden, bine cunoscut de către romani. S-ar fi putut căuta

în scrierile istoricilor o confirmare a acestei supoziţii ale mele, cu toate acestea însă eram sigur că într-o provincie germană trebuie să se fi ivit pe vremea aceea o cetate soră, sau cel puţin verişoară, cu Milano : că, aşadar, o acţiune identică cu a mea de aici putea să se nască geamănă acolo, în onoarea lui Sigoveso : şi poate că ambele acţiuni puteau genera în acelaşi timp din aceeaşi societate şi acelaşi capital. în orice caz, lucrul acesta putea sta la baza unui îndrăzneţ şi util punct de vedere politic, sugerînd o alianţă franco-italo-germanică mult mai solid fundamentată decît cea întrevăzută de Caillaux, şi bogată în consecinţe.

Terminînd elaborarea acestui complex memoriu artistico-istorico-financiaro-politic, îl înmînai unei dactilografe de încredere pentru a-1 bate în douăsprezece exemplare : cheltuii cu copierea acestuia şaizeci de lire, sumă pe care-o trecui pe un caiet imaculat, drept primă cheltuială şi, totodată, drept cel dintîi act efectiv al creaţiei mele.

5. LOCUINŢA MEA

După ce-am recitit şi corectat memoriul, am zăbovit puţin cu gîndul asupra cîtorva probleme domestice.

Hotărîi să-mi aleg, în centrul străzii, la numărul 18, propria-mi locuinţă. Era şi drept.

Aveam să-mi comand cărţi de vizită, primele din viaţa mea, cu adresa : „Via Belloveso, 18, Milano“. Şi să locuiesc la etajul elitelor, al cincizecilea. Voi avea un ascensor particular, care în treizeci de secunde, fără să se mai oprească la etajele intermediare, mă va duce direct sus, pe mine, familia mea şi pe prietenii mei. Deoarece, ca şi acuma, vor veni să mă vadă feluriţi prieteni. Dacă vor veni însă după zece seara, nu vor mai putea, aşa cum fac acuma, să mă strige din stradă ca să le arunc cheia de la intrare. Vom duce, aşadar, o campanie în paginile revistei noastre pentru ca uşile de la intrare să fie prevăzute cu cîte-o sonerie pentru fiecare apartament şi cu cîte un dispozitiv special pentru ca uşa respectivă să se poată deschide de sus, în mod automat, ca la Florenţa, care în privinţa asta, cel puţin, e mult mai civilizată decît Milano. Fiecare uşă de la intrare va avea, aşadar, trei sute de butoane electrice, cîte o sută cincizeci de fiecare parte : din care se vor putea alcătui ultramoderne motive decorative. Dar ce mană cerească pentru acei noctambuli iubitori ai nevinovatului şi amuzantului joc de-a suna la sonerii străine şi de-a lua-o apoi, copilăreşte, la fugă !

c. CREPUSCUL

Iată trei zile de crnd exemplarele

sublimului meu plan ardeau de dorinţa de-a fi trimise la destinaţie. Eu eram mai puţin nerăbdător. Opera era mult prea mare ca să fiu nevoit să fac economie de cîteva zile sau de cîteva ore şi să mă grăbesc a îndeplini acel neînsemnat act: constituirea societăţii ; dimpotrivă, îmi plăcea să-mi mai păstrez puţin întreprinderea în lumea pură a lucrurilor gîndite şi nerealizate încă. Să se adauge şi faptul că, pentru moment, nu ştiam bine cui i-aş fi putut încredinţa sau expedia acele planuri. Dar asta n-are cine ştie ce importanţă : la Milano, toată lumea spune, e de ajuns să umbli pe străzi, ca să vezi cum răsare aurul din toate părţile. Alţii spun : „e deajuns să baţi cu piciorul în pămînt“. Gîndi-ţi-vă atunci cît aur ar agonisi cel care ar umbla pe străzi şi la fiecare pas ar bate tare cu piciorul în pămînt. Să n-o luăm însă razna după nălucirile imaginilor şi ale imaginaţiei, cum era, într-o vreme, deplorabilul nostru obicei. Acuma timpurile s-au înnoit, chiar şi pentru mine. Şi tot gîndin- du-mă aşa, ajunsei la limita aceea nedefinită unde oraşul cu treisprezece porţi stă gata să se piardă în cuprinsul cîmpiei.

Mă îndreptam spre casă. Iarba era prăfuită şi părea cenuşie, deoarece Milano e un oraş sever.

Deodată, auzii un zgomot plăcut şi neaşteptat : simţii, alături de mine, prezenţa

Demonului, şi-mi dădui chiar şi atunci seama că de oîteva zile nu-1 mai auzisem şi că pînă-n clipa aceea acţionasem de unul singur.

— Demonc, îi spusei, m-ai părăsit poate ? nu ştii, aşadar, că pun La cale o operă nouă, simplă şi măreaţă ?

— Ştiu.

— Poate c-am imaginat-o fără ajutorul tău, dar pentru asta nu trebuie s-o priveşti cu dispreţ : dimpotrivă, de-acum încolo o vei urmări cu dragoste, aşa cum ai urmărit întotdeauna toate acţiunile vieţii mele, chiar şi atunci cînd procedam altfel de cum mă îndemnai tu.

— Mergi înainte, murmură, dacă asta-ţi face plăcere.

Indiferenţa lui mă indispuse. Nu-i mai adresai nici un cuvînt, dar îl simţeam lîngă mine, urniîn- du-mă şi supraveghindu-mă. Mi se păru bănuitor, şi-atunci devenii şi eu bănuitor faţă de bănuiala lui, şi faţă de el însuşi, faţă de Demonul meu, sau geniu personal. Mă chinuiam să-l uit, dar adîncul spiritului meu era tulburat de-o indispoziţie inexplicabilă.

Mă aşezai pe malul unui canal puţin atrăgător la înfăţişare, dar de-o durabilă şi solidă faimă : canalul Naviglio della Martesana, umanistică speculaţie a condotierului Francesco Sforza. Ici şi colo,

cîţe-o clădire plină de ciudăţenie, care-şi dă aer de vilă, cîţiva neînsemnaţi rechini, stîngaci şi plini de afectare. Cîmpia se pierdea într-un cenuşiu fără margini, punctată de-o mulţime de stîlpi rigizi de fier şi de cîţiva arbori scunzi şi uscaţi, fără nici o frunză, fără nici un ram. „Aici, strigai în gîndul meu. acesta e locul !t;

Şi atât de puternic şi de nemaipomenit fu strigătul meu interior, că acele puţine vile pretenţioase, înspăimîntate fără veste, se smulseră rînd pe rînd de la locul lor şi, luîndu-şi cu ele turnuleţele trandafirii şi gărduleţele de fier forjat, o luară la goană şi se făcură nevăzute ; şi o dată cu acestea, stîlpii de fier şi arborii de lemn se mistuiră şi ei; apoi, din solul acela cenuşiu începură să se ivească fîşii de-o albime tulbure şi rece, care, chiar sub ochii mei şi cu o nemaipomenită repeziciune, împietreau aliniindu-se într-o dublă şi paralelă fugă, schiţînd pentru o clipă şerpuitorul ritm al unui dans ; apoi se opreau, imobile şi foarte înalte, dar pline de elasticitate, şi mă priveau toate cu pupilele negre şi dreptunghiulare ale unui număr infinit de ferestre simetrice : optsprezece şi iarăşi optsprezece măreţe edificii, pe două rînduri, care se duceau să se întîlnească şi să se piardă în direcţia îndepărtatelor şi nevăzutelor frumuseţi ale regiunilor lacustre ; optsprezece şi iarăşi

optsprezece zgîrie-nori din beton armat; propria-mi creaţie : strada Belloveso.

— Iată, strigai plin de generozitate spre Demon, iată opera noastră.

— Eu n-am nici un amestec, răspunse.

Mă răsucii brusc spre el, uitînd cu totul că e invizibil.

— Uită-te însă, reluai. Asta e ceea ce se cheamă frumuseţea modernă. Opera noastră : strada Belloveso.

Şi mă întorsei s-o mai contemplu o dată. Acum, la cele patruzeci de mii de ferestre se iviseră mai mult de patruzeci de mii de capete vii, de toate viratele şi sexele : nu barbarii aceia biturigi pe care-i salutasem, printre bordeiele lor, în acea primă şi memorabilă dimineaţă, ci patruzeci de mii de bărbaţi foarte moderni, de femei şi copii, care invocau cu toţii viitorul noii inimi active a Italei.

De îndată ce zgomotul se stinse, iar cele patruzeci de mii de capete se retraseră, peste întreaga cîmpie se lăsă din nou o linişte cenuşie, care mă împresură din toate părţile şi începu să mi se strecoare în suflet. Ceaţa, murdară, porni apoi să ase- dieze şi să asalteze frumoasele clădiri de cîte cincizeci de etaje. Le văzui clătinîndu-se toate în faţa ochilor mei plini de lacrimi. Apoi se produse

un miracol : etajele părură să se desprindă din propriile lor edificii, şi fiecare etaj, ca şl cum ar fi fost de sine stătător, începu să se aşeze, ici şi colo, în aer, orizontal, coborând pe păniînt în largi volute, împrăştiindu-se şi ocupînd întreaga suprafaţă a câmpiei; dar dincolo de ele se întindea o nouă cîmpie, la infinit, cenuşie şi lină, punctată de-un număr nesfârşit de stâlpi de fler şi da arbori. Apoi pământul înghiţi chiar şi risipa aceea de etaje şi revăzui întorcîndu-se îngâmfatele vili— şoare şi rîzînd infatuate din turnuleţele lor trandafirii în mijlocul negurii cenuşii care împresoară Milano, oraşul plin de gravitate.

Mă ridicai pătruns de frig şi amorţit. îmi revenii complet, întinzîndu-mi braţele şi bătând cu picioarele în pământ; dar în mişcarea aceasta sui din adîncuri şi ţîşni din beregată şi răsună un vast, sferic, fundamental căscat: un căscat pe care nu-mi aduc aminte să-l mai fi slobozit vreodată în viata mea; şi acestuia îi răspunseră larg toate ecourile cîmpiei şi ale îndepărtatei şi nevăzutei regiuni lacustre, pînă la cele dintâi creste ale Alpilor. • Şi iată că glasul vesel al Demonului îmi strigă ;

— Aşa-mi place. Sîntem din nou prieteni ? Căscatul ăsta e cel mai minunat gînd pe care l-ai avut în ultima vreme.

— Aşa crezi ? răspunsei. Bine : să facem pace. Şi-n timp ce ne apropiam de primele

străzi ale
oraşului, Demonul mă mai întrebă o dată, pe un ton maliţios, dar plin de bune intenţii :

— Şi Belloveso ?

— Mă gîndeam tocmai, răspunsei, c-ar fi prea puţip. naţional, iar astăzi şi prea puţin politic, să atribui cu atâta solemnitate capitalei morale a Italiei o origine galică.

CAPITOLUL AL CINCILEA

ULTIMUL VAMPIB

1. ALTARUL

în faţa mea se înalţă forma îndrăzneaţă a unui altar ce scînteiază de mulţimea culorilor ; ceva mai scundă, de jur împrejurul lui se întinde o masă pentru sacrificii din marmură cu vine violacee şi cu un brîu lat de arabescuri aurite ; sus, de cele două laturi ale altarului, patru luminări marmore- ene care au, în loc de flacără, cîte-un foarte puternic bec electric. Ba, uneori, altarul acesta îmi evocă, mie, care-1 contemplu, vaga amintire a unei orgi, numai că tuburile sînt scurte şi divers colorate, ca penele păsărilor de la tropice ; strălucirea acestor culori se intensifică răsfrîntă de suprafaţa oglinzii care îmbracă întreaga parte din fund a altarului.

între altar şi masa de sacrificiu, *inter aras et al- taria,* cum spune Pliniu cel Tînăr, chiar în faţa mesei de sacrificiu şi spre mine care privesc, oficiază, trecînd şi

retrecînd în mod bizar cu ofrandele votive, agili sacerdoţi înveşmântaţi în negru

şi cu vaste fulgerări alburii în jurul gîtului şi pe piept.

Şi-n timp ce contemplam astfel altarul, masa de sacrificiu, orga şi ceremonia însăşi, mă sprijineam cu spatele de un perete de cleştar. Buzele mele sorb o băutură necromantică, a eărei nemaiîntîl- nită savoare nu-i dezvăluie misterul originii — vegetal sau animal.

Cu mine se află şi Graziano, iar cu Graziano încă cineva, al cărui nume n-am reuşit să-1 înţeleg. Graziano stă şi el rezemat de peretele de cleştar. Dacă mă întorc, în spatele nostru, dincolo de peretele acesta, zăresc oameni ale căror mişcări şi gesturi le văd, dar ale căror glasuri nu le aud : oameni care-şi văd de treburile lor, sau care stau nemişcaţi, sau, după cît se pare, aşteptînd cu neastâmpăr alţi oameni.

Graziano nu se uită la altar. Borul pălăriei îi acoperă ochii. Locul îi e familiar. Vine aici în fiecare zi, după încheierea celor mai importante afaceri, ca să se odihnească şi să pună la cale altele. Această primă încăpere a cafenelei Campari din Milano, oraş cu viaţă activă, e locul clasic pentru întâlnirile de afaceri.

într-adevăr, Graziano spune :

— Ar fi o mică afacere : la Caprino Bergamasco am cîteva vagoane de lemne. Le

dau cu unsprezece quintalul.

— Nu mă pot ocupa, răspund. Ca să fiu sincer, lemnul nu e genul meu.

— în afaceri, rosteşte el pe un ton mustrător, nu există genuri.

— Ca în literatură ?

Se uită la mine, dar nu-mi răspunde. între timp, al treilea întreabă :

— Cîte vagoane ?

Pe acest al treilea mi l-a prezentat cu puţin înainte Graziano. Arc o figură mulţumită, ochii roşii, paltonul desfăcut, iar vesta încheiată, anapoda : cu alte cuvinte, primul nasture în butoniera a doua, şi aşa mai departe, în aşa fel că jos, în dreapta, se vede o bucată de vestă cu butonul, iar sus, în stînga, iese o bucată de vestă cu butonieră.

— Şase vagoane, răspunde Graziano. După care urmează cîteva indicaţii tehnice.

în timpul acesta, fui absorbit de intrarea a două tinere fete, trase la faţă şi împopoţonate. Se aşezară la o masă vecină cu a noastră, apoi începură să citească pline de interes o scrisoare cu marginile îndoliate.

Al treilea rosti :

— Mă duc să dau un telefon. Te găsesc tot aici ?

— Da, răspunse Graziano; pînă la şi jumătate nu mă mişc de-aici.

Cafeneaua se umplea din ce în ce, iar în jurul mesei de sacrificiu, acel du-te-vino al sacerdoţi- lor în frac şi plastron alb se intensificase ; alergau în toate direcţiile şi-şi strigau comenzile ca nişte centurioni pe cîmpul de bătălie.

Graziano e un om care-a cunoscut faima, dacă nu chiar gloria. Cu zece ani în urmă, a ieşit învingător într-un concurs ciclist. Apoi a început, să se îngraşe, cînd viaţa lui s-a îndreptat spre un cu totul alt scop. Ajunul războiului l-a găsit făcînd negoţ cu accesorii de automobile. Războiul l-a făcut furier într-un birou al aviaţiei militare la Roma, unde i-a dezvăluit calea ce duce spre bogăţie. Armistiţiul 1-a'dus din nou la Milano, în automobilul său personal. Cu toate acestea, a rămas modest : nu şi-a luat nici nevastă bogată şi nici amante costisitoare, nu şi-a schimbat nici măcar croitorul şi nici n-a început să cumpere romane cu coperţile ilustrate : lucruri care-1 deosebesc de alţi îmbogăţiţi contemporani.

După plecarea celui de-al treilea personaj, am văzut, într-un răstimp foarte scurt, alte trei persoane apropiindu-se rînd pe rînd de Graziano, schimbînd cu el cîteva cuvinte misterioase, şi-apoi îndepărtîndu-se. După fiecare din episoadele acestea, îmi surîdea

plin de bunătate. Rosti apoi o sentinţă demnă de înţelepţii Eladei :

— Numai munca-ţi poate dărui adevărata mulţumire.

Cele două fete terminaseră de citit scrisoarea, dar nu deveniseră nici mai frumoase şi nici mai puţin melancolice. Acum discută, pline de modestie, cu chelnerul. Eu, stimulat poate de sentenţa morală a tovarăşului meu, mă ridic şi spun :

— Am să mă gîndesc la cele ce mi-ai spus : şase vagoane. Te găsesc aici în seara asta ?

— Da ; în fiecare seară după nouă şi jumătate pînă la închidere.

— La revedere.

în timp ce pornesc spre ieşire, intră tocmai cel de-al treilea tovarăş, cu vesta lui încheiată anapoda ; se aşază pe locul meu, spunîndu-i lui Gra- ziano :

— Uite, aici...

2. UNUL, VASILISCUL ŞI CHELNERUL GIOVANNI

— Ceea ce se cheamă o afacere e mecanismul cel mai simplu al aparatului social. Şi constă, în general, în ceea ce urmează : să cumperi la un preţ şi să revinzi numaidecît la un preţ mai ridicat. învăţătura supremă a lui Ermete Leisterio.

„Ceea ce se cheamă o afacere trebuie

delimitată în mod precis de Muncă. Munca corespunde unei posibilităţi limitate, o afacere e nelimitată, ca Timpul şi Spaţiul, categorii ale spiritului universal. Dacă un volum de muncă cere un anumit interval de timp şi-o anumită cantitate de energie, un volum dublu de muncă va cere un timp dublu şi o dublă energie. Dimpotrivă, acelaşi interval de timp şi aceleaşi acţiuni necesare încheierii unei afaceri egale cu zece pot avea drept rezultat încheierea uneia egale cu o sută, sau cu o mie : cîmpul de acţiune al unui om de afaceri e, de aceea, nelimitat.

De unde decurge, ca un prim şi foarte firesc efect, faptul că un om care se ocupă cu afacerile se îmbogăţeşte cu mult mai repede decît indiferent ce om care munceşte cu braţele sau cu mintea, ceea ce provoacă deseori revolta celui care nu ştie să pătrundă pînă-n miezul lucrurilor. Cel. de-al doilea efect care decurge din aceasta este că ceea ce se cheamă o afacere, cu alte cuvinte, cumpărarea şi revînzarea perpetuă, este acea acţiune umană care se bucură de cel mai mare credit : aşa spunem, de pildă, că America e cea mai mare naţiune (cu toate că duce lipsă de poeţi, filozofi şi alţi oameni de spirit) fiindcă e naţiunea care face cele mai multe şi mai mari afaceri : aşa cum în mod

asemănător se afirmă că Milano e capitala morală a Italiei, deoarece e oraşul în care se cumpără şi se revinde în cel mai scurt timp.

Iată pricina pentru care m-am dedat afacerilor." Aşa-mi spuneam şi-mi repetam în gînd principiile generale care-mi hotărîseră poziţia teoretică şi practică : în care timp ieşii din Galerie şi pornii spre piaţa Scala, unde o străveche simpatie mă îndemnă să zăbovesc o clipă pentru a contempla mantia de pe umerii lui Leonardo, cel ce-a iubit atît de mult toate artele şi toate ştiinţele. Apoi, continuîndu-mi drumul, începui să cuget în mod special asupra afacerii care-mi căzuse în mină.

Activitatea mea se contura în felul următor :

1.— Să-mi însuşesc cit mai repede cu putinţă un. minimum de cunoştinţe în legătură cu lemnul şi cu preţurile respective.

2.— Să mă duc apoi la Caprine Bergamasco pentru a vedea şi evalua cele şase vagoane ale lui Graziano.

3. — Să găsesc un cumpărător.

4.— Să mă întorc la Caprino Bergamasco pentru a expedia cheresteaua cumpărătorului.

5.— Să scot o sumă cît se poate mai mare din asta şi să-i plătesc lui Graziano cea mai mică sumă cu putinţă.

Eşalonîndu-mi astfel, în gînd, fazele

progresive ale sarcinii mele, mă trezii în faţa cafenelei „Cova“, tradiţionalul loc de oprire a tuturor gîn- ditorilor şi a oamenilor de acţiune din oraşul activ.

Unde mă oprii şi eu, nesigur’ încă de imediata direcţie în care trebuia s-o iau ; puţin mai la o parte, totuşi, deoarece ştiam bine că la o asemenea oră locurile cele mai bune de pe renumitul trotuar se cuvin, după obiceiul pămîntului, unui restrîns număr de muritori, care contemplă de-acolo, cu ochi semizeieşti, viaţa cea trecătoare.

Şi cum stăteam eu aşa, veni spre mine un individ oarecare şi-mi puse pe umăr o mînă plină de bunăvoinţă.

Care era numele, înfăţişarea exterioară şi calităţile intime ale acestui individ oarecare nu prezintă nici un fel de importanţă pentru povestirea de faţă.

Spuse:

—Ferice de tine că poţi sta, ca un filfison ce eşti, în faţă la „Cova“, arunoînd ocheade trecătoarelor.

Profund jignit, începui să mă apăr :

— Te înşeli, amice. Mă aflu aici numai de cî- teva clipe, şi doar în trecere, iai’ gîndul meu e numai la afaceri. Poate că Fortuna însăşi mi te-a scos în cale. Să intrăm : eu am să-ţi ofer un vermut cu sifon, iar tu ai să-mi dai în schimb o informaţie.

Apoi, de îndată ce ne înmuiarăm buzele în amestecul acela picant, intrai numaidecât în miezul problemei :

— Spune-mi, îl întrebai, tu care eşti tată de familie : cit plăteşti pentru un chintal de lemne ?

Tovarăşul meu îngălbeni, apoi se uită la mine cu privirea aceea cu care-1 cerceta Beatrice pe Dante Alighieri în clipa cînd acesta o întreba despre cauza lipsei de greutate a propriului său corp de îndată ce-a ajuns în primul cer : adică — pentru cei care nu-şi amintesc prea bine *Paradisul* — se uită la mine aşa cum te uiţi la un nebun. Şi-mi ■luă pulsul.

— Bate regulat, spuse, liniştindu-se. Nu cumva te-ai dedat, ca şi Xenofon după războaiele din vremea lui, economiei domestice ? Numai că timpurile noastre nu-s favorabile studiilor de felul acesta.

— N-o lua razna, l-am întrerupt, şi răspunde-mî la întrebare.

— Nu-ţi pot răspunde. Nu cumpăr lemne. Acasă > la mine e calorifer. Nu mai funcţionează de trei ani, dar există ; de asta nu folosesc lemne.

Luai, sînt sigur, înfăţişarea unui om aflat în pragul deznădejdii, fiindcă prietenul căută numaidecît să-mi vină în ajutor u

— Aşteaptă, propuse ; hai să-1 întrebăm

pe Car- Jettto.

Carletto era un individ care trecea tocmai prin faţa noastră, dar eu nu-1 cunoşteam.

Tovarăşul meu îl opri:

—■ Spune-mi, Carletto, cît plăteşti tu chintalul de lemne ?

Carletto se uită la noi cu nişte ochi cu care trebuie să se uite, în zilele cele mai nefaste, puii de vasilisc. Vasiliscul acesta biped, care avea înfăţişarea unui om şi răspundea la numele de Carletto, era înfăşurat într-o haină botticelliană strînsă in talie cu un cordon, iar cordonul se încheia în faţă cu o cataramă uriaşă. .După ce se răsuci în faldurii hainei, şuieră :

— Lemne ! Lemne ! Le plătesc atîta cît mi se cere, atîta le plătesc. Crezi că mai înţelege cineva ceva ?

Intuii numaidecît în Carletto tipul clasic al omu- Iul care tună şi fulgeră împotriva timpului în care Ftrăieşte.

Invitatul meu se întoarse, deznădăjduit, spre mine :

— Vezi ? începu să se tînguie, azi n-avem nici un pic de noroc.

Dar mă lăsă numaidecât, fiindcă chiar în clipa aceea trecea un chelner, iar el, în zelul lui, îl opri.

— Spune-mi, Giovanni, CUIJI ai face dac-ai

vrea să ştii cit costă astăzi un chintal de lemne ?

Chelnerul Giovanni, auzind asemenea întrebare, deveni numaidecât ţeapăn, cu tot trupul lui flexibil : cumpăni o clipă pe palma stingă tava încărcată cu pahare, farfurioare şi sticle multicolore, strinse şi scutură cu energie şervetul pe care-1 mî- nuia cu dreapta, scrută fix infinitul din faţa lui, şi :

— Singurul lucru pe care l-aş avea de făcut, rosti, ar fi să mă duc şi să întreb la un depozit de lemne.

După ce aruncă aceste cuvinte, chelnerul Giovanni porni glonţ.

Invitatul meu se întoarse spre mine cu umilinţă :

— îmi pare rău, suspină, dar mi-am dat toată osteneala. Vermutul mi-1 plăteşti totuşi ?

3. NEPREVĂZUTUL

în după-amiaza aceleaşi zile, după un prînz îmbelşugat şi cîteva ceasuri de excelentă odihnă, care-mi refăcură forţele pierdute în ostenitoarele străduinţe ale dimineţii, ieşii din casă şi pornii cu hotărîre spre o stradă unde ştiam că există un depozit de lemne.

Mărturisesc că-mi bătea inima de emoţie în timp ce mă îndreptam spre incul acela, cu

totul nou pentru mine. Emoţia pe care-o provoacă noutatea e cunoscută de toată lumea. Oricine o poate încerca intrînd pentru prima dată într-o cafenea, în- tr-un salon, bibliotecă, bar automat, într-un tribunal, în orice loc public sau privat. Emoţie alcătuită mai cu seamă din sfială. Am credinţa că, dacă aş fi dus la închisoare, tulburarea cauzată de asemenea fapt, care e, în mod obişnuit, un lucru supărător prin însăşi esenţa lui, ar deveni, în ceea ce mă priveşte, de-a dreptul insuportabilă la gîndul că lipsa mea de experienţă s-ar putea traduce prin gesturi pline de stîngăcie care-ai' dezvălui-o în mod ridicol celor prezenţi. Aşa se întîmplă şi în ziua aceea, deoarece, trebuie să mărturisesc, nu mai fusesem niciodată într-un depozit de lemne. Şi de aceea, apropiindu-mă, îmi încetineam paşii.

Dar, ajungînd pe neaşteptate în faţa lui, locul mă surprinse în mod plăcut. Nu existau Aici vitrine, nici obloane, nici uşă care să-1 închidă, aşa că puteam zări întreg interiorul încă de pe trotuar.

Era o încăpere imensă : pe trei părţi, pereţii erau acoperiţi pînă-n tavan de dulapuri, ca într-o bibliotecă, dar în locul cotoarelor de cărţi se afla o adevărată expoziţie de secţiuni de trunchiuri de copac. Iar fiecare dintre discurile acestea era ornată

de o seamă de cercuri concentrice în frumoase tonalităţi calde şi, puse aşa una deasupra celeilalte într-un număr nesfîrşit de mare, alcătuiau o splendidă panoramă, impresia generală fiind de fragilitate şi de seacă soliditate. Tavanul, scund, nu era decît o brună şi nebuloasă fantasmagorie de mici bucăţele de lemn. într-un colţ, pe podea, fremăta un maldăr de crengi, care fuseseră tăiate cu frunze cu tot. în peretele din fund se afla o uşiţă, înconjurată şi copleşită parcă de dulapurile din jur, iar dincolo de uşă se întindea o regiune foarte neagră şi opacă, domeniul prafului de cărbune.

Locul îmi plăcu. îmi părea bine că-1 văzusem, începeam să mă iniţiez în problema lemnelor de foc ; mi-adusei aminte de reproşul pe care i-1 făcuse Antoine Furetiere, cîrcotaşul abate de Chali- voy, lui La Fontaine, acuzîndu-1 că nu ştie care-i diferenţa dintre lemnul necojit şi lemnul „mar- menteau<;. Mă descotorosii însă numaidecît de amintirea aceasta, socotind-o inoportună şi inadecvată.

M-am referit, în sumara mea descriere, numai la trei pereţi. Al patrulea prezenta o surprinzătoare particularitate, cu alte cuvinte, era alcătuit numai din scînduri în care se deschidea un ghişeu, ca la bănci, sau, pentru cei care n-au pus niciodată pi-

ciorul într-o bancă, ca la agenţiile de teatru sau casele de bilete pentru tren. Ce era dincolo de ferestruica ghişeului nu ştiu, doar că în faţă se îngrămădeau trei sau patru muşterii şi strigau în gura mare.

Eu mă aventurasem între timp, plin de curaj, pînă aproape de ghişeu, cînd unul dintre belige- ranţi, un domn grăsuţ şi scund, cu urdori la ochi, ieşi din grup şi porni spre ieşire. Se apropie în felul acesta de mine şi, vă'zîndu-mă stînd aşa, nemişcat şi pe deplin liniştit, crezu, bineînţeles, că n-am nici un fel de treabă. Se îndreptă, aşadar, spre mine cu naturaleţea care-i împinge pe oamenii simpli spre semenii lor şi-mi puse o întrebare : o întrebare neaşteptată ; o întrebarea paradoxală, întrebare care mă uimi în asemenea măsură, că rămăsei cîtva timp ţintuit locului.

întrebarea pe care urdurosul şi sociabilul muşteriu mi-o adresă, mie, nevinovatul, suna astfel:

—■ Iertaţi-mă, domnule, cît plătiţi dumneavoastră chintalul de lemne ?

4. COLOCVIU

Uimirii îi urmă groaza, fiindcă trebuia să răspund.

Omul însă, încolţit de groază, în faţa unei probleme pe care trebuie neapărat s-o

rezolve, recurge la soluţiile cele mai simple : şi nu numai omul, fiindcă vedem că păsărelele de pe ram, înfricoşate de apariţia cobrei, se aruncă jos între fălcile acesteia, în loc să-şi ia zborul, cum le-ar fi venit aşa de uşor. Nici prin gînd nu-mi trecu să-i spun că nu ştiu. Cuprins de teamă, începui să tergiversez : şi cu cît tergiversam mai mult, cu atît îmi dădeam seama că am obligaţia morală de a-i da un răspuns precis. O dată ajuns la punctul acesta, memoria oferi deodată ochilor mei, ca într-o oglindă, imaginea lui Graziano înaintea altarului băuturilor multicolore şi făcu să răsune în urechile mele, ca dintr-un fonograf, vocea lui atunci cînd rostise : „le dau cu unsprezece chin- talul“ : număr care se izolă pur şi simplu în mine, mă luă în stăpînire şi deveni motorul hotăririi şi al actului meu sensibil; acela de-a pronunţa un singur cuvînt, care păru un răspuns :

— Unsprezece.

Chipul Interlocutorului meu se concentră şi se împurpură. Şi asemeni ecoului multiplicat de anumite văgăuni, gura larg deschisă a acelui chip îmi retrimise de trei ori propriu-mi cuvînt:

— Unsprezece ! Unsprezece ! Unsprezece !

Iar glasul acesta — invers decît al ecoului — devenea tot mai năvalnic. Răspunsei din nou, dar pe un ton stins şi aproape

respectuos, murmu- rînd :

— Unsprezece.

El mă imploră :

— Vă rog, domnule: să luăm o trăsură, pe cheltuiala mea, şi duceţi-mă acolo unde-aţi cumpărat lemnele cu unsprezece.

— Ah, nu ! începui să strig.

Strigăt care-mi ţîşnise din adînsul sufletului, deoarece-mi amintisem de smintita urmare a plimbării mele, în trăsură, cu un necunoscut, aşa cum se povesteşte în capitolul intitulat „Pentru Bel- loveso“.

Celălalt se înălţă, ţeapăn.

— De ce ?

N-am socotit oportun să-i relatez povestea lui Belloveso şi-am răspuns :

— Am făcut un legămînt.

— O juruinţă ?

— Da, Preasfintei Fecioare : juruinţă de-a nu mai merge în nici o trăsură, publică sau particulară, cu podit sau fără, cu unul sau mai mulţi cai, pînă nu mi se îndeplineşte o anumită dorinţă.

— Vă respect juruinţă. Să mergem atunci cu tramvaiul.

— Cu tramvaiul ?... Nu-i cu putinţă.

— De ce ?

— Vedeţi: e ora şaisprezece şi patruzeci şi nouă. Am informaţii precise că la ora şaptesprezece va izbucni greva

tramvaiştilor.

— Şi dac-am merge pe jos ?

— E prea departe, iar picioarele mi-s pur şi simplu anchilozate din pricina reumatismelor pe care le-am contractat în mlaştinile din Tanganika la o vînătoare de pelicani.

— Dumnezeule, daţi-mi atunci adresa, să mă duc singur.

— Inutil: negustorul nu mai are nici o surcică.

— De unde ştiţi ?

— I-am cumpărat eu toate lemnele săptămîna trecută.

■<— Şi erau multe ?

— O sută de chintale.

— Oh, vă rog din inimă : cedaţi-mi cîteva chintale.

— Le-am consumat toate.

— într-o săptămînă ?

’ — Da. Fac unele experienţe, ca Bernard de Palissy. Şi întocmai ca şi lui, în acea zi faimoasă despre care se povesteşte în comentariile anglicane, aşa mi s-a întîmplat alaltăieri şi mie : am terminat de ars o sută de chintale, laolaltă cu masa de scris, fotoliile, podeaua, uşile, portretele de familie, calul-leagăn al băiatului meu, şi pianul cu coadă al soţiei.

Atunci Interlocutorul mă întrebă cu un aer îmbibat oarecum de cele mai înveninate intenţii :

— Nu sînteţi din Milano, domnule ?

— Mă aşteptam la o altă întrebare, îi reproşai.

— Care ?

— Trebuia să mă întrebaţi dacă, după sacrificiul unor combustibile atît de variate, experienţa mi-a reuşit, aşa cum i-a reuşit lui Palissy cînd a inventat smalţul pentru ceramică.

— Spuneam că nu sînteţi din Milano, fiindcă altminteri aţi şti, scumpul meu domn, că nu e bine să glumeşti cu milanezii; şi fiţi mulţumit c-aţi dat peste unul cumsecade.

Şi spunînd acestea, se uită la mine cu dispreţ şi mă părăsi. Se îndreptă cu paşi oblici pînă ajunse lingă şinele tramvaiului, pîndind unul care venea în goană dinspre capătul străzii. Cînd tramvaiul ajunse lingă el, omul se năpusti cu capul în jos, ca un taur, spre el, apucă de nădejde bara de alamă, puse un picior pe scară, apoi se avîntă pe platformă, răsucindu-se cu tot corpul; şi-n timp ce tramvaiul îşi continua fulgerătoarea-i cursă, avu încă puterea să-mi facă un gest indecent cu antebraţul, pînă ce obscena lui figură se pierdu în învolburatele depărtări şi

dispăru.

5. CONVINGERI

Eram aproape convins că înainte de a pătrunde taina preţurilor, e mai bine să dau o raită pe la Caprino Bergamasco.

îi voi cere diseară lui Graziano amănuntele necesare. Iar acum, în picioare în faţa unei agenţii de voiaj, făcînd suma feluritelor informaţii căpătate cu puţin înainte pe la ghişee, şi cu ajutorul unui mers al trenurilor şi a unei hărţi a Lombar- diei, reuşisem să aflu că, pentru a mă duce la Caprino Bergamasco — unde trebuia să rămîn doar cîteva ore — şi a mă întoarce înapoi, aveam nevoie de trei zile. Păcat că vagoanele lui Graziano nu se aflau la Napoli. Mi-ar fi trebuit tot atîta timp şi m-aş fi amuzat mai mult.

între timp, aproape mă şi convinsesem că, înainte de-a face călători^ la Caprino, e mai bine să lămuresc pe deplin problema preţurilor.

Acum e tîrziu. Pe mîine. în seara asta am să-1 caut pe Graziano pentru a pune lucrurile la punct.

6. VAMPIRISMUL

în plină lumină electrică, altarul pare încremenit. A luat o înfăţişare ostilă. Frumoasele culori irizate ale dimineţii au căpătat un aer nesănătos.

Graziano se uită la mine năucit Deoarece îl anunţasem :

— Mîine pot pleca la Caprino Bergamasco.

Chipul lui continuă să-şi păstreze aceeaşi expresie, aşa că mi se pare foarte potrivit să repet :

— Mă duc mîine, căci e sîmbătă, şi luni seara sînt înapoi. Şi ia aminte că duminică eram invitat la masă, iar mîine e un eoncert excepţional la Conservator şi ţineam să-1 ascult, dar afacerile înainte de toate : am trimis o scrisoare de scuze prietenilor care mă invitaseră, iar biletul pentru concert l-am făcut cadou, fiindcă mi-1 cumpărasem mai de mult.

— Şi, iartă-mă că te întreb, ce ai de făcut la Caprino Bergamasco de trebuie să pleci mîine acolo ?

— Mă duc pentru afacerea aceea a ta, cele şase vagoane de lemne.

— Ai venit prea tîrziu, le-am vîndut.

— Ah !

— Ştii cine-a luat afacerea pe mînă ? Cosi, acela de dimineaţă, ţi-aduci aminte de el ?

— Acela cu vesta încheiată anapoda ?

— Acela. Ţi-aduci aminte că s-a dus să telefoneze ? Pentru asta se dusese. S-a întors, l-ai văzut doar, şi afacerea s-a făcut. Dar ăsta-i un fleac, nu merită să-ţi pierzi vremea cu aşa ceva. Aşteaptă o ocazie mai bună.

— Ai dreptate.

Avea dreptate. In tăcerea care urmă, mă gîndii la vampiri : la *Phillostoma spectrum* a naturaliş- tilor, şi la fabulosul lor consîngean din legendele slave şi maure. Văzusem într-un ziar o violentă campanie împotriva mijlocitorilor, a căror nefastă intervenţie e una din principalele cauze a lipsurilor de după război; şi erau asemuiţi cu vampirii. Vampirul iese noaptea din morminte şi porneşte prin lume ca să sugă sîngele celor ce dorm. Cu asemenea imagine în mine, cum să mă dedau aşa-numitelor afaceri ? Nu. Nu. în afară de cazul, după cum mă sfătuieşte Graziano, că sînt de mare anvergură. Trebuie să reuşesc în lucruri mari, fie că e vorba de ceva bun, fie că e vorba de ceva rău. Să cumpăr şi-apoi să vînd, dintr-o lovitură, nu şase vagoane de lemne, dar, ce ştiu eu ? toată producţia unei ţări, sau o armată întreagă : să iau în antrepriză un război sau o revoluţie ; să cumpăr şi-apoi să vind un imperiu, o religie. Să eclipsez astfel, printr-o acţiune nemaipomenită, în pragul acestei noi ere, tot vampirismul de cafenea

— mărunt şi caduc. Să devin semizeul Vampirismului. Vampirismul ar fi căpătat dimensiuni eroice, şi-apoi ar fi murit o dată cu mine.

Pînă şi Apolo, povesteşte Heine, s-a preschimbat în vampir, după ce a fost decapitat de creştini în secolul al treilea.

Graziano e pe jumătate adormit. Becurile din sală încep, ici-colo, să se stingă şi-apoi să se re- aprindă, semnalul postbelic al închiderii. Dincolo de vitrinele de cristal, obloanele încep să se lase cu un zgomot asurzitor. Cîte-un client protestează îmbufnat, ca unii copii la ora cînd trebuie să se ducă la culcare. Chelnerii însă golesc mesele, becurile îşi reîncep jocul cu mai multă nervozitate, apoi sala rămîne în penumbră : toate semnele astea reuşesc să te facă să înţelegi că nu mai eşti binevenit acolo înăuntru, că trebuie să pleci. Şi ieşi, plecîndu-te sub oblonul pe jumătate tras.

11 întovărăşesc cîtva timp pe Graziano. După ce traversăm piaţa Domului, intrăm în nişte străzi întunecate.

Şi iată că, pe una din străzile astea, pe fundalul unei porţi închise, văzurăm agitîndu-se cîteva umbre, iar dintre ele desprinzîndu-se o formă şi pornind spre noi, care ne oprirăm imediat.

Erau patru femei : una bătrînă şi trei

tinere. Cea care venea spre noi era bătrîna; începînd să vorbească, spuse :

:— Vă rugăm, domnii mei, faceţi-ne un serviciu. Locuim spre Poarta Romană şi cu puţin înainte am avut o întîlnire foarte neplăcută şi-acum fetelor mele li-e frică. Dacă aveţi aceeaşi direcţie ca şi noi şi-aţi vrea să ne întovărăşiţi...

Nu mergem chiar în aceeaşi direcţie, dar Graziano spuse:

— Să pornim atunci !

Şi, fără multă vorbă, luă la braţ două fete, una de o parte şi una de cealaltă, şi porniră. Eu nu îndrăznii să mă port cu aceeaşi familiaritate cu bătrîna şi cu cealaltă fată. Aşadar, Graziano şi cei doi îngeri deschideau marşul; aproape la acelaşi nivel cu ei, dar puţin mai la o parte, mergea cel de-al treilea înger, iar eu şi cu bătrîna încheiam cortegiul.

Mai mult ca să spun ceva, întrebai :[x]

— Locuiţi chiar la Poarta Romană ?

— Nu... adică da... prin partea aceea mai bine zis.

— Şi domnişoarele sînt fiicele dumneavoastră ?

— Ca şi cum ar fi. Dar cînd te naşti fără noroc, dragă domnule... Cînd te gîndeşti că pînă nu de mult stăteam aşa de bine, pe strada Visconti, un- de-am lucrat

întotdeauna în mod cinstit şi fără să facem rău nimănui : ghinionul însă ne-a făcut să cunoaştem pe unul de la poliţie, Dumnezeu să-1 răsplătească, care venea o dată pe săptămînă, miercurea, pentru Flora ; şi-ntr-o bună zi, avînd nevoie de-o casă, a început să ne persecute, aşa cum se întîmplă, şi sub motiv că nu avem autorizaţie în regulă (eu nici nu ştiam, dar aveam încredere în el) l-a silit pe proprietar să ne evacueze, aşa, de pe-o zi pe alta. V-am spus de fapt o minciună, nu-i adevărat că locuim la Poarta ftomană, sîntem pe stradă, eu şi bietele mele copile ; şi ca să fiu în regulă cu autorizaţia, altfel dădeam de dracu, a trebuit să declar că mobilele aparţin casei, deşi nu-i adevărat. Acuma sîntem în perfectă regulă, dar fără un colţ unde să dormim şi să primim, fără un cearşeaf, fără un lighean unde să-ţi speli faţa şi restul: bani, de altfel, am, la bancă, dar n-am putut găsi măcar o cameră, nevoită fiind să umblu de colo pînă colo toată ziua, şi cu toate împreună, altfel rămîn fără fete. Oh, domnule, şi cînd te gîndeşti că n-am fost niciodată de acord cu cei care voiau război, şi nu meritam, zău aşa, să fiu pusă într-o situaţie de felul ăsta.

Plîngea, iar eu habar n-aveam ce trebuie să fac ca s-o consolez. Cei doi îngeri care-1 flancau pe Graziano izbucneau din cînd în

cînd în hohote de rîs ; al treilea mergea ca o somnambulă pe lîngă trotuar, murmurînd un cîntec de leagăn într-o limbă asemănătoare cu franceza. De-a lungul drumului alternau, în mod neregulat, lumini şi umbre. Şi de fiecare dată vedeam strecurîndu-se pe lîngă ziduri cîte-o palidă fantomă.

In cele din urmă, matroana, ştergîndu-şi o lacrimă fierbinte, reluă :

— Poate că dumneavoastră, domnule, m-aţi putea ajuta.

— Cum ? !

— Da, dumneavoastră, care sînteţi oameni de lume, şi umblaţi peste tot, oameni care ştiu ce-s afacerile... dac-aţi găsi cît mai curînd posibil un loc potrivit ca să putem sta împreună... n-aţi avea nici un motiv să vă plîngeţi după aceea. Sau, cel puţin, să plasăm fetele, provizoriu, bineînţeles, într-o casă bună, pînă cînd rezolv lucrurile : înţelegeţi, plînge inima-n mine să las să se irosească atîta capital. Gîndiţi-vă, domnule ; veţi avea comisionul dumneavoastră, bineînţeles.

Graziano auzise tot, fiindcă se întoarse şi-mi strigă strălucind de veselie :

— Gîndeşte-te, iată o afacere 1

Ajunseserăm în faţa casei sale. Işi retrase braţele de sub braţele fetelor şi, introducind cheia în broasca uşii, rosti :

— Deocamdată, ăstora două, cred c-o să le dau adăpost noaptea asta aici. Dumneata, doamnă, treci mîine dimineaţă la şapte ca să le iei.

— Foarte bine şi noapte bună. Iar dumneavoastră, domnule, în ce parte-o luaţi ?

Cuvintele acestea mi-erau adresate mie, care tăceam. Avui prezenţa de spirit să răspund :

— Trebuie să vă părăsesc, doamnă, fiindcă mi-am amintit tocmai că am o întîlnire importantă.

— Şi la afacerea aceea a mea, aceea despre care v-am vorbit, o să vă mai gîndiţi, nu-i aşa ?

— Nu e de resortul meu, doamnă. Eu a trebuit să mă specializez.

CAPITOLUL AL ŞASELEA

INSULA HIENEI

1. ELUCIDARE ISTORICA

Ducîndu-mă spre Galerie, pentru una din întâlnirile mele de afaceri, găsii trecerea barată de un şirag de soldaţi zîmbitori.

De-acolo de lîngă şirul de soldaţi, vedeam oameni gesticulînd şi strigînd cu moderaţie. Cîte unul, după ce se sătura de strigat, ieşea din Galerie şi venea să se piardă prin mulţimea din piaţa della Scala, unde mă aflam şi eu.

Şi acolo era lume care striga, dafteva m^i tare ; şi mulţi, vociferînd aşa, stăteau cu privirile aţintite spre palatul care, în plină Renaştere, întreprinzătorul genovez Tomaso Marino pusese să-i fie durat pentru a-i servi drept locuinţă personală ; dar în vremea despre care vorbesc era, şi mai este şi astăzi, sediul municipalităţii oraşului Milano.

Erau chiar şi unii care, în loc să strige şi să se uite la ferestrele palatului, încercau să intre în Galerie ; numai că soldaţii aceia

zîmbitori, care lăsau să iasă de-acolo pe oricine voia, nu lăsau, în schimb, pe nimeni să intre. Puteai paria că Galeria, datorită unui asemenea sistem, va fi absolut goală după un anumit interval de timp.

Numai că nu umplerea sau golirea Galeriei Vit- torio Emmanuele erau punctele principale în legătură cu care se împărţiseră oamenii în acea după- amiază de februarie din primul an de după război. Era vorba de-o problemă privind stindardele. Se întîmplase că tocmai în ziua aceea fasciştii dăduseră foc unui stindard roşu şi, la fel, alţii dăduseră foc unui stindard tricolor. Cu toate acestea, nici unii, nici ceilalţi nu erau mulţumiţi de echilibrul astfel statornicit. De unde vacarmul. Deoarece în acea epocă istorică, şi mult timp după aceea, asemenea întreceri pline de pitoresc au fost semnul cel mai vizibil al activităţii politice din epocă ; care era în realitate, şi e încă, mult mai profundă şi mai fecundă, cum va să demonstreze suita evenimentelor, celor care vor avea norocul să maf*trăiască vreo cîţiva ani.

Ceilalţi cetăţeni ai Italiei — cei care, cu alte cuvinte, nu aveau o încredere absolută în nici una din cele două teze politice opuse — n-aveau decît o singură şi imparţială dorinţă : dorinţa ca unul din cele două stindarde — sau al treilea, al patrulea, al o

sutălea — să le poată arde pe toate celelalte şi să fluture blînd peste întreaga ţară, care părea părăsită şi la discreţia neloialului zeu în- tîmplarea.

Nu ignor faptul că, dacă paginile acestea vor fi citite, printre mulţi alţii, de cine ştie ce personaj pedant, poate că acesta va extrage din unele cuvinte de-ale mele anumite temeiuri de nesiguranţă şi de îndoială. Am vorbit despre tricolorul fascist. Dar pe vremea aceea nu era — se va întreba acel bănuitor urmaş — nu exista nici un tricolor oficial, era la putere „fascismul“ ?

Nu. Nici unul din cititorii de astăzi nu poate confunda tricolorul oficial cu acela politic de care am vorbit, şi care fusese ars de către roşii ; şi nici roşii nu făcuseră din asemenea holocaust o manifestaţie ostilă Guvernului. Pe vremea aceea, din tricolorul oficial guvernamental nu mai supravieţuia decît băţul; şi, mare atenţie, să nu se considere cumva acest băţ guvernamental ca simbol al unei inflexibile rigidităţi.

2. SPIRIT DE AVENTURA

Dinspre San Fedele — vacarmul crescînd şi ici şi colo, prin piaţă, acţiunile individuale şi violente înmulţindu-se — începură să se ivească grupuri de militari, mai puţin

zîmbitori decît cei care barau trecerea spre Galerie : şi la fiecare nouă apariţie, luau pe neaşteptate naştere, în mulţime, impulsuri plin de avînt, în timpul cărora se mai zdrobea cîte un şold, iar în cîte-o gură strigătul de entuziasm se preschimba în urlet de durere. Atunci unele femei şi tinere fete, care ajunseseră în primele rînduri, se retrăgeau spre fundul pieţei ţipînd, ca nişte nimfe surprinse de satiri, sau ca nişte găini urmărite de-o bicicletă : apoi, după ce lucrurile se potoleau, porneau să-şi facă iarăşi loc în faţă cu acea tenacitate demnă de un sex mai constant şi cu impulsuri mai eficace. Pe neaşteptate însă, cu un dur gîfîit de motor, apăru în piaţă o autopompă, un jet de apă ţîşni înalt de tot, scînteind în razele soarelui invernal, şi se abătu cu o rece eleganţă peste grupurile din mijloc ale însufleţitei mulţimi.

Există oameni care susţin că în timpul demonstraţiilor publice o pompă aruncătoare de apă curată de izvor înfricoşează mai mult decît o mitralieră. Nu ştiu ce s-ar fi întîmplat la apariţia unei mitraliere : la cea dinţii fulgerare a apei fui tivit de valul unei fugi tumultuoase. Mă simţii ca şi cum aş fi fost luat şi înghiţit de un curent, izbit de un zid, ridicat pe Jumătate în aer şi aruncat, în cele din urmă, într-un recipient. Abia atunci reuşii să mă

eliberez, să ridic capul, să privesc în jur. Eram opt sau zece, în curtea interioară a unei case, şi doi dintre întîmplătorii mei tovarăşi tocmai închideau şi zăvorau în cea mai mare grabă uşa.

Şi cum eram despărţiţi de restul universului, ciulirăm urechile.

Afară, zgomotul talazurilor politice se muta de colo-colo, subliniat de cîte-un pocnet sec de armă : din cînd în cînd, pocnetele încetau, apoi reîncepeau ; şi, din cînd în cînd, din vacarmul acela izbucneau ţipete.

Unul din cei doi care zăvoriseră uşa, după ce-şi contemplase furios efectul înţeleptci operaţii, răcni :

— Nişte derbedei.

Nu eram lămurit dacă apostrofa era adresată uneia sau celeilalte facţiuni demonstrante, pompierilor sau omenirii aceleia care se agita prin pieţe şi străzi în scopul de-a pregăti o eră nouă : nu încercai să aprofundez lucrul acesta, fiindcă tocmai atunci începu să mă preocupe o altă problemă. Primul meu gest — de îndată ce trupul meu se detaşă de amalgamul uman şi redeveni entitate de sine stătătoare — primul şi afectuosul meu gest fu acela de-a vîrî mîinile în buzunar pentru a căuta

pachetul cu ţigări.

Era strivit însă într-un hal fără hal.

Dintre ţigări nu mai rămăsese întreagă, sau în stare de-a fi folosită, nici una singură.

Exclamai :

— Asta, nu-mi place de loc.

Severul tovarăş care zăvorise uşa îmi aruncă o privire dispreţuitoare.

Un al treilea însă, care trebuie să fi asistat cu înţelegere la drama mea, veni spre mine zîmbind şi cu un portţigaret deschis şi bine garnisit, pe care mi-I întinse invitîndu-mă :

— Serviţi, vă rog.

între timp, vacarmul străzii părea să se fi îndepărtat. Mă aşezasem pe prima treaptă a unei scări ce dădea în acea curte interioară. Detunăturile încetară cu totul. Cîţiva, mai curioşi, propuseră "să redeschidem poarta, dar turbatul nu voi. Omul cel ponderat care-mi oferise o ţigară se aşează şi el, tot fumînd, alături de mine, pe treapta scării, şi-mi spuse cu cea mai mare seninătate :

— N-a mai plouat de opt zile, de asta-i aşa de frig.

Superioritatea aceasta' ne înfrăţi, ne deosebi şi ne separă de grupul curioşilor şi al furioşilor. Gustarăm neaşteptata fraternitate privind cîtva timp în linişte.

Poarta fu redeschisă. Ieşirăm cu toţii. Vacarmul se terminase. Piaţa se

transformase într-un lac.

— în ce direcţie mergeţi ? mă întrebă tovarăşul meu.

— Aveam o întîlnire de afaceri, dar acum e tîr- ziu. Am să mă duc să mănînc într-un restaurant oarecare.

— De ce nu veniţi la pensiunea mea ? "

-— Unde ?

— Aveţi încredere în mine : vă veţi simţi minunat.

Un neînvins spirit de aventură m-a îndemnat întotdeauna să primesc cu braţele deschise orice chemare spre neprevăzut. Acceptai şi-1 urmai plin de docilitate pe acela care-mi sărise în ajutor în- tr-unul din momentele grele ale vieţii.

Şi mergînd aşa unul lingă altul, mă aşteptam să mi se prezinte ; tăcerea însă continuînd, mă întrebam ce-1 împiedica să aducă la îndeplinire o îndatorire atît de elementară. După cîţiva paşi, îmi răspunsei că poate aştepta să mă prezint eu. Puţin cunoscător în asemenea materie, deplînsei faptul că nu mă aflam în posesia unei reguli generale care să mă îndrume în cazul de faţă.

în timp ce, gîndindu-mă la toate astea, duceam o luptă tacită înlăuntrul meu, ajunseserăm, cu toate că nu-mi dădusem seama de drumul parcurs şi nici de

destinaţie, complet necunoscută mie.

— Iată-ne.

Urcarăm pe-o scară îngustă şi luminoasă, aşa cum sînt toate scările din foarte modernele case ale oraşelor în plină activitate, cu alte cuvinte, cu pereţii din plăci mici de faianţă albă, netede şi foarte strălucitoare, încît par tot timpul proaspăt spălate, făcînd toate stăruitoarea impresie a unor camere de toaletă bine întreţinute. La etajul al doilea intrarăm într-un apartament drăguţ, în vestibulul căruia se afla o specie de palmier. Ciceronele meu se apropie de-o uşă, anunţînd :

— E un domn care rămîne la masă ; e cu mine.

îl urmai apoi într-un salonaş cu un mic divan aşezat într-un colţ, iar în spatele divanului o oglindă înaltă avînd deasupra o acvilă ameninţătoare de. lemn. Intră o doamnă destul de tmără, dar mai curînd grasă, şi-atunci Ciceronele meu rosti:

— Doamna Irene, proprietăreasa noastră.

Găsii potrivit, înclinîndu-mă, să-mi murmur cu oarecare aproximaţie numele de familie.

— Sînteţi din Milano ?

— Sînt aici de-o lună de zile.

Doamna Irene se întoarse spre cel ce făcuse prezentările :

— Domnul rămîne cu noi ?

— Sper, răspunse, am impresia că are o excelentă înclinaţie pentru asta.

Eu încremenii.

3. PRIMUL ŞI AL DOILEA

încremenii, şi am impresia că întreaga mea fiinţă s-a retras într-un neaşteptat gest de neîncredere ; începeam chiar să bănui, într-un mod destul de obscur însă, că am căzut în cine ştie ce cursă. Ciceronele meu rosti :

— îmi daţi voie.

Şi porni spre încăperile interioare ala aeelei misterioase locuinţe. Ceea ce mări starea mea de nelinişte, asta şi datorită faptului că nu-mi plac femeile grase. Dar aproape chiar în clipa aceea din anticameră intră un om grav, iar doamna mi-1 prezentă :

— Iată-1 pe Giulio, soţul meu.

Şi adăugă numaidecît :

— Al doilea soţ al meu.

După obişnuitele formule de politeţe, dispăru şi acesta în partea unde ieşise celălalt. Eu şi cu văduva recăsătorită râmaserăm singuri. Mă hotărîi să iau loc. în anticameră se auzi o voce joasă fre- donînd

o arie din *Nina* de Paisiello ; vocea se apropia ; se întrerupse apoi în clipa în care în salonaş pătrunse un nou personaj, mic, pîntecos, plin de vioiciune, care se înclină în faţa doamnei în pas de dans aproape, îi sărută mina şi-o întrebă :

— Ce mai faceţi, *donna* Irene ?

Donna Irene. mi-1 prezentă.

— Domnul Pietro.

Şi adăugă numaidecât :

— Primul meu soţ.

Simţii că mă îngălbenesc la faţă, şi părul fă- cîndu-mi-se măciucă în vîrful capului. în jurul frunţii mele adia un vînt îngheţat.

Domnul Pietro însă nu era un spectru, deoarece spectrele, atunci cînd o iau din loc, dispar din faţa muritorilor în cea mai mare linişte ; în vreme ce primul soţ al văduvei recăsătorite ceru, ceremonios, îngăduinţa de-a se duce să se spele pe mîini (lucru pe care spectrele nu-1 fac), mă salută întinzîndu-mi dreapta (caldă şi cărnoasă), iar după ce ieşi reluă cu glas scăzut cîntecul întrerupt în anticameră.

Toate aceste semne vădind o viaţă normală molcomiră oarecum groaza de moarte care mă cuprinsese. îmi recîştigai întrucîtva stăpînirea de sine. Simţii însă că de data aceasta între mine şi ***donna*** Irene tăcerea nu şi-ar mai fi avut rost. Trebuia să sfîşii vălurile care se adunau în jurul meu.

îmi dădui toată silinţa să încep o conversaţie.

Şi întrebai :

— Unde v-aţi petrecut vacanţa vara trecută, doamnă ?

îşi încruntă pentru o clipă sprâncenele, ca şi cum ar fi căutat să-şi amintească, începu însă din- tr-o dată să suspine :

— Ah, nu-mi mai vorbiţi de vara trecută.

Mă simţii descumpănit. îmi revenii printr-un efort de voinţă, şi pornii atacul din altă direcţie.

— Unde vă veţi petrece vacanţa vara viitoare, doamnă ?

De astă dată doamna surise, cu toate acestea mă imploră :

—- Nu-mi vorbiţi de vilegiatura verii viitoare.

— Iertaţi-mă, mă revoltai, dar de care vilegiatură trebuie să vorbesc ?

— Trebuie să înţeleg atunci că dumneavoastră, răspunse în modul cel mai raţional ***donna*** Irene, simţiţi cu adevărat nevoia să vorbiţi despre vilegiatură ?

Observaţia mă lovi în plin, îmi dezvălui că pînă în clipa aceea, fără ca eu să-mi fi dat seama, mintea mea rămăsese într-o stare de adîncă tulburare, şi şă vorbisem ca un om beat.

— Aveţi dreptate, doamnă, rostii. Şi n-aş vrea să credeţi că sînt obsedat de ideea

vilegiaturii. Nu. Nu vorbesc de asta niciodată. Nu mă'gîndesc . la asta niciodată. Nici nu plec vreodată în vilegiatură, datorită unor foarte curioase motive pe care le-am expus într-o povestire intitulată *Flo- restan şi cheile,* pe care îmi îngădui s-o citez de-oarece acum nu mai scriu, mă ocup de afaceri. Astfel, după cum vedeţi, folosindu-mă de cea mai scurtă expunere cu putinţă, v-am pus la curent cu tot, cu caracterul, cu trecutul şi cu prezentul meu. Viitorul se află încă pe genunchii lui Zeus. Vă voi mai spune încă ceva : principala ocupaţie pe care i-a hărăzit-o vieţii mele, în ceasurile de răgaz, e aceea de-a asculta. Nici nu vă puteţi imagina ce capacitate de-a asculta am. Toţi, zi şi noapte, iarnă şi vară, ba chiar şi în anotimpurile intermediare, îmi povestesc iar eu ascult. îmi povestesc despre viaţa lor, despre speranţele şi necazurile lor, despre crizele şi perversiunile spirituale, sexuale sau cerebrale, iar eu. ascult, ascult totul, pe toţi şi pe toate, idioţi şi savanţi, copii şi bătrîni decrepiţi, bărbaţi şi femei invertite, curtezane, fecioare şi semi-fecioare, soţii, bunici, văduve, văduve recăsătorite. Dacă dumneavoastră, doamnă, faceţi parte dintr-una din aceste categorii, povestiţi-mi despre dumneavoastră şi eu vă voi asculta. Dacă faceţi parte dintr-una deosebită, pe care am uitat-o sau despre care nu am cunoştinţă

încă, povestiţi, povestiţi vă rog, şi voi avea de adăugat o nouă subspecie varietăţilor de persoane care mi-au povestit evenimentele vieţii lor. Intre timp, dacă-mi permiteţi, voi fuma o ţigară.

Spunînd acestea. îmi adusei aminte că n-am la mine nici măcar una. înainte însă de-a destăinui doamnei imposibilitatea de a-mi pune planul în aplicare, îmi întinse o cutie umplută pînă la refuz, între timp, incidentul, readueîndu-mi pe neaşteptate în amintire scena petrecută cu o jumătate de oră mai înainte, sub portal, după vacarmul politic din piaţa Scala, mă făcu să-mi dau deodată seama că nu ştiam unde mă aflu, nici în ce stradă sau în ce cartier al oraşului şi nici în ce scop mă puseseră zeii faţă în faţă cu *donna* Irene. Mă simţii în afară de timp şi de lume.

Doamna zîmbi. Zîmbi aşa cum zîmbesc toate femeile mici şi bondoace, nu numai cu ochii şi cu gura adică, dar şi cu pometii, şi cu obrajii, şi cu amîndoi sînii. După care spuse :

— Pînă acum şase luni am trăit în provincie, şi asta nu contează. Acum şase luni am venit să locuiesc la Milano cu soţul meu, primul meu soţ...

Cuvîntul acesta îmi întipări în mod automat pe faţă o expresie plină de durere, aşa cum se obişnuieşte atunci cînd o 'văduvă vorbeşte de soţul defunct. Mi-amintii însă numaidecât că defunctul soţ îmi strînsese mîna cu cîteva

minute mai înainte şi plecase frcdonînd *Nina* lui Paisiello. Mă grăbii să-mi iau aerul unui om vesel şi plin de luare- aminte. Oglinda fu aceea care, de sub gheara acvilei sculptate, îmi dezvălui succesivele aspecte ale chipului meu. Doamna nu observase trecătoa- rea mea clipă de neatenţie.

— Ne-am adus, bineînţeles, şi copilul, care are doi ani. Numai că la Milano abia am găsit o cămăruţă, una singură, mică şi urîtă, şi locuiam acolo toţi trei, claie peste grămadă, îngrozitor de prost, vă puteţi închipui. Şi orice încercare de-a găsi un apartament fu inutil. Soţul meu avea un prieten, pe Giulio, care era neînsurat şi locuia singur într-un apartament enorm, ăsta pe care-1 vedeţi. Şi-atunci, cum era şi normal, am divorţat de Pietro şi m-am măritat cu Giulio.

— Divorţat ?

— Divorţ de formă, bineînţeles : cînd are să vină timpul divorţului legal, dacă nu se rezolva între timp criza de locuinţe, o să-l dăm şi pe-acela. Un aranjament amical. Şi cum aici erau prea multe camere, am deschis o mică pensiune ; şi ştiţi cine-a fost unul din primii noştri clienţi ? Pietro.

— Defunctul ?

-— Cu alte cuvinte ?

— Nimic. Ceea ce mi-aţi povestit, doamnă, e extrem de actual şi de patetic.

— Toate astea ne-a inspirat felurite idei : o

idee nemaipomenită ; şi ideii acesteia, presupun, i se datorează prezenţa dumneavoastră aici.

■— Prezenţa mea ?

în vreme ce aşteptam multdorita explicaţie, întră slujnica şi ne anunţă că masa c servită. Doamna porni, eu o urmai ; şi-n timp ce intram în sufragerie, de pe diversele uşi intrară, în acelaşi timţ\ toţi comesenii, adică, în afară de mentorul meu şi de cei doi soţi ai donnei Irene, încă trei persoane, între care o doamnă.

4. CENACLU PLATONICIAN

Era o masă dreptunghiulară, în jurul căreia ne-am aşezat cu toţii, adică : la mijlocul uneia din părţile mai lungi doamna Irene, avînd la dreapta un preot şi la stingă pe domnul Pietro care continua să fredoneze în scurtele răstimpuri dintre o înghiţitură şi alta sau dintre un cuvînt şi altul. Eu în faţa doamnei, la dreapta mea o doamnă, sau domnişoară, destul de drăguţă, la stingă un domn important, cu o barbă asiriană şi redingotă. Pe cele două părţi mai scurte şedeau, la una, actualul soţ al Irenei, la alta, domnul care mă introdusese acolo şi pe care, după puţin timp, aflai că-1 cheamă Gionata.

La început mîncarăm în linişte. Eu încercam să mă ocup de zîmbitoarea şi

graţioasa mea vecină. Cele dinţii cuvinte limpezi pe care le auzii printre clefăiturile atîtor fălci ieşiră din gura celui mai tăcut dintre noi, adică dintr-a lui Giulio, actualul soţ, o persoană plină de gravitate ; şi se referiră la un subiect gastronomic, gradul de prăjeală a puiului pe care-1 devoram în clipa aceea. Pînă aici nimic bizar, dar după asemenea consideraţii culinare mă aşteptam la altele, de natură economică. întors de pe front de-o lună de zile, nu trecuse o singură zi ca la masă, fie că eram acasă la mine, într-una străină, sau la restaurant, la fiecare fel, indiferent de natura lui, animală sau vegetală, indiferent dacă era crud sau fiert, să «u fi auzit vorbindu-se de scumpirea alimentelor. Iar din ziua aceea şi pînă astăzi, cînd scriu, au trecut alte cincisprezece luni, cu alte cuvinte, aproximativ cinci sute de zile, adică aproape o mie de mese ; ceea ce înseamnă că, de la întoarcerea mea, am auzit vorbindu-se de mai bine de-o mie de ori despre scumpirea alimentelor, ca şi, în toate celelalte împrejurări de fiecare zi, despre scumpirea tuturor celorlalte lucruri absolut necesare sau de prisos ; şi m-am şi resemnat să aud expunîndu- mi-se toată viaţa, pînă la cea mai înaintată vîrstă (deoarece toţi chiromanţii au căzut de acord să-mi acorde o foarte lungă existenţă) comparaţia dintre noile preţuri şi cele dinainte de 1914.

în epoca aceea, deoarece supliciul dura de numai treizeci de zile, nu mă obişnuisem încă : aşa că pereepui cu o plăcută uimire cuvintele lui Ciu- lio, ca şi pe celelalte, puţine la număr, ale comesenilor care-i răspunseră, cuvinte care rămaseră într-o zonă gastronomică, adică de estetică pură. Convorbirea aceea din jurul mesei îmi rezerva însă motive de-o şi mai adîncă uimire. Una din uşi, cînd o deschise fata care ne servea, începu să scârţîie. Domnul Pietro, ca un om practic ce se afla, spuse că trebuia unsă cu nişte ulei. Doamna Irene, femeie romantică, aşa cum sînt toate doamnele ceva mai plinuţe, spuse cu glas molatic :

— Parcă s-ar tîngui după cineva.

Atunci cel care-mi oferise o ţigară la scăparea din naufragiu, cel pe care-1 chema Gionata, ca pe inventatorul lui Gulliver şi ca pe fiul lui Saul, luă cuvîntul şi rosti :

— Observaţia dumneavoastră, *donna* Irene, îmi readuce în minte una din problemele care, de cîtva timp, mă obsedează în cel mai înalt grad. Iat-o : dacă ar exista o uşă dotată cu simţuri şi sentimente, cu fantezie şi dorinţi adică, ar prefera să fie închisă sau deschisă ?

îl priveam în extaz. Ceilalţi comeseni nu păreau să se mire de chinul spiritual al lui Gionata.

— Am dat problemei, continuă, o soluţie provizorie. E necesar să stabilim dacă natura,

adică scopul uşii, este acela de-a sepaira sau de-a uni. Urmăriţi-mi judecata. Uşa, în calitatea ei de deschizătură lăsată într-un perete, are scopul vizibil de-a înlesni comunicarea dintr-o cameră în cealaltă. în calitatea ei de canat însă, are funcţia contrară, cu alte cuvinte aceea de-a putea tăia pomenita comunicare, redînd peretelui întrerupta lui unitate. Cînd uşa e închisă, deschizătura lăsată în perete e inutilă, cînd uşa e deschisă, inutil e canatul.

Savură o sorbitură dintr-un Chianti plin de lumină. Domnul Pietro fredona romanţa din *Elixirul* ***dragostei,*** ale cărei note fură dominate din nou de cuvintele lui Gionata :

— Uşa însă e o unitate indivizibilă din punct de vedere metafizic, alcătuită din deschizătura lăsată în perete şi canat; uşa, aşadar, considerînd-o sensibilă, uşa în totalitatea ei personală ar trebui să fie sfîrtecată de o perpetuă şi de nepotolit luptă interioară.

Urmă un răstimp de tăcere, fiindcă nimeni nu găsea un argument demn de-a fi opus dialecticii lui Gionata, care se dovedea un expert în cele mai subtile şi fecunde practici ale filozofiei.

După răstimpul acela de tăcere, şi după ce înghiţise o imensă felie de sfeclă însîngerată, ne oferi un corolar plin de imaginaţie :

— Cînd scîrţîie cu-atîta durere, ce parte din

uşă scîrţîie de fapt ? Ţîţînile, sau balamalele, dacă vreţi cu tot dinadinsul. Cu alte cuvinte, exact punctul în care se unesc cele două naturi, acolo unde canatul se asamblează cu golul din perete.

Natura mea de om practic — să nu se uite că în epoca respectivă mă consacrasem întru totul afacerilor — mă împinse să caut o aplicaţie politică logicii dezinteresate a lui Gionata. începui :

— Subtila dumneavoastră observaţie, domnule Gionata, poate gă6i o curioasă verificare în situaţia actuală a societăţii.

La cuvintele acestea ale mele, pe feţele tuturor comesenilor se aşternu o înfrigurată aşteptare. îşi întrerupseră toţi operaţiunea pe care-o îndeplineau ; aşa că, unul rămase cu paharul în mină, altul cu furculiţa înfiptă în bucăţica de carne, al treilea cu şervetul la gură, încremeniţi cu toţii în acţiunea respectivă, şi începură să se uite la mine. Pe buzele Irenei rătăci un surîs matern.

— Deoarece astăzi trăim într-o epocă de dureroasă tranziţie...

La punctul acestei de-a doua introduceri ale mele, două sau trei atacuri de tuse, în mod vădit false, se auziră din cele mai diverse puncte ale mesei. Eu, imprudent, continuai :

— ...şi deoarece misterioasa suferinţă în care ne-a aruncat războiul, fie din necesitate,

fie datorită greşelilor unor anumite concluzii proprii...

Fui întrerupt de-un urlet, dar de un urlet plin de veselie :

— Plăteşte !

Şi-i ţinură isonul încă două :

— Plăteşte ! Trebuie să plăteşti I

Mă uitai uluit spre Irene. Ea încercă o molatică apărare :

— Domnul, bineînţeles, nu ştie...

— Nu admitem necunoaşterea legii, tună Pietro.

— Poate că vina-i a mea, rosti Gionata, fiindcă nu v-am avertizat. Trebuie să ştiţi că aici e oprit, sub pedeapsa de-a plăti două sticle, de-a vorbi, de bine sau de rău, serios sau în glumă, îndelung sau făcînd o singură aluzie, de condiţiile prezentului.

— Minunat, strigai, legea-mi place nemaipomenit de mult, şi-mi îngădui să nu primesc apărarea *donnei* Irene, aşa c-o rog să dea dispoziţii pentru imediata punere în aplicare a pedepsei.

Donna Irene făcu semn slujnicei şi apărură două bătrîne sticle de vin trandafiriu. Asirianul, care stătea la stînga mea, observă :

— Asta nu micşorează vina lui Gionata : după mine, trebuie să plătească şi el.

Comesenii începură să aplaude, şi-n vreme ce vinul trandafiriu al amenzii mele umplea paharele, slujnica, promptă, şi pusese la

gheaţă, în contul lui Gionata, două sticle de Asti spumos.

— Să nu credeţi, mi se adresă Gionata, că numita lege e izolată şi de sine stătătoare. Nu e decît consecinţa unei norme mai largi, care e însăşi raţiunea reuniunii noastre. Aici — şi deveni solemn —, aici nu se poate aduna şi nici nu ne poate frecventa decît o categorie extrem de restrînsă de persoane : cu alte cuvinte, puţinele persoane care sînt satisfăcute, dintr-un motiv sau altul, de starea actuală a lucrurilor.

— Mi se pare, obiectai, că nu sînt puţine. Furnizorii armatei şi îmbogăţiţii de toate categoriile, negustorii de galanterie de damă, politicianii socialişti şi populari, munctorii de la...

— Nu, nu, mă întrerupse Gionata, nu m-aţi lăsat să termin. Vorbesc de cei satisfăcuţi, nu de cei copleşiţi de avantaje materiale. Satisfăcuţi: *satisfactus:* păstrînd sensul de moderaţie. Cei care s-au bucurat de mari avantaje în urma schimbărilor istorice actuale se află, în mod necesar, într-o stare de suprasaturaţie, de nesiguranţă, de uimire şi de nelinişte ; e un succes care apasă ; şi, mai mult decît atît, în ei dăinuie o teribilă nevoie de acţiune, ceea ce contrazice în cel mai înalt grad spiritul acestui cenaclu, sau insulă, sau oază de filozofi, sau abaţie telemitică, sau cum vreţi să-i spuneţi. Principiul constă într-o

satisfăcătoare adaptare în ceea ce priveşte cauzele mărunte, pentru a fi găsit, în dezechilibrul universal, modeste şi potolite motive de echilibru personal. Şi cel mai luminos exemplu, iată-1 : doamna Irene. Oricine altul, aflîndu-se în mijlocul unor adversităţi asemănătoare, s-ar fi dat bătut şi ar fi abandonat partida, ea însă a ştiut, într-un mod genial, găsi în înseşi aceste adversităţi un temei de viaţă senină. Iată de unde a pornit ideea acestei chinovii a noastre. Cinste doamnei Irene, ca şi primului şi celui de-al doilea soţ al său.

închinară zgomotos pentru trifurcata pereche, unii închinară cu vin trandafiriu, alţii cu auritul spumos : cele două seînteietoare culori puseseră stăpînire pe întreaga masă şi începură să seînte- ieze, amestecîndu-sc, chiar şi gîndurile şi ideile noastre.

După ce-am închinat şi eu, cu toată conştiinciozitatea, rostii :

— Cu riscul de-a cădea pentru a doua oară în contravenţie, mărturisesc că, deoarece au fost excluşi, cu atîta înţelepciune, orice soi de rechini, nu văd ce motive de satisfacţie s-ar mai putea găsi — de felul moderat şi banal pe care ni l-a definit domnul Gionata.

— Am spus doar că sînt rare, uneori abia sesizabile. Iată, de pildă, mult respectatul nostru prieten, şi arătă către preot. Şi-a băut

întotdeauna cafeaua fără zahăr ; cîtva timp, lucrul acesta n-a avut cine ştie ce importanţă pentru el, nu-i crea o situaţie specială în societate. Dar de cînd băutorii de cafea tună şi fulgeră de două sau de mai multe ori pe zi împotriva zaharinei, el se bucură de superioritatea acelei situaţii privilegiate, urmare firească a vechiului său obicei —• de unde şi bucuria plină de rafinament şi zilnic reînnoită datorită faptului că vieţuieşte în epoca istorică a zaharinei ; care bucurie i-a conferit dreptul de necontestat de a-şi vedea locul său la această masă.

Preotul îşi bea chiar atunci cafeaua. O sorbea din farfurioară, aşa cum se spune c-ar fi făcut ex-Kaiserul Wilhelm, dar poate că-i una din calomniile acelea antigermane, pe care le-a pus în circulaţie —- find atît de necesare — războiul. Şi aşa, cu faţa-i aprinsă plecată să-şi soarbă băutura, iar nasul puţin încreţit, îşi ridicase ochii spre mine, certificîndu-mi prin acest semn mut beatitudinea, fără îndoială complexă, şi care trecea dincolo de simpla plăcere a simţurilor. Intre timp, fuseseră servite din belşug băuturi a căror natură şi origine vădeau o mare varietate.

Atunci vecinul meu din stingă, ştergîndu-şi cu şervetul barba-i asiriană, vorbi :

— In faţa exemplarei candori a satisfacţiei

încercate de cuviosul nostru amic, mă întreb dacă pot rămîne, fără mustrări de conştiinţă, printre voi. Satisfacţia mea e atît de complexă, încît uneori mă încearcă îndoiala dacă nu trebuie să fiu numărat printre marii beneficiari, cu atîta justeţe excluşi din această oază. Eu sînt istoric, adică un artist. Şi, ca artist, îmi iubesc materia studiului meu pentru ea însăşi. Sînt medievalist. Şi ador evul mediu. Şi ani îndelungaţi am deplîns faptul că nu m-am născut în vremea lui Pomule s Au- gustus sau lui Abelard, că n-am frecventat curtea lui Carol cel Mare, ca istoricul Egingard †, de care s-a îndrăgostit Emma, fiica împăratului. Urăsc telefonul, motoarele cu explozie, versurile albe, Camera de Muncă, microscopul, fracul şi Parlamentul. De cîţiva ani însă mă simt încet dar sigur condus, îndrăznesc să spun înălţat chiar, spre acel ev mediu al studiilor şi visurilor mele. Mai cu seamă în ultimii patru ani, din acel binecuvîntat august 1914 pî-nă-n noiembrie 1918, am simţit o adevărată fericire văzînd lumea plină de fronturi de luptă, asupriri rasiale, invazii. Inima-mi exulta cînd am văzut pentru prima dată oraşul cufundat în întuneric. Cînd tramvaiştiî fac grevă, îmi place să colind străzile şi să mă uit la şinele inutile, în nădejdea că trecerea timpului le va

† **Cronicar francez (aprox, 770—840), secretarul lui Carol cel Mare şi autorul *Vieţii* acestuia.**

îngropa în solul de unde n-ar fi trebuit să iasă niciodată. îmi place să ştiu că în fiecare noapte, pe străzile oraşului, bandiţi înarmaţi atacă trecătorul paşnic şi că magazinele sînt devastate în modul cel mai îndrăzneţ, ca pe vremea lui Eribert Inti- mianul. Şi cînd mă gîndesc că astea nu sînt decît semne lipsite de importanţă, cînd prevăd că în curînd ni se va oferi spectacolul, mai întîi al unei dictaturi industriale, apoi al revoluţiei, cu schimbări şi faze alternative, astfel că vom fi (cel puţin pentru cîtva timp, în mod sigur pentru întreaga durată a vieţii mele) transpuşi în plin ev mediu de o succesiune de oligarhii diferite, avide însă toate de luptă...

— Plăteşte ! Plăteşte ! Să plătească !

Nu-mi aduc aminte de ce culoare a fost vinul proaspăt ivit în urma acestei vesele ameninţări.

Întorcîndu-mă spre zîmbitoarea şi parfumata doamnă sau domnişoară care stătea alături de mine, o întrebai :

— Dacă nu sînt indiscret, datorită cărei împrejurări dăruiţi acestei reuniuni fericita favoare a prezenţei dumneavoastră ?

Doamna sau domnişoara rîse cu şi mai multă veselie şi mă privi de jos în sus cu aerul unei gîşte pe care-o neliniştesc anume viziuni dionisiace, aer, după cum ştie fiecare,

deosebit de tulburător, care mă făcu să uit în aceeaşi clipă chiar propria-mi întrebare. Dar şi pornise să-mi răspundă, în numele fetei, Gionata Cutezătorul, astfel :

— în orice epocă ar trăi o femeie, aceea e epoca cea mai bună pentru ea. Domnişoara se află printre noi ca distinsă reprezentantă a acestui adevăr general.

Nu-mi aduc aminte dacă filozoful şi-a continuat dizertaţia, şi poate că nici chiar atunci n-am observat, deoarece, trebuie să mărturisesc, creierul meu nu se afla în condiţia de-a putea urmări o expunere prea lungă, sau o înlănţuire de concepte.

Mi-aduc aminte numai, şi cu destulă luciditate, că într-un anumit moment şi aproape pe neaşteptate îmi dădui seama că abundenţa elementului lichid care, din exterior, îmi invadase interiorul, m-a făcut să simt nevoia imperioasă de-a restabili echilibrul între mine şi macrocosm prin mijlocirea unei evacuări corespunzătoare a elementului lichid din interiorul meu către lumea exterioară.

5. LICHIDELE DRUMURI

Dar un fel de ruşine, care e de altfel tot atît de absurdă pe cît e de generală şi de

stăruitoare la oamenii bine educaţi, şi poate că acesta e tocmai indicele cel mai exact şi produsul cel mai sigur al civilizaţiei, ruşinea aceea mă împiedeca să-mi manifest dorinţa faţă de vreuna din gazdele mele. Mi-aduc aminte de clipa aceea din viaţa mea ca de-un vîrtej de fum, de parfumuri, lumini, voci ascuţite, iar în centrul vîrtejului, dorinţa aceea a mea, care devenea tot mai îngrijorătoare, mai dureroasă şi mai chinuitoare.

Nu-mi aduc aminte cum şi cui i-am plătit cuvenita contribuţie pentru cină şi pentru contravenţie, nu-mi aduc aminte dac-am făgăduit sau nu să revin, nici cu ce cuvinte mi-am luat rămas bun şi nici cine m-a condus pînă la ieşire ; ştiu doar că, la un moment dat, m-am pomenit afară, în plină stradă, solitară şi aproape întunecată, străjuită de un solid trotuar de piatră ; şi pe trotuarul acela, în muta solitudine a lumii şi sub un cer îngheţat, făcui un îndelung popas, cu privirea aţintită pe firmament. Orion trimitea spre mine scînteietoarea lui splendoare, în timp ce eu stăteam aşa, nemişcat, în mijlocul ospitalierei străzi ; şi, încet-încet, pe măsură ce număram stelele, din mine se scurgea orice neliniște şi simţeam că spiritul şi nervii mei se potolesc cu repeziciune şi pentru multă vreme.

Cînd mi-am dat seama c-am atins mult rîvnita stare de echilibru, mi se păru chiar că stau mult mai ferm pe picioare şi că mintea mi-e aproape limpede. îmi întornai privirea de pe sferele celeste către solidul caldarîm. Şi-n penumbră întrezării, cu un orgoliu patern, în mijlocul străzii, un fel de rîu arcadian care curgea spumegînd la vale şi se pierdea departe în umbră. Nu putui, văzînd toate astea, să-mi înăbuş un hohot nebunesc de rîs. Şi un la fel de nebunesc joc al fanteziei mă îndemnă să urmez drumul acelui rîu, aşa că străbătui strada dintr-o singură mişcare, în aşa fel că direcţia în care pornisem n-avea decît acest mobil, lipsit de orice chibzuială. La un moment dat, orice urmă a recentei mele creaţii dispărea şi se pierdea în pământ, inerţia însă mă purta mereu înainte. începui, tot mergând aşa la întâmplare, să mă gândesc mai cu temei asupra felului curios în care-mi petrecusem seara, începînd cu tumultoasa după- amiază din piaţa Scala pînă la ceasul în care mă aflam atunci. încercai şi-un fel de remuşcare pentru ziua pierdută în mod atît de infructuos, mă scuzai apoi singur gîndindu-mă că fusese o meritată odihnă după activa viaţă pe care-o dusesem în zilele precedente. Şi treceam aşa de la o idee la alta, fără să mă opresc definitiv la vreuna ; şi cred că tot aşa, intram mereu de pe-o stradă pe alta. Şi mă

trezii deodată într-o piaţă mică, oprit drept în mijlocul ei, uitîndu-mă de jur împrejur, ca să-mi pot da seama unde mă aflu ; cînd deodată o voce ce părea că iese din zidul întunecat, mă îngheţă. Zidul rostise :

— Domnule !

6. UN ASCET INDIAN

Făcui un pas înapoi şi-mi îndreptai privirea spre zidul care se contura în întuneric. Văzui atunci desprinzîndu-se de lîngă el o umbră, care mă imploră c-o voce urrrilă :

— Domnule,, n-aveţi cumva un chibrit ?

Cuvintele erau într-o oarecare măsură liniştitoare ; spiritul mi se calmă şi el aşadar, şi cercetai omul. Văzui cu mare uimire că era în frac, fără pardesiu şi cu capul gol, aşa că la început crezui că am de-a face cu un ginosofist venit aici din India lui Alexandru Macedon.

Cu toate acestea, n-am îndrăznit să-i fac cunoscută ipoteza aceasta a mea. M-am apropiat de el şi i-am întins un chibrit; mă pregăteam tocmai să plec, cînd adăugă, după o uşoară ezitare :

—■ N-aveţi, din întâmplare, şi o ţigară ?

Mă reaprovizionasem în fericita insulă guvernată de blajina Irene. I-am întins ţigara. Atunci necunoscutul, ca după un mare efort lăuntric, întrebă grăbit, dar cu o voce plină de

hotărîre.

— Poate c-aveţi şi cinci lire ?

Făcui iarăşi un pas înapoi, fiindcă mă încercă deodată bănuiala că necunoscutul vrea să se repeadă asupra-mi. înţelese că mi-e teamă şi căută numaidecît să mă liniştească.

— Nu, nu, nu vă fie frică, domnule ; drept cine
tnă luaţi ? I

Apoi vocea i se drapa într-o anumită nobleţe, declarînd :

— Sînt cerşetor.

Urmă un scurt răstimp de tăcere. Căutam o frază curtenitoare pentru a-1 face să-mi ierte injuriosul gest. Vrui să-i arăt că soarta lui mă interesa şi că apreciam încrederea pe care mi-o arătase. Şi fiindcă zăboveam în căutarea mea generoasă, ncunoscutul repetă :.

— Fac pe cerşetorul.

Eu, găsind în sfîrşit ceea ce căutam, îl întrebai :

- De cînd ?

— De cîteva ore, răspunse.

— Vă luasem drept ginosofist.

— Nu ştiu ce-i asta. Pînă acum cîteva luni trăiam modest şi liniştit din munca mea. Nenorocirea mă lovi luînd înfăţişarea norocului. Locuiam într-un mic apartament, aproape central, şi ceea ce cîştigam îmi era de-aj uns pentru viaţa mea mediocră. O firmă de pomezi îmi oferi douăzeci de mii de lire

pentru a-i ceda apartamentul. Suma mi se păru enormă, aşa că primii. Nu găsii însă altă locuinţă, nici măcar o cameră modestă : ci doar o cameră, salon şi baie într-un hotel de prima mînă. Speram să stau acolo numai cîteva zile, dar nu mai găsii nimic altceva, niciodată. Cele douăzeci de mii de lire ale mele se evaporară, mai bine zis intrară în buzunarul hotelierului. Intre timp, mi-am vîndut toate hainele, fără să-mi pot face altele. Nu mi-a mai rămas, după cum se vede, decît fracul. Nu mi-am mai putut cumpăra nici o pălărie măcar, ultima m-a părăsit ieri. Fructul muncii mele, îndestulător pentru modesta viaţă pe tare-o duceam cînd aveam o locuinţă, mi-a- junge acuma să-mi plătesc doar camera cu salon şi baie. Pentru mîncare nu-mi mai rămîne decît să cerşesc. Iată de ce, domnule, mă vedeţi în haine de seară, cu capul gol şi cerşind în această piaţă. Fie blestemat, acum şi în vecii vecilor, orice fabricant de pomezi.

I-am întins, fără un cuvînt, cele cinci lire. îmi mulţumi cu efuziune şi mai spuse :

—- Dacă pe lingă un chibrit, ţigară şi cele cinci lire aţi binevoi, domnule, să adăugaţi vreo indicaţie sau vreun sfat care să-mi permită să ies din situaţia critică...

— Nu e în puterea mea, domnule ginosofist. Omul însă e făcut din suflet şi din trup. încercaţi să puneţi trupul sub stăpîriirea

sufletului, singurul refugiu şi remediu posibil îh timpurile acestea absurde şi nenorocite.

— Nu înţeleg ce vreţi să spuneţi.

— Nici eu. Eu sînt un om care s-a dedicat afacerilor. Un filozof însă v-ar putea indica modalitatea de-a vă convinge singur că situaţia în care vă găsiţi e cea mai fericită cu putinţă. Căutaţi să vă adresaţi domnului Gionata, care locuieşte la ***donna*** Irene.

— Daţi-mi, vă rog, adresa.

Lovit în plin de această cerere, îmi dădui deodată seama că nici la ducere, nici la întoarcere, din motive diferite însă, nu fusesem atent la drumul pe care-1 străbătusem. Vrui să încerc reconstituirea itinerariului. Privii în jur.

— Să vedem, spusei, ştiţi din ce parte am intrat în piaţă ?

— Nu, domnule. Aţipisem aproape, v-am văzut numai în clipa cînd vă opriserăţi, în locul acela, şi vă uitaţi de jur împrejur, întocmai ca acuma.

După' o clipă de intensă şi inutilă concentrare, strigai :

— Dar atunci nici eu n-am să mă mai pot întoarce în insula celor fericiţi, în chinovia tşlemi- tică, la banchetul platonician al blajinei Irene.

Ginosofistul dădu din cap, apoi încercă să mă consoleze :

— Nu vă mai gîndiţi la asta, domnule. Iar dacă, din întîmplare, aveţi o pălărie pe care n-o mai pur- taţi, trimiteţi-mi-o, vă rog. Iată numele meu.

Scoase un creion şi-p bucată de hîrtie, îşi scrise numele, pe care nu-i nevoie să-1 repetăm aici, şi adresa, care era al celui mai renumit şi fastuos hotel din oraş.

— Noapte bună.

CAPITOLUL AL ŞAPTELEA

ÎNDEPĂRTATA LAURA

1. DIAGNOSTIC

în ziua de 9 februarie 1919, la ura 9 şi 45 dimineaţa, începu să mă doară capul.

Încercînd să găsesc cauzele posibile al'e acestui eveniment extraordinar, nu întîrziai să mă conving că putea fi, cu siguranţă, atribuit muncii intense pe care-o depusesem în ultimele săptămîni, adică timp de-o lună încheiată. Căci exact cu o lună înainte, în ziua de 9 ianuarie, mă întorsesem de la exerciţiul trupului la cel al spiritului, de la primitiva şi arcadica viaţă militară la cerebralul vîrtej al metropolei.

Mă apucă groaza când îmi dădui seama de timpul scurt în care atîtea şi atît de intense experienţe se putuseră concentra. Cu o lună, aşadar, cu numai o lună înainte, cu exact treizeci şi una de zile, ajunsesem pe neaşteptate în cîmpul deschis al oraşului activ, îl străbătusem în lung şi-n lat ca intr-un marş rapid de recunoaştere, mi se arătaseră şuvoaiele şi cascadele de aur,

intuisem noile moravuri şi noua religie ivite brusc pe solul fortificat

de influenţa războiului purtat pe alte meleaguri. Cu exact o lună de zile înainte, la ordinul imperios al noilor necesităţi, cu, dedicat ani de-a.rîn- dul studiului şi-apoi, răstimp de-o scurtă paranteză, milităriei, fusesem reîntrupat pe neaşteptate om de afaceri. în acest nou exerciţiu, hotărîtoarele mele experienţe se succedaseră şi se acumulaseră cu o repeziciune nemaipomenită, aşa cum s-a povestit în cele şase capitole precedente. Cine le-a citit şi şi-a dat seama că o activitate de felul acesta, insolită pentru mine şi de neprevăzut la început (chiar dacă, în ceea ce priveşte urmările, foarte nerodnică) s-a desfăşurat în aria strimtă a treizeci şi una de zile solare — nu va trebui să se mire aflînd că în dimineaţa celei de-a treizeci şi una m-am simţit deodată obosit şi lipsit de vlagă.

Dacă cititorul prezentului capitol nu le-a parcurs totuşi pe cele şase care-1 preced, nu are nici o importanţă : pentru înţelegerea acestuia e de ajuns să se ştie că în dimineaţa zilei de 9 februarie, la orele 9 şi 45, a început să mă doară capul.

2. APROPIEREA UNUI MISTER

Am luat hotărîrea să-mi îngădui cîteva zile

de odihnă, şi-n dimineaţa următoare am plecat. Am plecat la ţară, unde e foarte plăcut să te duci în anotimpurile în care cei mai mulţi dintre oameni nici nu se gîndesc să se mişte din oraş. în cîteva ore am ajuns în localitatea pe care-o alesesem, pe malul unui lac din Lombardia.

Întîmplarea însă mă tîrî într-o complicată şi extraordinară aventură, care periclita în modul cel mai serios dragostea şi încrederea mea în viaţa modernă, ameninţînd prin aceasta întreaga nouă orientare pe care-o oferise spiritului meu înfăţişarea epocii de după război.

In mica pensiune unde locuiam se aflau doi oaspeţi : un tînăr şi o tînără. Mi se prezentară drept frate şi soră. Lucru care se vădea de altfel numai- decît datorită asemănării lor izbitoare, cu atît mai evidentă cu cît tînărul, un adolescent aproape, avea trăsături foarte delicate. Ceea ce le deosebea însă în mod cît se poate de net figurile, era privirea. Sora avea nişte ochi dulci, învăluiţi de melancolie chiar şi cînd zîmbea, sau cînd, mult mai rar, rîdea. în timp ce tînărul purta tot timpul aprinsă, în fundul pupilelor, o undă capricioasă de nebunie.

Prima dimineaţă schimbarăm cîtcva cuvinte banale. Seara, o găsii la masa

comună numai pe fată. îmi spuse :

— Bruno a plecat la Milano, şi se întoarce mîine dimineaţă.

O chema Laura.

Cînd un bărbat şi o femeie se află împreună, începe lupta plină de subterfugii a sexelor.

Convorbirea noastră, rezervată şi destul de confuză, se prelungi pînă după terminarea mesei. Fata era amahîlă, iar uneori dădea chiar şi semne de veselie. La sfîrşit se întîmplă să pomenesc numele fratelui ei. Seninătatea Laurei se tulbură deodată, ca şi cum i-ar fi trecut un nor peste faţă. După cîteva clipe de tăcere, se ridică, îmi întinse mîna şi şopti c-o profundă convingere :

— Fratele meu e un om de geniu.

Cu o totală lipsă de oportunitate, răspunsei :

— Eu sînt un om de afaceri.

Mi-am dat seama numaidecît c-am rostit cuvintele acestea în mod mecanic, aşa cum mi se întâmpla adesea pe vremea aceea, chiar şi cînd nu era cazul. Dezacordul mă irită. Rămas singur, pornii să mă plimb, cuprins de un sentiment de mînie.

A doua zi dimineaţa, Bruno se afla iarăşi

printre noi. Unda de nebunie îi sticlea mereu în fundul ochilor, bîntuită parcă de-o neliniştitoare veselie.

Aerul, în anotimpul acela, era îngheţat şi sec, iar noaptea lacul vuia ca şi marea.

în a patra zi a şederii mele în satul acela lacustru, imediat după-amiază, Bruno mă invită, oarecum misterios, să ies cu el, mă conduse la o căsuţă izolată, îmi făcu semn să urc pe-o scară întunecoasă şi să intru ; mă introduse într-o încăpere unde se aflau două mese mari de lucru pline de hărţi desenate de mînă şi de instrumente cu aspect ştiinţific, cu totul necunoscute mie, şi de rostul cărora n-aveam nici cea mai mică idee.

a. TĂCERI ŞI MUZICA

Bruno îmi spuse :

— Am o totală încredere în dumneavoastră.

— Mulţumesc, îi răspunsei. Toţi bărbaţii şi toate femeile pe care le-am cunoscut au avut încredere în mine. Poate că asta-i pricina pentru care n-am reuşit să cîştig nici o bătălie în ciîncena luptă pentru cucerirea vieţii.

Nu dădu semne c-ar gusta în mod deosebit egoista mea divagaţie.

Deschise uşiţa unei grele şi complicate lădiţe de metal care se afla în mijlocul uneia din mesele acelea mari. Scoase dintr-unul din sertarele mesei un fel de cască telefonică şi mi-o întinse. Din cască pornea un fir care făcea legătura cu misteriosul cuprins al lădiţei.

— Puneţi-o, mă rugă. Şi spuneţi-mi ce auziţi.

Mă ajută să mi-o potrivesc cu ajutorul unei panglici de oţel care îmbrăţişa la perfecţie curba craniului, ca şi cele două discuri de recepţie, strîns lipite de urechi.

La început n-am auzit nimic. îmi dădui apoi seama că tocmai tăcerea aceea era nemaipomenit de bizară. Şi-abia atunci înţelesei că auzeam o tăcere înfricoşătoare.

îmi încordai în zadar simţurile pentru a prinde, în golul acela, chiar şi cea mai slabă vibraţie ; tăcerea era însă totală, nefirească şi monstruoasă.

Ochii mei priveau ţintă în cei ai lui Bruno, care se uita la mine şi avea îndrăzneala să sunîdă ; dar surisul acela, singur în imensitatea lumii din ju- ru-mi care era otrăvită şi congelată în tăcere, mă răvăşea şi mai mult. Cu toate acestea, nu îndrăzneam să fac nici o mişcare. Apoi, făcînd un imens efort, mă hotărîi să vorbesc ; dar nu ştiu

care-au fost cele cîteva cuvinte pe care le-am rostit, căci, dîndu-mi seama că nu aud sunetul propriei mele voci, mă îngheţă o groază şi mai marc şi, ca şi cum aş fi fost un posedat, mă oprii. Şi fixînd în continuare faţa lui Bruno, aceasta porni să rida, şi-o vedeam abrutizîndu-se în grimasele rîsului care, în mişcarea aceea fără sunet, păreau nişte contorsiuni sardonice. Şi scuturîndu-se aşa de rîs, Bruno continua şi el să mă privească. Atunci, cu un enorm efort de voinţă, mă ridicai în picioare şi-mi smulsei casca de pe cap.

Deodată, contactul cu metalul întrerupîndu-se, auzii rîsul lui Bruno, printre nenumăratele glasuri din aer — în cameră se reîntoarse molcomul sens al vieţii.

— Ai auzit ? mă întrebă.

O caldă undă de fericire îmi umplu sufletul as- cultîndu-i cuvintele, auzindu-mi vocea răspunzîn- du-i : ' •

~ Da_

• ■—■ E un instrument tiranic, îmi explică Bruno, nu permite să auzi nimic altceva în afară de sunetele care-l'in.teresează.

— Cum adică ?

— Iată !

Scoase din pîntecele diabolicei lădiţe un al doilea fir, fixat şi acesta — acolo înăuntru — cu unul din capete, celălalt terminîndu-se cu

un ştecăr ale cărui două extremităţi, scurte şi subţiri, erau ascuţite ca două ace. Şi aşa, cu ştecărul în mînă, porni să mă îndemne :

— Puneţi-vă casca din nou.

Şi iarăşi mă cufundai în tăcerea aceea de dincolo de lume. De unde-1 văzui pe Bruno depărtîndu-se cu cîţiva paşi şi uitîndu-se în jur : porni apoi cu hotărîre spre uşorul uşii, făcut din zadă albă, îl încercă puţintel cu mîna, apoi înfipse în el cele două extremităţi ale ştecărului.

Şi-aproape imediat tăcerea supracerească ce mă învăluia păru străbătută de nişte zvîcnete uşoare care veneau de la foarte mari depărtări, ascuţite înfiorări sonore ce ţîşneau de peste tot şi, lovin- du-se unele de altele, se întrepătrundeau, izbucnind ici şi colo — fără veste — în mici explozii, şi toate acestea învăluite într-un fel de bîzîit continuu. în anumite momente, notele acelea ascuţite dar cuminţi păreau să se strîngă în fascicole, ca şi cum ar fi fost asamblate în mod mecanic, apoi, dezmembrate din nou şi lăsîndu-se în voia lor, păleau, se îndepărtau şi se topeau şovăielnice pe creasta unor îndepărtate abisuri.

Absorbit de acea minunată senzaţie, concentrat tot în anxietatea aceea al cărei sens îmi scăpa, ochii mei nu mai percepuseră omul ; îl văzui deodată lingă

mine, aplecîndu-se asupra-mi, scoţîndu-mi aparatul de pe cap cu delicateţe, după care trase şi ştecherul din uşorul uşii.

— Aţi auzit ?

— Da.

— Ce anume ?

Răspunsul meu întîrzia. Aş fi vrut să-i spun că auzisem preludiul armoniilor pitagoreice ale unui sistem stelar ce nu prinsese încă formă, sau poate că vreun tainic dialog dintre planul astral şi cel mental al teosofilor. Simţii însă oarecare sfială cînd vrui să expun asemenea ipoteze ultrapoetice. Şi-am răspuns :

— Cred că ronţăitul unui cariu în lemn, nu ?

Bruno începu să rîdă din nou, hohotind ca un nebun.

— Dacă în lemnul acela s-ar fi aflat un cariu, cu microfonul acesta aţi fi auzit un zgomot asurzitor, de furnale sau de imense căderi de apă. Greşeala dumneavoastră mă face să-mi dau în momentul acesta seama că una din aplicaţiile practice ale instrumentului ar fi tocmai acesta : identificarea prezenţei carilor într-un lemn preţios. Numai că pe mine nu mă interesează aşa ceva : dacă vreţi, vă puteţi ocupa dumneavoastră, care sînteţi un om de afaceri, de asemenea exploatări practice.

— Dar atunci, sunetele acelea ?...

— Sînt infinitezimalele şi veşnicele mişcări atomice ale materiei organice.

Mă uitai la el uluit.

— Vă puteţi imagina cred, pornind de la experienţa aceasta, forţa microfonului meu — multip'.i- cator şi izolator acustic.

— E o invenţie personală ?

— Consideraţi că nu e decît o parte neînsemnată, un amănunt izolat al invenţiei mele. E foarte mult încă, şi veţi vedea numaidecît. Dar mai întîi trebuie să faceţi cunoştinţă cu un alt element, cel mai minunat dintre toate : oglinda alocatoptrotică.

După o mică pauză, făcu un semn, oarecum tainic, spre mica uşă zidită, ce se afla în fundul odăii.

In clipa aceea, se auzi vocea Laurei chemînd din stradă :

— Bruno !

4. LAURA

Fără să răspundă la chemare, şi fără să-mi spună nimic, Bruno aşează repede lucrurile la* locul lor şi coborîrăm. Laura, cu pălărie şi cu gulerul de blană care-i ascundea faţa pe jumătate, părea mai femeie, căpătase un aer matur şi tulburător. Ochii îi erau mai

negri şi mai adînci.

— Bruno, spuse, e ora plimbării. Veniţi şi dumneavoastră cu noi.

Şi rostind cuvintele acestea, se uita la mine. Simţii că-mi fuge sîngele din obraz. Iar cînd bătăile inimii mi se normalizară, răspunsei :

— Nu.

— Atunci, pe curînd.

Pînă seara mă gîndii la Laura. Din cînd în cînd însă, făptura şi chipul ei mi se ştergeau brusc din memorie. în răstimpul acestor lacune, în mine şi-n jurul meu simţeam o undă de goală şi îngheţată tăcere ; recunoşteam imaginea acelei tăceri care mă învăluise şi mă înnebunise aproape în timpul primei experienţe din biroul fratelui ei.

„Ăştia doi or să mă înnebunească de-a binelea, mi-am spus în cele din urmă. Straşnic sistem dte recreaţie am mai găsit în solitudinea vieţii la ţară. Ciudată şi soarta asta a mea : întotdeauna am fost, şi întotdeauna voi fi un om iremediabil echilibrat, în acelaşi timp însă, soarta mi-a pus în mod tainic în mînă nu ştiu ce puternică atracţie pentru ne- buni.“

Şi cînd, după cîteva ore, ne-am întîlnit din nou la masa comună, am anunţat scurt şi precis :

—■ Peste două zile mă întorc la Milano.

Vacanţa mea ia sfîrşit.

—• Peste două zile ? întrebă Bruno. Adică... ? ' —■ Adică sîmbătă : poimîine ; cu cursa de dimineaţă.

Bruno repetă 1

— Sîmbătă, cu cursa de dimineaţă.

Şi adăugă :

— Foarte bine.

Renunţai să pătrund sensul acestor cuvinte. După puţin, rosti iarăşi :

— în schimb, eu plec mîine dimineaţă.

Mă ispiti gîndul să-i răspund şi eu : „Foarte bine“, dar mă reţinui. Şi eram gata să-i pomenesc despre lucrurile acelea minunate pe care mi le dezvăluise şi de cele mai minunate pe caro mi le făgăduise. Dar un tainic şi plin de răutate instinct' îmi impuse tăcere chiar şi asupra acestui subiect. Mi se părea că de la unul la altul dintre cele trei spirite ale noastre trece o undă de ură. Apoi tăcerile pline de jenă care se furişau între noi începură să mă chinuie. Căutai un subiect de discuţie care să ne coboare într-o atmosferă mai respirabilă şi mai obişnuită ; aşa fel, încît să putem rosti felurite banalităţi. Trebui să fac un efort nemaipomenit ca să-mi amintesc despre ce se vorbeşte în mod obişnuit în lume, în lumea oamenilor obişnuiţi, a oamenilor sănătoşi. în cele din urmă rostii :

—• Să sperăm că sîmbăţă nu va fi nici o grevă.

Bruno se uită la mine ca şi cum aş fi făcut aluzie la o neverosimilă ipoteză privind tulburările cosmice.

— Adevărul e, continuai eu neînfricat, că astăzi trebuie să înveţi cum să trăieşti de la o zi la alta iar în acelaşi timp să contezi pe un mîine liniştit şi sigur. Se pare că ne aflăm într-o tragică epocă de trecere. Cred însă că orice epocă, văzută de aproape, trebuie să li se pară oamenilor care meditează asupra ei o tragică epocă de trecere.

Şi deoarece nici unul din ei nu spunea nimic, continuai :

— Poate că aţi vrea să-mi aduceţi aminte de epoca dinainte de război...

— Noi trăim, mă întrerupse Laura, ca şi cum am fi înafară de lume, şi asta de mulţi ani. Ca pe-o insulă necunoscută.

— Insula Irenei ! exclamai, tulburat dintr-o dată de ciudata amintire. Nu mă mai gîndisem niciodată la Irene.

— Unde e, întrebă Laura cu amabilitate, insula Irenei ?

— Departe.

— Şi-aţi fost acolo ?

— Da.

— Cînd ?

—• Intr-o vreme imemorială. Lăsaţi-mă să-

mi aduc aminte. Am fost... Dumnezeule ! îmi pare fantastic, dar ăsta-i adevărul : cu şase zile în urmă. E de necrezut.

Vorbeam, ca să spun aşa, mai mult pentru mine decît pentru cei doi smintiţi. Nu erau însă făpturi care să se minuneze de-atî£a lucru. Laura mă contrazise :

—■ Nu e de necrezut. Locurile cele mai îndepărtate sînt acelea de unde te întorci cel mai repede. Dar nu le mai regăseşti niciodată.

Şi aşa, într-o clipită, a plasat convorbirea în regiunile nebuniei propriu-zise. N-am mai făcut nici un efort pentru a o readuce în zona normalului. Mă întrebam dacă nu mi-aş fi putut grăbi şi mai mult plecarea. Laura mi se părea, ori de cîte ori o priveam, şi mai frumoasă.

La sfîrşitul mesei, Bruno işi luâ rămas bun :

— Mai am de făcut unele preparative. La revedere, aşadar, la Milano.

Nu-1 reţinui, şi el dispăru.

Laura se aşezase într-un fotoliu lingă un vechi cămin în care ardea focul. N-avui puterea necesară să mă smulg de-acolo. Mă aşezai într-alt fotoliu, de partea cealaltă a căminului.

Laura zîmbi şi-mi spuse :

— Nu există nici un motiv temeinic ca să fiţi aşa de supărat pe noi.

— Domnişoară, începui s-o implor, povestiţi-mi ceva despre dumneavoastră, spuneţi-mi că v-aţi născut într-un anumit loc, într-o anume zi, aşa cum se nasc toate femeile.

Zîmbi din nou :

— Nu vă fie teamă : m-am născut într-un colţişor de pe lumea asta şi-ntr-o anumită zi din calendar, şi m-am născut ca toate celelalte femei, şi ca toţi bărbaţii de altfel. Mai vreţi să ştiţi şi altceva ? Mi-e cam frig, cu toate că stăm lîngă foc. Mi-e frig, înţelegeţi ? Cred că ăsta-i un lucru care vă poate linişti în ceea ce priveşte persoana mea. Şi vă propun să faceţi acum plimbarea pe care n-aţi voit s-o faceţi azi-dimineaţă.

Aşa că, puţin mai tîrziu, mergeam alături de ea pe malul lacului, la lumina stelelor. Işi ţinea ochii în pămînt, deoarece drumul era plin de gropi şi de pietre. Din cînd în cînd, haina ei de blană îmi atingea braţul. Aerul îngheţat, ca şi nu ştiu ce impresie de supranatural care ne însoţea şi veghea asupra noastră, puse stavilă cuvintelor. Apoi Laura se opri şi, fără să ridice privirea, rosti :

■— Să ne întoarcem.

Dar, la întoarcere, îşi sprijini mîna de braţul meu şi şi-o ţinu aşa pînă ce ajunserăm

înaintea locuinţei noastre, unde îşi luă rămas bun de la mine, aproape fără cuvinte.

. 5. PRAGUL

%

A doua zi dimineaţa, servitoarea îmi transmise salutările domnişoarei, aducîndu-mi la cunoştinţă că se simte prost şi că va rămînc tot timpul în cameră. Ziua aceea a fost cea mai goală, mai mo- horîtă şi mai lungă zi din toată viaţa mea.

In dimineaţa următoare, gata de drum fiind, trimisei servitoarea să-i transmită salutările mele, îmi aduse un bilet. Pe care era scris :

La revedere pe încă o altă dală,
LAURA

Şi plecai.

Călătoria aceea matinală — la început pe malul lacului căruia gerul îi dădea nuanţa oţelului, apoi prin pîrloage şi hăţişuri albite de promoroacă şi de ţurţuri de gheaţă — mă limpezi. Cînd am coborît în gara Milano, mă simţeam foarte departe de locul, persoanele şi zilele care se scurseră, le lăsam în urma mea asemenea unei epoci din trecut pe care-o simţeam definitiv încheiată, consfinţită de-un fel de îndepărtare de neregăsit. Doar o senzaţie de oboseală, care părea să mai

dăinuie încă în adîncul fiinţei mele, îmi mai stă- pînea şi în clipa aceea spiritul ; îmi revenii însă şi mă aruncai cu un fel de bucurie fizică în mijlocul micului grup de persoane care se înghesuiau la ieşire. Afară, în timp ce fnă uitam de jur împrejur în căutarea unui vehicul, mă auzii strigat de-o voce care mă înmărmuri de uimire şi de-o iraţională teamă. M-am întors.

— Aţi fost punctual, strigă Bruno ieşindu-mi înainte, plin de bucurie. Bravo ! Veniţi cu mine.

Atunci, forţa aceea necunoscută care-mi conduce adesea viaţa şi acţiunile — şi numai după moarte, la încheierea socotelilor, se va putea şti dac-a fost fastă sau nefastă — mă îndemnă să nu mă opun dorinţei lui Bruno. Venise cu un automobil. Şi fiindcă era destul de tîrziu, spuse :

— Să luăm micul dejun.

Mă conduse la un restaurant destul de cunoscur, zgomotos. Nu mai recunoşteam omul. Era plin de vioiciune şi sociabil. Rîdea apvoape tot timpul. I-am spus :

— Iată-ne în plină viaţă modernă. Nu credeam să-rţi placă lucrurile astea pe care le vedem acum în jurul nostru.

— Nu-mi plac, mi-a răspuns. Mă slujesc de ele. Eu trăiesc, în ceea ce mă priveşte, în

secolul douăzeci, ca şi cum aş fi un om de-acum zece secole sau de peste zece secole. Spiritul şi felul meu de viaţă sînt cu desăvîrşire izolate. Uneori am impresia că bărbaţii şi femeile acestea nici nu mă văd măcar, atît e de diferită substanţa din care sînt eu alcătuit. Setea aceasta de viteză —- suprimare a timpului şi a distanţei — care e caracterul cel mai pregnant al epocii, e materialul brut al creaţiei mele. De aceea, toate lucrurile mă slujesc, şi poate că, fără ca asta să fie intenţia mea, creînd, le slujesc şi eu lor.

— întocmai ! exclamai. Simt, din cuvintele acestea ale dumitale, că facem parte din aceeaşi familie spirituală. Ai definit cu o mare exactitate, iartă-mă dacă vorbesc pentru moment de persoana mea, ceea ce aş fi vrut să fiu eu, dacă aş fi fost un artist ; numai că opera mea ar fi fost de domeniul fantasticului, pe cînd a dumitale ţine de cel al practicii. Şi eu aş vrea să operez asupra acestei materii întocmai ca şi cum mi-ar place, fără să-mi placă însă, şi, creînd, să-i slujesc, fără nici un fel de intenţie, plăcerile şi clipele de răgaz ; materia mea se simte străină şi îndepărtată de toate acestea, cînd ici cînd colo, oricum singură.

— Din care pricină sînteţi demn de-a

experimenta cel dinţii invenţia mea. Puţin îmi pasă dacă veţi fi şi cel din urmă.

— Unde ne ducem ?

— Nu departe.

Am ajuns în faţa unei căsuţe de pe-o stradă singuratică. Bruno mă introduse într-o încăpere aproape goală, mă pofti să iau loc şi începu să vorbească :

— Vedeţi uşa aceea masivă ? E la fel cu aceea pe care aţi văzut-o în fundul biroului meu de dincolo.

La cuvîntul „dincolo[4]* simţii cum bătăile inimii mi se accelerează în chip ciudat.

— E biroul pantelestetic. Interiorul e în întregime izolat din punct de vedere acustic, fără să mai fie nevoie de cască. De-acolo, fără nimic altceva, veţi auzi telefonic cuvintele cabinetului celuilalt care comunică cu acesta. Pînă acum nu-i decît perfecţionarea telefoniei. Unul din pereţii biroului însă e alcătuit dintr-o oglindă, o oglindă alocatoptrotică, în care se vede, distinct, locul şi persoana cu care vorbeşti : eşti văzut vorbind, mişcîndu-te, trăind. Dat fiind că şi audiţia şi vizionarea sînt desăvîrşite, distanţa dintre oameni este, cu aceasta, complet suprimată.

O nelinişte dureroasă mă cuprindea din cînd în cînd şi-mi altera interesul pentru acea extraordinară experienţă. Bruno continuă :

— Vă atrag atenţia că nu puteţi obţine legătura decît după ce veţi lua loc în fotoliu.

Şi rostind cuvintele acestea, iată-ne în faţa tragicei uşi. Bruno o deschise, îmi făcu vînt înăuntru, şi, repede de tot, închise uşa în spatele meu.

6. ÎNTREVEDERE

Aruncat în tăcere, cercetai cu privirea întreaga cabină care, deşi fără deschizături sau lămpi, era luminată ca în plină zi. Coborîndu-mi din nou privirea din tavan spre peretele din faţa mea, încremenii numaidecît. Peretele era aproape în întregime o oglindă, o. oglindă foarte strălucitoare, în care vedeam reproducîndu-se cu cea mai mare exactitate linile locului în care mă aflam — trei pereţi înguşti, iar în mijloc, un mic fotoliu — dar în oglindă nu era nimeni, eu nu eram acolo.

Mă trecu un fior din picioare şi pînă-n creştet şi avui impresia că mă despică în două : cred c-am scos şi-un ţipăt şi că m-am întors, cu gîndul s-o iau la goană, dar am izbutit să mă stăpînesc şi, strîngîndu-mi tîmplele cu palmele, am închis ochii. Atunci, în întunecimea aceea bruscă, chiar şi înspăimîntătoarea tăcere din juru-mi mi se

păru reconfortantă, sau poate că mă simţeam în siguranţă datorită propriilor mele mîini care-mi strîn- geau fruntea cu străşnicie. Aşa că mă liniştii, recăpătai conştiinţa locului şi a cauzelor. Cu toate acestea, ochii mi-i ţineam tot închişi; ocolii fotoliul pe dibuite şi mă aşezai în el.

Şi imediat tăcerea se rupse, se însufleţi de îndepărtate murmure nedesluşite, glasul unei atmosfere care, nouă şi proaspătă, începea să mă învăluie. Avui astfel curajul să redeschid ochii. Şi văzui că oglinda din faţa mea se înceţoşase, ca şi cum peste apele ei ar fi fluturat nişte văluri cenuşii — şi imediat, vălurile începură să se răărească dinspre părţi către centru ; pînă cînd se limpezi cu totul, şi acolo, în faţa mea, se ivi, şe- zînd, o formă omenească, forma Laurei. Imaginea Laurei îşi clătina capul cu dulceaţă, îşi ridica o mînă spre mine, făcîndu-mi semn. Văzui cum i se mişcă chiar şi buzele, şi-i auzii glasul care spunea :

— Sînt eu, da, sînt Laura.

Fixam imaginea aceea drept în ochi, dar nu izbuteam să-i întîlnesc privirea, care continua să rătăcească, pierdută parcă într-un eter de altă natură. Atunci începui să vorbesc şi eu, şi-i spusei imaginii :

— De ce nu te uiţi la mine ?

Chipul Laurei îmi răspunse :

— Nu reuşesc încă. Ţine-ţi privirea fixă, te rog. Făcui un efort şi-mi imobilizai întreaga făptură.

Ii vedeam privirea zvîrcolindu-se şi sustrăgîn- du-se îndepărtărilor care-o reţineau, pînă cînd, deodată, se ivi pe raza mea vizuală : şi râmaserăm aşa, ochi în ochi, străpungîndu-ne, temători, pînă-n adîncul sufletelor, mistuiţi de patimă.

— Vorbeşte, mă imploră.

Şi fiindcă, plin de spaimă fiind, tăceam :

— Te-am avertizat, îmi spuse ea într-o suflare, că ne vom mai revedea o dată.

Chipu-i palid se împurpură, dar ochii nu i se plecară, negri şi adînci cum i-i văzusem într-o anume înserare pe malul lacului tînguitor.

— Dacă te-aş vedea pe malul celălalt al unui fluviu, i-am spus, l-aş trece ca să vin să stau de vorbă cu tine. Dar aşa, cum să stau cu tine de vorbă ?

— Uite ce aproape sînt de tine.

Mi se păru că-şi ridică braţele spre mine.

— Laura, îhcepui să strig, sculîndu-mă fără voia meajdin fotoliu şi aruncîndu-mă în braţele ei.

Pe neaşteptate însă, la mişcarea aceea a mea suprafaţa oglinzii se şterse ca-ntr-o străfulgerare, iar dinainte-mi nu mai era nimic : lovii cu mîi- nile sticla extrem de dură.

Gîfîind, mă grăbii să mă aşez din nou în fotoliu. Faţa oglinzii se tulbură toată din pricina nourilor, aşa cum se mai întîmplase cu puţin înainte ; norii evaporîndu-se însă, văzui întorcîndu-se figura Laurei şi privirea îi era tot aţintită într-a mea. Acuma stătea întoarsă spre mine, tremura toată şi mă ruga :

— Nu mă părăsi.

Muţi de data aceasta, şi pentru un timp care păru nemăsurat, ne privirăm aşa, îndureraţi, abis în faţa altui abis ; după care şoptirăm cuvinte fără formă, şi formele noastre şi vocile noastre se aflau alături, aşa că la un moment dat sufletele noastre avură credinţa că se ating ; dar fiindcă mîinile nu se puteau găsi şi nu se puteau strînge vii, substanţele noastre se regăsiră, brusc şi deznădăjduite, departe una de alta ; o simţii infinit mai îndepărtată de mine decît dacă m-aş fi gîndit doar la ea, fără să-i văd gesturile şi fără să-i aud glasul ; şi cum, în chinul îngrozitor al acelei absurdităţi păru la un moment dat că se pleacă toată spre mine, cu chipul palid şi gura rugătoare, mă cuprinse o furie atît de violentă şi de disperată, încît, aproape orbit şi nebun, mă ridicai, smulsei fotoliul şi-1 aruncai în cristalul acela infernal care se sparse cu bubuitul a nenumărate explozii, începui să izbesc, urlînd, în pereţii şi uşa cabinei, de

unde ieşii nici eu nu ştiu cum, distrugînd lucruri de care nu-mi amintesc de loc, pornind ca un posedat, fără nici un gînd şi fără nici o amintire, nici eu nu ştiu unde : singurul lucru pe care-1 ţin minte 'e că zile şi nopţi în şir am rătăcit înspăimîntat pe străzile <*ele mai fioroase, ca o sălbăticiune hăituită, încolţită, speriindu-se de orice umbră şi de orice rază de lumină, tulburîndu-se la vederea oricărei forme aparente şi mobile de viaţă ; şi numai după un timp destul de îndelungat izbutii, din pricina oboselii, să mă aşez liniştit într-un colţişor, să-mi regăsesc casa, deprinderea gîndirii şi a vieţii mele î închizîndu-mă însă înăuntru pentru mai multe zile, rămăsei acolo fără să văd pe trimeni, chinuit de-o ură întunecată pentru inteligenţa umană, şi de-un sincer şi înspăimîntător elan pentru indiferenta inerţie a lucrurilor neînsufleţite şi a animalelor.

CAPITOLUL AL OPTULEA

DEMONUL IN ANTICAMERA

1. TELEFONICUL

Abia mă dădusem jos din pat — era deci, cum e uşor să-şi imagineze oricine, dimineaţa — cînd aud sunînd telefonul. Şi fiindcă aveam nu ştiu ce în mîna stingă, mă grăbii să ies şi să apuc receptorul cu dreapta. Allo ! O voce oarecare (masculină) mi se adresă direct, fără nici o introducere, cu următoarele cuvinte :

— Fiţi, vă rog, peste o oră, la barul „Comercial[11], căci trebuie să vă comunic ceva important.

Mă pregăteam tocmai să-i cer unele explicaţii, cînd un neaşteptat sfîrîit de untdelemn în care se prăjeşte ceva se înălţă din nevăzutele măruntaie ale aparatului şi pentru cîteva clipe mă împiedică să aud sau să fac pe alţii să audă un singur cuvînt. Apoi, dintr-o dată, necunoscutele îndepărtări trans- miseră prin misterul

cablurilor pînă la urechea mea cea mai adîncă, glacială şi universală tăcere, încercai să sun, să chem, să răcnesc, să fluier, să chelălăi, dar sforţărilor mele, de-o sonoritate din ce în ce mai improprie genului uman, nu le răspundea decît tăcerea aceea, aşa de totală şi de indiferentă, că la un moment dat avui impresia că-i de esenţă divină şi, cuprins fără veste de respectuoasa teamă de-a nu o profana, pusei încetişor receptorul în furcă, rămăsei puţin pe loc ca să-mi trag răsuflarea, după care mă întorsei în dormitor în vîrful picioarelor. Mă îmbrăcai şi ieşii din casă.

2. PATOLOGICUL

Pornind pe jos (nu-mi aduc aminte de ce pe jos, poate că tramvaiştii şi toţi cei care se ocupă cu transportul persoanei umane erau în grevă) spre barul „Comercial*[1], care se afla, şi se mai află şi astăzi, în partea de sud a pieţii Domului, pornind deci pe jos spre taina întîlnirii anonime, mi se în- tîmplă ceva destul de ciudat, îmi dădui adică seama că nu eram îndeajuns de curios în legătură cu acea taină, şi nici cu persoana, încă neidentificată, care mă aştepta acolo.

Cauza acestei stări de spirit nu trebuie pusă pe seama unui dispreţ superior privind lucrurile practice şi lumeşti, ci pe seama unui 'fapt de natură strict patologică. în dimineaţa aceea mă trezisem chinuit de-® frază, venită cine ştie de unde, frază care suna în felul următor :

— Standardizarea fierului...

E limpede că ochii mei trebuie să fi citit cuvintele acelea în ajun în timp ce parcurgeau, distraţi, rubrica industrială a vreunui jurnal. Dar străvechiul adversar se amuzase strîngîndu-le şi punîn- du-le la păstrare, ca să mi le strecoare în creier în timpul nopţii atunci cînd paznicii minţii nu stau de veghe la porţi.

— Ce e, ce poate să fie standardizarea fierului ?

Şi chinuit de asemenea tulburătoare întrebări, îmi continuai drumul. Nu ştiu ce mă enerva mai mult : faptul că ignoram sensul acelei locuţiuni, sau forma ei fonică, supărătoare din pricina barbarismelor inerente civilizaţiei. încercam, dar fără succes, să-mi concentrez atenţia asupra vreuneia din nenumăratele aspecte pe care le oferă străzile comerciale chiar şi celor mai preocupaţi trecători, în faţa fiecărei firme de metal şi a fiecărei şine de tramvai,

mă surprindeam întrebîndu-mă : „Cine ştie, Dumnezeule, dacă fierul acela e standardizat ?“

Treceau pe dinainte-mi fiinţe încîntătoare, dar vederea lor nu izbutea să mă consoleze. Şi cred că, dacă cea mai frumoasă dintre ele m-ar fi răpit, m-ar fi dus acasă şi mi-ar fi oferit gura, în loc să t-o sărut aş fi murmurat, languros, un singur pivînt :

— Standardizează-te...

, Eram încă pe stomacul gol.

în aceste jalnice condiţii ajunsei la ţinta călătoriei mele.

I DIVAGATIVUL

O cercetare minuţioasă mă încredinţă că în nici un colţ din bar nu se afla vreunul din cunoseuţli mei. Şi nimeni, văzîndu-mă trecînd şi uitîndu-mă în toate părţile, nu făcu vreun gest de recunoaştere şi nici nu mă întîmpină cu caracteristicile foneme care se întrebuinţează faţă de cei care vin la o întîlnire.

Luai, aşadar, loc, şi fiindcă în dimineaţa aceea nu era lapte, iar biscuiţii se terminaseră, acceptai, plin de resemnare, sfatul pe care mi-1 dădea, imperios, un chelner, de-a comanda un punci. începui, dezolat, să contemplu preastrălucitoarea maşină care, din înălţimea uriaşei tejghele de marmură, continua, cu opinteli şi

pufăituri, să extragă voiniceşte din măruntaiete-i metalice întunecate valuri de cafea, şi de fiecare dată, la o jumătate de' învîrtitură de mîner, se învăluia în nouri, ca Zeus cînd se pregătea să coboare pe pămînţ.

Nu era multă lume. îmi atraseră atenţia, în picioare lîngă tejghea, trei sau patru tineri absolut asemănători, ca şi cum ar fi fost făcuţi după acelaşi calapod : adică, toţi erau înalţi şi subţiri; aveau aceeaşi pălărie mică şi tare, dată destul de mult pe ceafă ; pardesie cenuşii în carouri, foarte strînse la spate cu cîte-o gaică lată, jos destul de scurte, iar sus terminate cu nişte gulere bogate de blană neagră. Tinerii aceia beau tot punci, şi-am văzut că toţi purtau, la inelarul drept, > cîte-un inel mare.

Unul din ei, vrînd să cheme chelnerul, veni să bată, în măsuţa la care stăteam eu, cu montura, extrem de dură, a inelului ; observai că de sub diamant porneau două sau trei crăpături negre. Măsuţa se cutremură toată, şi cîteva picături din punci se vărsară pe farfurioară, dar în simplitatea şi siguranţa-i de sine, individul nu dădu faptului nici o atenţie.

în ceea ce mă priveşte, băgai chiar atunci de seamă că, absorbit de studiul localului şi al clien- ţilor săi, nu mă mai gîndisem la standardizarea fierului.

Şi-mi fu teamă că, observînd aceasta, obsesia va pune din nou stăpînire pe mine. Deodată însă simţii o palmă afectuoasă pe umăr.

Mă întorc şi descopăr un chip hilar, de-al cărui nume nu-mi mai aminteam.

—• Dumneavoastră eraţi ? întrebai.

— Ce anume ? răspunse acesta aşezîndu-se zgomotos alături de mine. Şi fără să aştepte vreo explicaţie, continuă : Bravo ! Nu te-am mai văzut de-un car de ani. Vreau să te tratez c-un punci.

Eu mă simţeam cît se poate de prost că-i spusesem „dumneavoastră“ unui individ care-mi spunea „tu “ cu atîta dezinvoltură şi invocai în cugetul meu o ocazie care să-mi îngăduie să fiu iertat şi prin care să-i dovedesc afecţiunea mea. Aşa că-i relatai aventura mea telefonică.

El rosti :

— Sînt sigur că domnul cu pricina a greşit numărul.

Mă uitai cu admiraţie la bărbatul acela extraordinar care-mi rezolvase de la prima vedere o problemă atît de încurcată. Intre timp, el continua să vorbească. începuse prin a-mi povesti alte şi felurite anecdote telefonice, se întrerupse pentru a adresa cîteva cuvinte măgulitoare unor doamne care treceau pe lîngă noi, îşi reluase apoi

povestirea, dar nu în legătură cu telefoanele, ci cu situaţia politică ; la un moment dat, mă sili să iau al doilea punci, care, în ceea ce mă privea, era al treilea ; se interesă de preţul costumului meu şi mă făcu să-i promit în mod solemn că de-acum încolo voi apela la serviciile croitorului lui, se ridică apoi pe neaşteptate, ca împins de-un resort, spunînd :

— Douăsprezece fără zece minute. Acuma vino cu mine un moment la Sucursală.

Ieşirăm ; cele trei punciuri înghiţite pe stomacul gol se înfruntară destul de violent cu frigul intens al străzii şi porniră mînioase spre părţile extreme — inferioare şi superioare — ale corpului meu. O dată ajunşi, pe una din cele mai tainice străzi din centrul oraşului, tovarăşul meu, care vorbise într-una, se opri în faţa unei porţi scunde, încercai să-mi'iau rămas bun, dar el începu să strige :

— Nu ţi-aş ierta-o niciodată dacă m-ai părăsi aici şi încă în modul ăsta.

Urcarăm la etajul al doilea şi ne conformarăm invitaţiei unui afiş alb care, de pe uşa cu geam unde era prins, spunea : *Intraţi.* Şi cum tovarăşul meu vorbea fără întrerupere, n-am găsit niciodată momentul potrivit ca să-1 întreb a cui sucursală e

biroul pe care-1 desenase sub asemenea nume, şi nici înfăţişarea anticamerei nu mă lămuri în vreun fel oarecare.

Abia intraserăm, şi căutam tocmai pe cineva căruia să ne adresăm, cînd, deodată, văzurăm, în fundul odăii, ridicîndu-se o draperie de stofă, şi ieşind, trîntind cu violenţă uşa, o doamnă cu o pălărie şi un piept de-o amploare, ambele, impresionantă, care străbătu încăperea ca o vijelie, strigînd :

— ...şi ţineţi minte că n-am să mai pun piciorul niciodată în dugheana asta împuţită.

Fraza dură exact timpul care-i fu necesar ciclonului să acopere distanţa de la draperie la uşă, pe unde şi ieşi, tot trîntind-o ; aşa că traseul fulgerător şi pitoreasca frază a opulentei apariţii rămaseră ca încadrate şi montate între două bubuituri.

Eu mă dădusem înapoi în mod instinctiv, de teamă poate sa nu fiu absorbit de curentul de aer pe care-1 iscase. Dar de îndată ce temerile mele dispărură, începui să chibzuiesc dacă metafora care ieşise din gura ei furioasă nu m-ar fi putut lămuri cumva asupra locului în care mă aflam.

Tovarăşul meu privi, întocmai ca un cîinc care adulmecă, în urma respectivei doamne, şi rosti :

— Ce bucăţică...

Apoi, clătinînd din cap, se îndreptă cu hotărîre spre uşa din fund, dezvăluită nouă de zgomotoasa apariţie.

Deodată însă, dintr-un ungher de umbră aflat în partea stingă a acelei uşi, văzurăm înălţîndu-se o făptură ce părea plăsmuită şi ea tot din umbră, atît de fluidă şi de subţirică era.

— „Vedeţi acuma, ce superb portar murmurai, slujindu-mă de cuvintele cu care-l gratifică Giordano Bruno pe unul din prefaţatorii lui Co- pernic.

într-adevăr, apariţia îndeplinea funcţia de portar, deoarece, venind întru întîmpinarea tovarăşului meu, îl întrebă cu un glas tremurător :

— Unde mergeţi, domnule ? La ora asta *il cavaliere* nu mai primeşte pe nimeni.

Tovarăşul meu nu era omul care să se împiedice de-un asemenea lucru.

— Mă aşteaptă, spuse ; şi ridică hotărît draperia care căzu imediat, unduind în urma lui.

Firavul portar rămase descumpănit o clipă, apoi, resemnat, se întoarse spre mine,

care mă aşezasem pe un divan de-o culoare dubioasă, între o langustă fiartă pe jumătate şi-o idilică floare purpurie.

— Dumneavoastră pe cine căutaţi ?

— Eu sînt cu domnul care-a intrat.

— Şi domnul acesta e cu dumneavoastră ?

Şi întrebîndu-mă astfel, arătă în stînga mea. Cuprins de uimire, m-am întors într-acolo, dar lîngă mine, pe divan, acolo unde arătase, nu se afla nimeni.

Mă uitai atunci la spectrul acela tremurător şi filamentos, peste a cărei frunte osoasă se înălţa o coamă de-un alb imaculat. Vorbea însă cu cea mai mare seriozitate posibilă.

într-adevăr, repetă :

— Şi domnul acesta ?

Cu toate că în fiecare zi mi se întîmplă să am de-a face cu cîte un nebun, mă simţeam destul de prost, deoarece nebunii pe care-i întîlneşti zilnic sînt de-o natură total diferită. Deodată însă avui impresia că cel nebun sînt eu cînd, de lîngă mine, din stînga mea, de pe divanul pe care stăteam, de unde văzusem cu proprii mei ochi că nu se află nimeni, auzii o voce care mă încuraja :

— Spune-i cine sînt.

Eram gata să urlu de groază, dar între timp recunoscui vocea şi groaza se preschimbă numai- decît într-o caldă emoţie

; exclamai :

— Tu I

— Da, eu, răspunse Demonul; de cîtva timp ai uitat de mine cu totul.

— Dar ăsta, ăsta ? îl întrebai cu nelinişte ; eu nu te-am văzut niciodată ; credeam că n-ai decît glas, nu şi-o formă vizibilă. Cum se face că simulacrul ăsta de om te poate vedea ?

—• Nu ştiu, e meritul lui, nu-1 jigni.

Portarul cel cu părul colilie nu se simţea ofensat ci, imperturbabil, cu vocea lui behăitoare, stăruia :

— Şi domnul acesta ?

— E Demonul meu.

— Asta înseamnă că e cu dumneavoastră. lai' dumneavoastră sînteţi cu domnul care-a intrat. Foarte bine. Trebuia să aflu tot, de dragul exactităţii.

Şi, liniştit, porni să se retragă în ungheru-i întunecos, mulţumit că şi-a îndeplinit datoria.

5. METAFIZICUL

I-am spus Demonului :

— Vreau să te văd şi eu, ce Dumnezeu !

— Violenţa asta a ta, mă mustră, dă dovadă de puerilitate şi încăpăţînare ; şi e dictată mai mult de furia de-a te simţi

inferior unui uşier, uşier de sucursală, decît de dorinţa naturală şi profundă de cunoaştere.

— Vreau să te văd, repetai, îndărătnic ca un copil ; şi n-aş putea să jur că, rostind cuvintele acestea, nu loveam cu picioarele în podea.

— Încăpăţînarea asta a ta nu e demnă de un filozof ci, în cel mai bun caz, de-un om de acţiune.

— ■ Eu sînt om de acţiune.

—- Atunci, dacă eşti un om de acţiune, aşează-te în colţul acela şi nu mai face nici o mişcare. Da : pe scaunul din dreapta uşii cu draperie, vizavi de cel pe care se odihneşte şi doarme acel demn uşier faţă de care încerci un sentiment de josnică invidie.

Şi, de îndată ce luai loc într-o poziţie absolut simetrică faţă de fantoma cea căruntă care căzuse chiar atunci într-un somn profund, vocea Demonului meu reluă :

— Dacă eu devin, pentru o frîntură de timp, vizibil ochilor tăi, pentru exact acelaşi răstimp tu devii invizibil pentru‘toţi ceilalţi. Şi-n timpul acesta nu vei mai avea puterea să te mişti şi să vorbeşti, ci vei fi ca o porţiune conştientă şi inactivă a neantului.

— Are să-mi facă multă plăcere.

— Eu între timp am să mă port ca şi cum aş fi o fiinţă omenească şi vie.

— Un moment, te rog : nu ai, cumva, cine ştie ce formă înspăimîntătoare ?

— Laşule ! Nu. Eu n-am nici o formă : va trebui să copii o formă oarecare, prima care-mi va veni în minte.

— Atenţie la alegere, îl rugai. Şi tăcui.

Şi tăcînd, simţii deodată cum mi se scurg puterile, aşa cum se întîmplă după o dietă îndelungată sau după o anemie subită, ochii mi se înceţoşară, păru, pentru o clipă, că-n jurul meu nu se mai află nici un punct solid, că sînt gata să fiu precipitat în gol.

. Cînd îmi revenii din starea de pierdere a întregii mele fiinţe, ochii mi se redeschiscră ; uşierul cel cărunt şi subţiratic umbla de colo-colo prin cameră, dar de data asta zîmbea plin de tinereţe. Şi-n timp ce mă întrebam ce l-a putut transforma într-atîta, mi se întîmplă să-mi arunc privirea şpre locul unde se afla cu puţin înainte de-a a- dormi, adică spre scaunul din stînga uşii.

Pe scaunul din stînga uşii se afla uşierul cel subţiratic şi cărunt, care continua să doarmă adînc.

Uimirea mea dură doar o extrem de scurtă clipă, fiindc-am înţeles imediat că cel care umbla cu pas tineresc prin cameră era Demonul meu.

Am vrut să-l întreb : „Tu eşti ?“ — dar nu puteam vorbi. Mi-am dat scama că, aşa cum

mă prevenise, nu mai posedam nimic altceva pe lume în afară de conştiinţa propriei mele persoane, lipsită însă de orice formă de acţiune.

Aşteptai atunci — cu toată pasivitatea — desfăşurarea evenimentelor.

După ce Demonul meu mai dădu ocol camerei o dată sau de două ori, se auzi o bătaie discretă la uşa de la intrare. Demonul nu răspunse; şi auzirăm o nouă bătaie. în cele din urmă, uşa se deschise încet de tot şi apăru un cap înfricoşat, spunînd :

— Se poate intra ?

— încearcă, răspunse Demonul.

Capul cel înfricoşat încercă, şi iată-1 înăuntru, iar o dată cu el şi modesta persoană căreia-i aparţinea acel cap. Demonul îl întrebă :

— Ştii să citeşti ?

— Da, răspunse oarecum descumpănit noul vizitator, aşa cred, am absolvit şcoala tehnică.

— Eu cred că nu, i-o întoarse Demonul, fiindcă altfel ai fi citit că pe uşă stă scris *Intraţi.*

în vreme ce bietul om, dezorientat, roşea şi-şi răsucea pălăria în mîini căutînd fără succes un răspuns potrivit, uşa cu pricina se deschise din nou ca smulsă de vînt şi intră un tinerel zăpăcit; spre care Demonul meu se întoarse numaidecît interpelîndu-1 cu

aceste cuvinte :

— De ce-ai intrat fără să ceri voie ?

Tinerelul cel zăpăcit răspunse numaidecît:

— Fiindcă scrie *Intraţi.*

— Aici voiam s-ajung, spuse Demonul. *Intraţi* e un răspuns : cînd cineva întreabă *Se poate ?* i se răspunde *Intraţi.* Aşadar acolo, pe uşă, se află răspunsul gata pregătit pentru cel care a întrebat. Dar pentru cel care, aşa ca dumneata, nu a întrebat nimic, inscripţia, întrucît e un răspuns, nu are valoare, e ca şi cum nici n-ar exista.

Tinerelul răspunse cu hotărîre :

—- Dumneata eşti nebun.

—; Exact la asta mă gindeam şi eu, începu să strige primul vizitator, pe care prezenţa celuilalt îl făcea să reacţioneze cu o neaşteptată violenţă.

— Nu, i-o întoarse imediat Demonul meu. dumneata n-ai dreptul să gîndeşti asemenea lucru, fiindcă dumitale ţi-am spus exact contrariul a ceea ce i-am spus acuma domnului acestuia ; aşa că, dacă sînt nebun din punctul lui de vedere, dintr-al dumitale sînt chintesenţa înţelepciunii, viceversa. Alegeţi, domnilor.

— Să alegem ?

— Sigur, alegeţi pentru care dintre dumneavoastră sînt nebun şi pentru care cu mintea întreagă. In lipsa unui criteriu logic

de alegere, putem da cu banul sau, dacă doriţi...

— Oh, îl întrerupse cel de-al doilea venit, eu n-am timp de pierdut ; trebuie să vorbesc cu patronul pentru o slujbă.

.— Şi eu, murmură primul venit, am nevoie să-1 văd pe patron, am o poliţă.

—■ Patronul, răspunse Demonul meu plin de îngîmfare, nu primeşte la ora asta.

Chiar în clipa aceea, ca pentru a-i dezminte cuvintele, draperia din faţa uşii din fund undui; uşa se deschise, iar în cameră năvăli jovialul tovarăş care mă adusese m locul acela.

— Vezi că primeşte ? strigară cei doi postulanţi.

Tovarăşul meu, fără să le dea nici cea mai mică âtenţie, se întoarse numaidecît spre Demon.

— Uşie'r, spuse, iată zece lire pentru dumneata Spune-mi însă un lucru : cine era acea splendidă doamnă care-a ieşit de-aici acum un sfert de oră, înainte de-a intra eu ?

— Ce înseamnă asta ? protestă zăpăcitul. Bagă de seamă la ce-ţi spun eu, căci mă grăbesc.

— Eu, se smiorcăi speriatul, am venit înaintea dumitale, aşa că mă grăbesc şi mai mult.

Tovarăşul meu le ţinu piept amîndurora :

-— Uşier, răspunde^mi mie, eu îţi dau zece lire, aşta înseamnă că mă grăbesc cel mai mult.

Demonul meu, ridicîndu-şi o mînă cu solemnitate, răspunse :

-— Ceea ce-mi cereţi,- domnule, depăşeşte funcţia mea, care e de natură exclusiv spirituală.

Zăpăcitul îi luă partea :

— Gentilomul acesta are dreptate.

— E o imoralitate, supralicită sfiosul, de la oarecare distanţă.

Tovărăşul meu răcni :

— Imoral eu ! Eu ! Eu !

Şi năpustindu-se asupra sfiosului, îi dădu una cu dosul palmei, nimerind ţinta cu mare exactitate.

Atunci zăpăcitul, luînd apărarea proaspătului său aliat, sări la gîtul agresorului şi începu să-l scuture bine, încercînd să-1 sugrume, în vreme ce sfiosul, x?are fusese- de fapt cel atacat, striga : „Bravo ! Dă-i !“ şi învîrtindu-se în jurul celor doi combatanţi, dădea şi el, cînd îi venea bine, cîte-o lovitură în fluierul picioarelor amicului meu.

Lucrurile ajungînd aici, Demonul socoti că

e timpul să intervină, aruncînd către grupul infam al celor trei bătăuşi strigătul acesta viclean :

— Patronul !

6. ETICUL

Aşa cum dintr-o dată se dezleagă o şaradă, imediat ce ne vine în minte cuvîntul căutat, tot aşa, la cuvîntul „Patronulse desfăcu într-o clipă, şi ca prin farmec aproape, vălmăşagul acela ignobil. Şi fiecare căută să-şi ia cît mai repede înfăţişarea-i obişnuită şi toţi trei, înfrăţiţi pe neaşteptate din pricina fricii, rămăseseră cu gura căscată şi împietriţi; nu li se mişcau decît ochii, trei perechi de ochi, care parcurseră de mai multe ori drumul de la faţa Demonului meu la uşa din fund.

Atunci Demonul rosti :

— Să vă fie ruşine !

— Dumnezeule ! imploră sfiosul care era cel mai puţin maltratat dintre cei trei.

— Taci, dumneata nici nu ştii de ce trebuie să-ţi fie ruşine.

— Ba da, înţeleg, de scena asta involuntară care...

—■ Nu, nu, nu pentru încăierarea asta plăcută şi^atît de omenească trebuie să vă

ruşinaţi. Ci pentru că v-aţi întrerupt de îndată ce ’am rostit cuvîntul „Patron[11].

Cei trei izbutiră săr-şi deschidă şi mai-mult gurile şi să rămînă cu ele aşa. Acuma însă nu se mai uitau la draperia nemişcată din fund, ci la Demonul meu, care-i domina. Acesta continuă :

— Cine e patronul ? Unul care, cu câteva decenii în urmă, batea anticamerele ca şi dumneavoastră, pentru adeleaşi motive josnice ca şi ale dumneavoastră : anticamerele cine ştie cărui patron care bătuse altele asemănătoare cu cîteva decenii înainte. Şi de teama unui individ de felul acesta aţi renunţat la omeneasca şi minunata plăcere de-a vă bate.

Cele trei guri se închiseră la loc. Unul singur, tovarăşul meu, încercă să sc slujească de-a sa, spunînd :

— Ar trebui să înţelegeţi că...

Demonul meu îl întrerupse :

— înţeleg doar un singur lucru, şi anume, că domnul aedsta care-şi caută serviciu, ăstălalt care caută bani, şi dumneata, cel mai mîrşav dintre toţi, care, pe lîngă celelalte, ai fi gata să arunci zece lire ca să poţi alerga după acel biped care-a ieşit de-aici, înţeleg că ignoraţi cu toţii ceea ce se cheamă viaţa spiritului. Trăiţi ca nişte animale, urmărind doar satisfacerea de moment ale celor mai josnice pofte fără nici

un fel de dorinţă de-a lăsa urmaşilor urma trecerii voastre muritoare prin lume. Animalul însă are o scuză : ignoră infinitul. Pe când omul, şi nu numai dumneata, care-ai terminat o şcoală tehnică, dar şi cel mai puţin instruit, ştie măcar atât : că timpul şi spaţiul sînt infinite.

— Noi însă ne gîndim la viitorul nostru, pe cînd animalele nu, obiectă cel cu şcoala tehnică.

— Şi mai rău, i-o întoarse Demonul. Ca cineva să se gîndească la propriul său viitor înseamnă că e mai animal decît animalele, deoarece animalul e animal datorită unei pofte de moment, în vreme ce a te îngriji de propriul tău viitor înseamnă să fii cu premeditare animal pentru o îndelungă succesiune de momente, zile şi ani, să multiplici adică în fiecare clipă şi să proiectezi în nedefinit propria-ţi animalitate. Aceste persoane, domnilor, sînt o vie insultă la adresa Naturii şi a Istoriei.

După o clipă de concentrată tăcere, jovialul meu tovarăş, om împăciuitor, spuse :

— Domnule, ai dreptate, şi m-ai convins. Şi astea nu-s zece lire, ci douăzeci. Şi-acuma spune-mi, te rog, adresa doamnei aceleia superbe care-a ieşit de-aici acum o jumătate de oră, exact cînd am intrat eu.

—Şi-apoi anunţă-ne patronului, adăugară

ceilalţi.

Cei trei solicitanţi se aflau în mijlocul camerei. Demonul se dădu cu câţiva paşi înapoi. Ei se uitau la el, plini de nerăbdare.

în clipa aceea simţii umblîndu-mi prin vene un fel de căldură.

Şi-n vreme ce toţi trei se uitau la Demon, aces- ta-şi ridică braţele, foarte lungi, şi le ţinu 6 clipă ridicate — întocmai ca-ntr-o melodramă — apoi, pe neaşteptate, dispăru.

Cei trei scoaseră cîte-un urlet. începură să dea din mîini ca nişte posedaţi, apoi făcură stînga-m- prejur şi se repeziră spre uşă. Doi dispărură dincolo de ea ; al treilea, care era tovarăşul meu, alunecă pe prag, căzu grămadă pe el şi, cuprins de frică, nu mai izbutea să se scoale.

Alergai spre el.

Recunoscîndu-mă, şopti :

— Eşti tot aici ? Ai văzut ? Ai văzut ?

— Ce să văd ? făcui eu cu nevinovăţie.

Jovialul meu tovarăş roşi :

— Nimic... nu mă prea simt în apele mele... Fă-mi plăcerea şţ, condu-mă pînă la o trăsură.

După ce Fam ajutat să se urce şi mi-am luat rămas bun de la el, iar trăsura a luat-o din loc, vocea Demonului meu mă întrebă :

— Eşti mulţumit ?

— Nu, i-am răspuns. N-a fost tocmai pe gustul meu. Eu aş vrea să văd cum eşti.

— Ţi-am spus doar că n-am o formă materială proprie.

— Aş vrea să ştiu însă sub ce formă şi mai cu seamă datorită cărui fapt te putea vedea uşierul acela bătrîn.

— Asta e un mister. Ce fel de Demon aş mai' fi dacă în jurul meu nu s-ar afla nimic misterios în ceea ce te priveşte ?

CAPITOLUL AL NOUĂLEA ŞI CEL DIN URMA

MlNGlIEREA FILOZOFIEI

1. CAUZA ESENŢIALA A SFIRŞITULUI

An de an încoace — de fapt de un an şi-o treime, findcă dimineaţa aceea era îngheţată în timp ce azi, cînd scriu, cerul lombard se învăpăiază sub semnele îngemănate ale Leului şi Fecioarei — de un an şi patru luni mă simt de multe ori oscilîncl între două gînduri.

Unul e uşuratic pînă la vulgaritate, şi sexpre- zintă în felul următor:

„Ce măreaţă, invidiată şi exemplară poziţie socială aş avea eu astăzi, dacă în dimineaţa aceea, de-acum un an şi o treime, dimineaţa de 11 februarie 1919, primul an de După război, dacă în dimineaţa aceea m-aş fi dus la Excelenţa-sa.“

Celălalt, care i se opune,, e mai subtil şi are în el şi ceva metafizic :

„Fiecare face lucrurile pentru care e născut, şi nimic altceva. Ceea ce nu e, de

fapt, predestinarea individului respectiv, ci forma subiectivă a fericirii lui.“ ’

Cu alte cuvinte : Eu nu sînt născut pentru o poziţie socială măreaţă, invidiată şi exemplară. Aşa că, dacă în dimineaţa aceea m-aş fi dus la Excelenţa-sa, aş fi pierdut cîteva ore de somn, iar azi aş fi fost exact acolo unde sînt; iar efortul acela al meu, 'rămînînd absolut steril, nu s-ar fi înscris în nici un fel printre evenimentele biografiei mele, întocmai după cum actele naţiunilor şi ale popoarelor neesenţiale nu contribuie cu nimic, după cum ne-a învăţat Hegel, la biografia lumii.

Şi dacă amintesc aici — în ultimele şi concludentele pagini ale cărţii privitoare la viaţa mea activă — de acea întîmplare matinală, o fac pentru a insufla o notă de calm pasionatului vîrtej în care am fost nevoit să-mi împing cititorul atîta timp cît a durat iureşul atîtor mult prea active aventuri.

Şi poate că, povestind-o pe cea din urmă dintre acestea, le voi şterge pe toate, şi în întregime, din propria-mi amintire, ca şi din însăşi existenţa lor. Atunci nu mi se ya mai întîmpla să mă simt osci- lînd între cele

două gînduri pe care vi le-am expus şi-n mine se va pune capăt oricărei neînţelegeri dintre omul comun şi omul filozof. Domolindu-se, în felul acesta, orice interes — care-a mai supravieţuit totuşi — privind aspectele episodice ale vieţii, voi putea începe, aşa cum doresc de câtva timp, descrierea unor evenimente cu un mult mai durabil şi mai mare răsunet şi de-o mai prodigioasă fertilitate.

' E. CAUZELE INCIPIENTE

în seara dinaintea dimineţii aceleia, adică în seara de 21 februarie, care la drept vorbind e şi ziua în care Demonul meu a binevoit să mi se dezvăluie în forma lui umană, în seara aceea am început amîndoi (ideea fusese a lui) să răsfoim un caiet în care-mi consemnasem unele observaţii în legătură cu afacerile mele, ca şi evenimentele mai importante.

Demonul, făcînd o sinteză rapidă, îmi spuse :

— Iată-te debarcat în Oraşul Activ, şi pentru că ai văzut trecînd pe dinaintea ta două-trei co- coţele, te laşi prins de febra arginţilor. Să mergem mai departe. Principii lăudabile, în vizuina publicitară a

magistratului aceluia dubios. Şi CJJ ce justă hotărîre navighezi în oceanul în care mişună rechinii. De toată fantezia aceea pe care-ai risipit-o fără rost atunci cînd ai vrut să înzestrezi oraşul Milano cu o pădure de zgîrie-nori, cred că e mai generos din partea mea să nu-ţi vorbesc. Şi iată, ziua de 5 februarie, iată aici toate zadarnicile tale eforturi pentru a deveni un abil mediator între cumpărători şi vînzătorii cu ridicata. Pînă cînd, puţin după aceea, aflat în faţa celei mai uimitoare invenţii moderne, nu poţi extrage din asta decît pretextul unei insipide iluzii amoroase. Mulţi, în această epocă în care superficialitatea e la mare cinste, au reuşit să devină bogaţi şi puternici prin- zînd nişte ocazii mult mai puţin însemnate decît acelea care ţi s-au prezentat ţie. Tu, în tot timpul ăsta, n-ai făcut decît o simplă plimbare. Acuma, să vedem : poţi să-mi spui cel puţin de ce n-ai putut trage din toate astea nici un folos material ?

Am rămas o clipă pe gînduri, apoi, cu umilă sinceritate, i-am răspuns :

— Fiindcă, prima dată, ca să nu încep vineri, am amînat totul pe luni ; şi, ca un făcut, lunea aceea căzuse într-o 13 ; te poţi uita şi-n calendar.

— Bravo, exclamă Demonul. Un imbecil de primul grad mi-ar fi răspuns : „fiindcă ocaziile nu-mi erau favorabile''. Un imbecil de gradul al doilea ar fi spus : „fiindcă n-am fost îndeajuns de abil ca să prind momentul". Tu mi-ai servit singura cauză care m-ar putea satisface, văd că mai pot trage nădejde în ceea ce te priveşte.

3. O INTERVENŢIE

în clipa aceea bătu cineva la uşă, şi mi se în- mînă o scrisoare.

O aduse, şi mi-o încredinţă, un tînăr comisionar de hotel.

Scrisoarea era de la Giacomino.

E cu totul inutil să explic aici în amănunt cine era Giacomino. E de ajuns să spun că e unul din ncnumăraţii prieteni pe care i-am avut în timpul feluritelor schimbări care-au survenit în decursul vieţii mele.

Pe lîngă aceasta, Giacomino era, şi cred că mai e şi astăzi, secretar particular, şi deosebit de influent, al unei persoane care-a fost în mai multe rînduri ministru.

Persoana respectivă era ministru şi pe vremea aceea, adică o Excelenţă.

Scrisoarea lui Giacomino spunea J

Iubite prietene,

Excelenţa-sa e la Milano. Am vorbit mult

despre tine: ţi-am obţinut o întrevedere pentru mîine dimineaţă la 7, la „Continental". E vorba de-un lucru interesant şi important, pentru care e nevoie de inteligenţa şi de capacitatea ta de muncă. Va fi un mare şi neaşteptat noroc pentru tine I... Voi fi şi eu acolo, ca să te introduc. Aşadar, pe mîine ; cu bine.

Tînărul comisionar aştepta un răspuns.

Scrisei un bilet de răspuns ; care nu fu decît un fel de ecou mecanic al ultimelor cuvinte ale propunerii primite : ***Aşadar, pe mîine; cu bine.***

Imediat ce uşa se închise în urma spatelui firav al comisionarului, mă trecu un fior de frig. Soba însă era aprinsă. Frigul era înlăuntrul meu.

îmi dădui seama că vine dinspre Demonul meu. Şi fiindcă nu spunea nimic, încercai umila nevoie de-a mă scuza :

— E ceva special, îi explicai, nu puteam spune nu.

— Eu mă duc la culcare.

In seara aceea păream să fiu predispus în modul cel mai ciudat cu putinţă la imitaţie.

Aşa cum imitasem ultimul rînd din biletul lui Giacomino, copiai şi ultimul act al Demonului meu şi mă dusei la culcare.

Mai întîi însă îmi luai şi unele precauţii. Socotii că în dimineaţa următoare îmi va trebui o jumătate de oră ca să mă îmbrac şi

un sfert de oră ca să ajung la „Continental". Una peste alta, o oră. Trebuia, deci, să mă trezesc la 6. Potrivii deşteptătorul şi, culmea prevederii, l-am pus cu puţin înainte de 6, fiindcă e limpede că, atunci cînd e vorba de o Excelenţă, trebuie să fii mai mult decît punctual.

4. SOMNUL CELUI DREPT

înainte de-a adormi, încercai să fac unele supoziţii în legătură cu felul în care i-aş fi putut fi de folos Excelenţei-sale.

Fără a fi tras nici un fel de concluzii în privinţa asta, începui să fac o mulţime de supoziţii în legătură cu propria-mi persoana — om nou, ajuns la putere pe-un drum rapid şi plin de strălucire.

N-am putut stărui nici asupra unor asemenea supoziţii, deoarece n-aveam cum extrage din ele imagini prea limpezi. Pentru că mai imperioasă şi mai stranie mi se prezentă o altă întrebare : Cum arată Excelenţa-sa ?

Stăteam în cumpănă între tipul anglo-american, ras şi iute, şi tipul clasic, bărbos şi pompos. Simţii apoi că-mi pierd brusc capul, dîndu-mi seama că habar n-aveam

care era resortul ministerului Ex- celenţei-sale.

între timp, simţeam cum mă cuprinde somnul.

Dar nu somnul acela brusc şi plin de siguranţă din nopţile mele de inocenţă. Agitata fantomă a ambiţiei veni să se aplece asupra pernei mele tocmai cînd eram gata să aţipesc şi începu să mă chinuie cu fel de fel de uneltiri — josnice şi-n acelaşi timp subtile. Zării un foarte lung portic de marmură, — pe sub care trecea un maiestuos şi nesfîrşit cortegiu panateneic, iar eu, aşezat pe-un tron scînteietor, îl urmăream pînă ce se pierdea în depărtare, spre cerul de culoarea mării. Dar marmura porticului se şi prefăcuse în pulbere, şi luminii solare îi urmase umbra funerară a unui nu ştiu care salon sau cabinet sever, şi eu debitam nişte fraze fără cap şi fără coadă în faţa unui om arogant, care-mi apărea cînd ras ca un quaker, cînd bărbos ca un merovingian; şi cînd îmi dădui seama că spusele mele sînt fără nici un sens, mă împotmolii cu totul, neîndrăznind însă să-i spun că pricina e numai forma aceea a lui schimbătoare. Deodată, pleeîndu-mi ochii, văzui că nu am nici măcar cravată şi că mero- vingianul anglo-saxon fixa cu toată duritatea plas- tronul gol al cămăşii melc : amănuntul acesta mă paralizează cu totul.

în clipa acea adormii de-a binelea, dar visul meu se referi la lucruri mai practice şi absolut reale. Am visat, cu alte cuvinte, că m-am trezit prea tîrziu, că, zăpăcit, m-am dat jos din pat, mi-am pus un pantof, apoi celălalt, după care am băgat de seamă că nu-1 mai am pe primul. După aceea m-am repezit în. jos pe scări, care nu se mai terminau ; că de pe Una treceam, prin nişte coridoare imense, pe alta, iar uneori mă surprin- deam că urc în loc să cobbr ; sau că urcasem tot timpul, şi-atunci mă întorceam înapoi, mereu înapoi ; şi cîteodată îmi dădeam seama că visez, şi din pricina asta căutam să scot un geamăt sau vreun strigăt, un zgomot care să mă trezească. Cădeam însă într-un somn şi mai adînc. Dar iată, impetuos ca un val, atroce, sunetul neaşteptat al unei sonerii mă asalta din tbate părţile.

5. NECESITATEA

Cînd realizai că e deşteptătorul, îmi ascunsei capul sub cuvertură ca să-1 las să termine. De- acolo îl auzeam foarte stins, teribil de îndepărtat. Trecu o eternitate. Dădui cuvertura la o parte, sunetul redevi îngrozitor, tumultuoasă revărsare de ape. Mă ascunsei din nou. în cele din urmă

încetă.

Eram cu desăvîrşire treaz şi-mi aduceam aminte totul. Era ora şase. îmi scrisese Giacomino. Exce- lenţa-sa mă aştepta la şapte. Era ora şase. Trebuia să mă scol, să mă îmbrac cu cea mai mare grijă, să alerg la „Continental^ la întîlnirea pe care binevoise să mi-o acorde Excelenţa-sa. Ora şase. Dar ce lumină săraca şi lividă învăluia lucrurile la ora asta.

„Cinci minute ca să-mi vin în fire."

în acele cinci şi nespus de dulci minute mintea începu să mi se înnegureze din nou. Mă speriai la timp.

„Nu, nu, adorm iarăşi.“

Atunci mă aşezai în capul oaselor. Mă cuprinse un frig groaznic.

„Cum poţi primi pe cineva la ora şapte ? Glad- stone era şi el matinal. Trebuie să fie vreo particularitate de-a oamenilor de stat. Straşnic gust 1“ încercam, stînd pe pat în capul oaselor, să-mi trag cuvertura pînă la bărbie. Dar în timpul acestor manevre, pe sub cuvertură pătrundea un uriaş curent de aer rece.

„Şi ce am eu de făcut acolo, la urma urmei ? Ce trebuie să-i spun ?“

Rămînînd m poziţia aceea mi-era mult

prea frig. Mă vîrîi din nou sub cuvertură, ca să mă mai încălzesc puţin înainte de-a mă da jos din pat. Şi pornii să-mi spunjn continuare :

„Straşnic viitor mă mai aşteaptă. Oamenii aceia se scoală întotdeauna la asemenea oră ? Muncesc ca nişte dobitoci. Pentru alţii. Şi trebuie să fiu şi eu ca unul din ei ?“

Puţin după aceea creierului meu i se prezentă o întrebare, o propunere, nu ştiu de unde, formulată gata, şi nici de cine : e

„Şi dacă nu m-aş duce ?“

Aşteptam din parte-mi o obiecţie. Nu veni însă decît un argument ajutător :

„Dacă m-aş fi îmbolnăvit în noaptea asta ? M-aş fi dus altădată.[11]

Devenii subtil, aproape spiritual :

„Să vedem. Intîlnirea din dimineaţa asta nu poate, în nici un caz, avea un caracter hotăritor şi definitiv. Ieri la prînz n-aveam nici cea mai vagă bănuială despre ca. Presupun că Excelenţa-sa n-a venit la Milano ca să mă vadă pe mine. S-ar putea oare ca, dintr-un fapt aşa de puţin precis şi lipsit de caracterul oricărei necesităţi, s-ar putea să decurgă oare un lucru aşa de .important ca viitorul unui om ? In mod vizibil nu.“

Mă aplecai să mă uit la ceasul deşteptător. Tăcea, dar se uita şi el la mine,

cu un fel de rînjet alb şi dispreţuitor. Era ora şase şi douăzeci.

„Ar trebui să iau o hotărîre.[11]

Mă ghemuii şi mai strîns sub cuvertură, ca în- tr-o îmbrăţişare de adio. O căldură de paradis îmi învălui în momentul acela trupul şi spiritul. Căldură care îmi dădu brînci spre înşelătoarele perfecţiuni ale retoricii :

„Oh, de cîtă nobleţe ai da dovadă mulţumin- du-te cu neînsemnata fericire prezentă : cîteva ceasuri de somn serios. Şi, lucru indispensabil pentru o conştiinţă curată, fără a dăuna nimănui : nu cred că Excelenţa-sâ moare de nerăbdare să-mi facă mie o situaţie.[1']

In clipa aceea, în sufletul meu se strecură din nou îndoiala cu privire la cea mai probabilă înfăţişare a părului de pe faţa Excelenţei-sale şi nu mă putui împiedeca să nu izbucnesc în rîs. De la care imagine, prin nu ştiu ce subterane canale, mă trezii deodată în faţa unei alte figuri, adică în faţa femeii parfumate şi înfăşurate în blană pe care-o văzusem trecînd pe străzile din Milano, în prima seară a întoarcerii mele în oraş. Eram invadat acum, pe lîngă ecoul stinselor mele hohote de rîs, de-o anumită duioşie. Eram aproape fericit, dar cu o undă de teamă. Acea înnourată stare de beatitu- dine ţinu destul de mult, cufundat cum eram în apele călduţe ale unei totale uitări

de sine. Şi ţinu destul de mult.

La un moment dat, băgai de seamă, tresărind, că de cîteva incalculabile clipe mă împingea din nou, cu perfidie, spre somn. Sării în sus, întinsei gîtul ca să văd cît e ceasul.

„Dumnezeule ! Şase şi cincizeci şi cinci. Oi fi dormit ?“

Făcui un calcul rapid : douăzeci de minute ca să mă îmbrac, cincisprezece de drum, în caz că voi găsi imediat o trăsură : şi barba ? Nici chiar dac-ar fi intervenit vreo minune nu era cu putinţă s-ajung în faţa Excelenţei-sale mai înainte de ora şapte şi patruzeci.

Ceea ce ar fi fost mai rău decât dacă nu m-aş fi dus deloc. Nevăzîndu-mă, putea să-şi închipuie c-am murit : nimic însă n-ar fi putut justifica o întîrzicre de patruzeci de minute.

Mă ghemuii din nou sub cuvertură.

Trezindu-mă, trei ore mai tîrziu, în odaia plină de lumină, fui nevoit să recunosc că acesta din urmă, da, acesta fusese somnul deplin şi mulţumit de sine al omului drept.

6. IDILA

Cu toate acestea, în străfundul inimii

mele mai stăruia o umbră. Exista în mine ceva care avea nevoie de mîngîiere.

Şi ca să mă mîngîi, începui să-mi spun :

„Demonul meu are să fie mulţumit".

într-adevăr, vocea lui răsună numaidecît deasupra capului meu, hilară şi definitivă cum n-o mai auzisem de multă vreme :

— Da, spuse, abia acuma sînt cu desăvîrşire mulţumit, dacă nu chiar mîndru de tine. Şi din clipa asta încolo, o simt, nu voi mai fi ca o entitate deosebită de tine, dar alături de tine, ci voi fi tu însuţi, iar tu vei fi eu, topiţi în mod indisolubil în aceeaşi unică substanţă.

CUPRINS

GALERIA SCLAVILOR

Fereastra
Ruma
O sirenă la Paraggi
Fericire de mamă
Un rege la plimbare

VIAŢA ACTIVA

CAPITOLUL ÎNTÎI Cîmp deschis

1. **Catehismul**
2. **Extaz**
3. **Frivolitate**
4. **Aristocraţiile**
5. **Noua încarnare a verbului**
6. **Oblonul**

CAPITOLUL AL DOILEA Statuia lui Bartolo

1. **Sfatul lui Cavour**
2. **Hercule şi Scufiţa Roşie**
3. **Improvizaţie**
4. **De la domnul A. la domnul Z.**
5. **Lina şi „Lotus“-ul**
6. **Forţe majore**

1. Cinci spectatori în trei fotolii 99
2. O vizită de afaceri 103
3. Trăsnetul 108
4. Zoologie 110
5. Apocalips 115
6. Compensaţii 118

CAPITOLUL AL PATRULEA Pentru Belloveso . 120

1. Preludiul minunat 120
2. Călătorie fatală 123
3. Strada Belloveso 127
4. în linii foarte mari 130
5. Locuinţa mea 137
6. Crepuscul 143

CAPITOLUL AL CINCILEA Ultimul vampir 141

1. Altarul 141
2. Unul, vasiliscul şi chelnerul Giovanni 145
3. Neprevăzutul 150
4. Colocviu 160
5. Convingeri 165
6. Vampirismul 178

CAPITOLUL AL ŞASELEA Insula Irenei 185

1. Elucidare istorică 185
2. Spirit de aventură 187
3. Primul şi al doilea 197
4. Cenaclu platonician 202
5. Lichidele drumuri 210
0. Un ascet indian
1. Diagnostic 195

2. Apropierea unui mister 196
3. Tăoeri şi muzică 199
, 4. Laura 203
5. Pragul 208
6. întrevedere 212

CAPITOLUL AL OPTULEA Demonul în anticameră

217

1. Telefonicul 217
2. Patologicul 218
3. Divagativul 220
4. Diabolicul 224
5. Metafizicul 226
6. Eticul 23?

CAPITOLUL AL NOUALEA ŞI GEL DIN URMA Mingîierea filozofiei

237

1. Cauza esenţială a sfîrşitului 237
2. Cauzele incipiente 239
3. O intervenţie 240
4. Somnul oelui drept 242
5. Necesitatea 244
6. Idilă 248

Apărut 1969. Tiraj 60.175 ex. broşate. Hîrtie ziar de *50 g!m*[s]. *Format. 700X920/32. Coli ed. 8,70.* Coli tipar 9. *A. nr. 10.468/1969. C.Z. pentru bibliotecile mari şi mici 85*—32=59.